

Izvješće o održivosti 2022.

Sufinancira
Europska unija

Program
ZA RIBARSTVO
I AKVAKULTURU

Sadržaj

Uvodna riječ predsjednika uprave	3	Održivost u Cromarisu	55	Digitalna tranzicija	92	Odgovorno korisničko iskustvo	123
Tko smo mi?	8	<i>ESG organizacija i upravljanje</i>	56	<i>Naši projekti</i>	92	<i>Ispitivanje zadovoljstva kupaca u RH i Italiji</i>	123
Profil tvrtke	9	<i>Definiranje materijalnih tema</i>	57	Društvena odgovornost (S)	94	<i>Superior Taste Award 2022.</i>	124
<i>Izveštavanje o održivosti u Cromarisu</i>	11	<i>Materijalne teme</i>	58	Dobrobit zaposlenika	96	<i>Kampanja "Fit uz fit ribu"</i>	125
<i>Struktura upravljanja i sastav upravljačkih tijela</i>	12	<i>Naš doprinos UN-ovim ciljevima održivog razvoja (UN SDG)</i>	59	<i>Zdravlje i sigurnost zaposlenika</i>	97	<i>Ostale aktivnosti</i>	126
Vremeplov	13	<i>Naši dionici</i>	60	<i>Zadržavanje statusa poželjnog poslodavca</i>	101	Održiva nabava	130
Naše lokacije	18	<i>Ciljevi za 2022. godinu</i>	62	<i>Jačanje uključenosti zaposlenika</i>	104	<i>Održivi lanci nabave Cromarisa</i>	130
Mrijestilište	20	<i>Ciljevi za 2023. godinu</i>	63	Cjeloživotno učenje	106	Odgovornost za zaštitu okoliša (E)	133
Uzgajališta	22	Poslovanje i usklađenost (G)	64	Jednake prilike	107	Uvod u upravljanje okolišem	134
Proizvodno-logistički centar Gaženica	30	Održivi proizvodi	65	Odgovornost prema zajednici	109	Smanjenje ugljičnog otiska	136
Cromaris maloprodaja	34	<i>Organska proizvodnja</i>	65	<i>Suradnja sa znanstvenim i obrazovnim institucijama</i>	109	Gospodarenje otpadom	144
Od mora do stola	35	<i>Nove vrste, nove prilike</i>	69	<i>Odgovornost prema lokalnoj zajednici i humanitarne akcije</i>	114	Zaštita bioraznolikosti	150
Naši proizvodi	38	<i>Dobrobit životinja i dobra uzgajivačka praksa</i>	70	<i>Članstva Cromarisa u udrugama i strukovnim udruženjima</i>	118	<i>Praćenje utjecaja na okoliš</i>	150
<i>Portfelj konvencionalnih proizvoda</i>	40	<i>Riblja hrana</i>	73	Sigurnost i zdravlje potrošača	119	<i>Interakcije s divljim vrstama</i>	154
<i>Portfelj organskih proizvoda</i>	42	<i>EU taksonomija</i>	79	<i>Ispitivanje zdravstvene ispravnosti proizvoda</i>	120	<i>Bijeg ribe iz kaveza</i>	155
Dokazana kvaliteta	43	Upravljanje ESG rizicima (G)	83	<i>Nutritivna vrijednost proizvoda</i>	122		
Tržišta	46	<i>Okolišni rizici</i>	84			GRI standard	156
Što smo ostvarili?	48	<i>Društveni rizici</i>	88				
Ključni pokazatelji	49	<i>Upravljački rizici</i>	90				
Novosti u 2022. godini	54						

Uvodna riječ predsjednika uprave

“Misli globalno, djeluj lokalno” poznata je izreka koja dobro opisuje poslovanje Cromarisa te napretke ostvarene u 2022. godini. Vodeći smo hrvatski i šesti proizvođač bijele ribe u svijetu. Tradicijom i akumuliranim znanjem, pionirskim pothvatima i proizvodnim inovacijama, sustavnim ulaganjima u najmodernije proizvodno-preradbene kapacitete te posvećenosti održivoj akvakulturi potvrđujemo se kao važan regionalni i nacionalni gospodarski subjekt te važan partner u razvoju marikulture i znanosti o moru globalno. U Cromarisu smo svjesni globalnih trendova, posebno onih povezanih s marikulturom, poput smanjenja prirodnih stokova ribe i povećane potražnje za ribom

iz uzgoja kao i jačanja svijesti o podrijetlu ribe i uvjetima uzgoja. Sve je izraženiji utjecaj klimatskih promjena, degradacija bioraznolikosti, brojni problemi povezani sa zagađenjem i otpadom, energetska nestabilnost, ubrzana dekarbonizacija i sl. Dok smo se još borili s posljedicama pandemije koronavirusa, u 2022. godini suočili smo se s novim nepovoljnim događajima. Rat u Ukrajini, energetska kriza, prekidanje opskrbnih lanaca i inflacija negativno utječu na svjetsko gospodarstvo, pa i na poslovanje Cromarisa te pred tvrtku stavljaju brojne izazove. Sve je to istovremeno prilika ako ih pravovremeno prepoznamo i na njih primjereno odgovaramo. Uspješnost Cromarisa u upravljanju svim navedenim rizi-

cima ogleda se upravo u kontinuitetu rasta svih pokazatelja poslovanja uz još snažniju posvećenost održivoj marikulturi s napretkom u sva tri ključna područja (ESG) – upravljačkom, socijalnom i ekološkom, na što smo veoma ponosni i o čemu detaljnije donosimo u sljedećim poglavljima. Cromaris je osnovala Adris grupa 2009. godine. U 13 godina prodaja je povećana 13 puta, a prihod 17 puta. Prethodno razdoblje u Cromarisu obilježili su rast proizvodnje i izvoza, otvaranje novih EU tržišta, uzgoj novih vrsta i druge proizvodne inovacije, uz nastavak investicijskog ciklusa do sada vrijednog više od 1,5 milijardi kuna. I dalje smo najbrže rastuća tvrtka u industriji mediteranske ribe. Izazovnu 2022. godinu zavr-

šili smo prodajom od 13.444 tona ekvivalenta svježe ribe, što je za osam posto više nego u prethodnoj godini. Na izvoznim tržištima ostvaren je količinski rast od 10 posto, ponajprije zahvaljujući snažnom rastu na tržištima Italije i Španjolske. Cromaris i dalje ostvaruje visok udio od prodaje na inozemnim tržištima – 88 posto količinske prodaje i jednako toliko prihoda od prodaje. U portfelju diferenciranih proizvoda, koji su u 2022. godini činili 34 posto prihoda, najveći rast ostvaruju svježi fileti i novouzgojena vrsta zubatac, kojeg i dalje uzgajamo jedini u svijetu. Uz količinski rast ostvareno je i povećanje cijena, prosječno devet posto. Cromarisovi prihodi od prodaje iznose 721 milijun kuna, što je rast

od 18 posto, a dobit prije kamata, poreza i amortizacije (EBITDA) 83 milijuna kuna, što je rast od 24 posto. Neto dobit iznosi 18 milijuna kuna i za 39 posto je veća od prošlogodišnje.

Uz zadržan kontinuitet rasta već nekoliko godina sustavno radimo na tome da budemo klimatski neutralna i društveno odgovorna tvrtka. Posvećenost održivosti postaje dio korporativne kulture i poslovne strategije. Tijekom 2022. nastavljen je rad na daljnjem definiranju strateških ESG odrednica i ciljeva Cromarisa (kao dio vlastite strategije održivosti i u okviru ESG strategije Adris grupe) te na uspostavi učinkovite ESG organizacije na svim razinama tvrtke.

Uz ostalo, odnosi se to na stalno

povećanje količina organske ribe (Cromarisov je strateški poslovni cilj do 2025. postati najveći proizvođač organske bijele mediteranske ribe na svijetu), okretanje održivim izvorima energije, uvodimo načela kružnog gospodarstva, koristimo riblju hranu i sirovine iz održivih izvora, potpuno smo izbacili antibiotike u proizvodnji, štitimo bioraznolikost i morske ekosustave, iniciramo i uključujemo se u aktivnosti koje doprinose razvoju zajednica i društva u kojem poslujemo. Uspješnost u provođenju održivih praksi potvrđuju i relevantni veoma zahtjevni certifikati koje Cromaris posjeduje. Ističe se ASC (engl. Aquaculture Stewardship Council) koji kupcima jamči da je riba proizvedena na društveno i okolišno odgovo-

ran način. Cromaris je prva (i jedina) tvrtka u EU marikulturi koja je sve svoje proizvodne lokacije certificirala prema ASC standardu već 2019. godine.

U skladu s obvezama koje proizlaze iz regulatornog okvira održivih financija EU-a, i ove smo godine procjenjivali prihvatljivost i usklađenost Cromarisovih djelatnosti u odnosu na EU Taksonomiju. Ističemo i uspostavu preliminarnog sustava praćenja ESG rizika na svim razinama sustava i fazama proizvodnog procesa. Već treću godinu računamo i svoj ugljični otisak (u opsegu 1 i 2, uz pripreme za opseg 3), implementiramo potrebne mjere te već bilježimo njihove pozitivne učinke. Podsjetimo i ovom prilikom da je akvakultura jedna od industrija s

najmanje emisija stakleničkih plinova i najučinkovitija proizvodnja životinjskih proteina kao hrane. Značajniji pomak u smjeru smanjenja emisija i okretanju obnovljivim izvorima energije jest i nova Cromarisova fotonaponska (FN) elektrana na krovu pogona mrijestišta u Ninu, koja je počela raditi krajem 2022., a njezin se puni učinak očekuje u 2023. godini. Po uzoru na pozitivne napore iz prethodnih godina, i u 2022. u Cromarisu je nastavljena dobra praksa sprječavanja nastanka otpada, odvajanja i ponovne uporabe te recikliranje pojedinih vrsta otpada. Implementiramo i načela kružnog gospodarstva nalazeći načine za obradu nusproizvoda prerade i pretvaranje u vrijednu sirovinu u drugim industrijama.

Jedan smo od najvećih poslodavaca u Zadarskoj županiji s prosječno 600 zaposlenika, a tijekom sezone i više. Naši zaposlenici naša su najveća vrijednost. Poslujemo u okruženju gdje postoji dugogodišnja tradicija zanimanja povezanih s morem, a suvremeni trendovi i razvojna vizija pred nas stavljaju izazov sustavnog razvijanja kadrova sa specifičnim znanjima. Naglasak je na zapošljavanju radnika iz neposrednog okruženja, a posebno s otoka jer time potičemo razvoj malih i često izoliranih zajednica te zadržavanje ljudi na otocima. Vrlo ozbiljno shvaćamo svoju ulogu i u podršci obrazovanju i usavršavanju u području marikulture i znanosti o moru jer, uz to što afirmativno djelujemo i upoznajemo

mlade s mogućnostima karijere u marikulturi, smatramo da poslovanjem, inovativnim projektima, istraživanjima i iskustvima znatno doprinosimo razvoju industrije općenito. Prepoznale su to brojne domaće i svjetske znanstveno-obrazovne institucije s kojima se intenzivno surađivalo i tijekom 2022. Suradnja sa znanstvenim institucijama omogućuje i uključivanje u brojne važne EU projekte, što svrstava Cromaris u sam vrh u istraživanju i razvoju novih tehnologija i znanja u marikulturi. Smatramo da tvrtka mora biti aktivno uključena u razvoj zajednice, očuvanje trajnih vrijednosti i podizanje kvalitete života te poticanje pozitivnih promjena. Aktivno se uključujemo u brojne društveno korisne projekte i ak-

tivnosti prije svega na području Zadarske županije, ali i šire. Tako smo primjerice početkom 2022. godine, kada je započela ruska agresija na Ukrajinu, donirali deset tona svojih proizvoda. Pošiljka vrijedna više od pola milijuna kuna, u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem, dostavljena je u Harkiv na krajnji istok Ukrajine. U svojim društveno odgovornim programima i nadalje posebnu pozornost pridajemo poticanju ekološke svijesti djece i svijesti o zdravoj prehrani koja uključuje kvalitetnu ribu kontroliranog podrijetla. Organiziraju se različite tematske aktivnosti, radionice i projekti te donira oprema za škole, vrtiće i knjižnice. Aktivno se povezujemo s jedinicama lokalne i regionalne samoupra-

ve, oslušujemo njihove neposredne potrebe pa smo i tijekom 2022. ulagali u javnu infrastrukturu u općinama Iž, Tkon i Sali. Surađujemo s TZ-ovima u organizaciji raznih manifestacija s ciljem promocije lokalne baštine i običaja te autohtonih recepata primorske kuhinje koji će se na taj način oteti zaboravu.

Već dvije godine, u suradnji sa stanovnicima i službama s otoka, provodimo redovite volonterske akcije čišćenja obale i mora na različitim lokacijama na otocima u blizini Cromarisovih uzgajališta. Podrškom sportskim klubovima promoviramo zdrav i aktivan život. Drugu godinu zaredom sponzor smo KK Zadar, a u 2022. postajemo sponzorom Škole no-

gometa HNK Zadar, uz pokroviteljstva brojnih sportskih manifestacija na širem zadarskom području, u koje se često uključuju i naši zaposlenici.

Cromaris posluje u okruženju s dugogodišnjom tradicijom života na moru i od mora. Tu radimo i živimo, tu rastu i stasaju naša djeca. Uz zadržavanje profitabilnosti i stabilnosti poslovanja jednako je važna i naša obveza poduzeti sve potrebno da ključne prirodne i druge resurse zaštitimo za generacije koje dolaze. Pritom ostajemo angažirani i otvoreni za suradnju s ključnim dionicima, dijeljenje znanja i rad na zajedničkom pronalaženju rješenja za održivije poslovne prakse te osvještavanje, "zelenije" i humanije društvo.

Tko smo
mi?

Profil tvrtke

GRI 2-1, GRI 2-2

Cromaris d.d.

Cromaris d.d. lider je hrvatske marikulture i šesta tvrtka u svijetu u uzgoju brancina i orade. Prepoznat je kao predvodnik u svježini i vrhunskoj kvaliteti proizvoda te inovacijama i održivom poslovanju. Objedinjavanjem nekoliko manjih domaćih tvrtki za uzgoj i preradu ribe 2009. godine osnovana je tvrtka Cromaris sa sjedištem u Zadru, kao dio Adris grupe, koja je ovim potezom zakoračila na područje marikulture i uzgoja bijele ribe. U razvoj tvrtke Cromaris uloženo je 1,5 milijardi kuna, rezultat čega je snažan

rast svih poslovnih pokazatelja, otvaranje novih tržišta, širenje proizvodnog portfelja te daljnja tehnološka i proizvodna unapređenja. Od osnutka Cromarisa 2009. do danas proizvodnja se povećala više od 13 puta. Cromaris obavlja održiv i globalizaciji otporan posao, a promjene potrošačkih navika u smjeru sve većeg posvećivanja zdravijem načinu života djelatnosti zdrave hrane neprestano će povećavati vrijednost. Izrazito je izvozno orijentirana tvrtka koja na inozemnim tržištima ostvaruje 88 % količinske prodaje i isto toliko prihoda od prodaje. Izvozi na većinu EU tržišta, glavninu na talijansko, a

odnedavno i na španjolsko, nakon talijanskog drugo najvažnije svjetsko tržište bijele ribe.

Cromaris Italia

Italija je Cromarisovo glavno tržište za brancina i oradu, stoga u 2013. godini Cromaris d.d. osniva talijansku tvrtku Cromaris Italia. Cromaris Italia s.r.l. u stopostotnom je vlasništvu Cromarisa d.d., a sjedište tvrtke nalazi se u općini Casale sul Sile, u pokrajini Treviso u Italiji. Isključivi je uvoznik Cromarisovih proizvoda za sve talijanske kupce, osigurava snažnu prisutnost na tržištu i svakodnevnu suradnju s Cromarisovim kupcima i potrošačima.

Cromaris d.d.

Gaženička cesta 4b
23000 Zadar, Hrvatska
tel.: +385 23/254-960

Cromaris Italia s.r.l.

Via delle Industrie n 2/1
31032 Casale sul Sile TV, Italy
tel.: +39 0422 786 948

www.cromaris.hr

Vizija

Vodeći proizvođač organske bijele mediteranske ribe i među top tri akvakulturne tvrtke u EU, prepoznat kao lider u premium kvaliteti, održivosti, inovacijama, razini usluge i komercijalnoj izvrsnosti.

Misija

Razvijati i širiti kulturu zdrave i uravnotežene prehrane te konzumacije mediteranske ribe i ribljih proizvoda.

Ciljevi

Samoodrživo poslovanje te važan doprinos profitabilnosti i imidžu Adris Grupe.

Izveštavanje o održivosti u Cromarisu

GRI 2-3, GRI 2-5

Izveštaj o održivosti Cromarisa objavljuje se na korporativnoj stranici tvrtke od 2021. godine. Izveštajno razdoblje jedna je kalendarska godina koja počinje 1. siječnja i završava 31. prosinca. Podaci prvog objavljenog izvješća održivosti Cromarisa odnose se na 2020. godinu. Ovaj Izveštaj o održivosti obuhvaća 2022. godinu. Radi lakšeg snalaženja u izvješću GRI pokazatelji pridruženi su relevantnim podacima i temama na koje se odnose. U skladu s izmjenama i dopunama GRI standarda iz 2021., prilagođen je

opseg izvještavanja i označavanja. Za dodatne smjernice korišten je i GRI 13: Agriculture, Aquaculture and Fishing Sectors 2022, koji je službeno na snazi za izrade izvješća ili druge materijale objavljene nakon 1. siječnja 2024. Eksterna provjera Izveštaja o održivosti nije izvršena za 2022. godinu.

Kontakt za pitanja vezana uz Izveštaj o održivosti:
info@cromaris.hr

Struktura upravljanja i sastav upravljačkih tijela

GRI 2-9

Upravljačka struktura Cromarisa

Temelj stabilnosti i dugoročno uspješnog poslovanja Cromarisa jest prepoznatljiva korporativna kultura, jasno definirana korporativna struktura i dobro korporativno upravljanje. Cromaris kontinuirano vrednuje i nadograđuje pravila korporativnog upravljanja kako bi se uravnotežilo poslovanje tvrtke s vlasničkim interesima, interesima uključenih dionika i zajednice u cjelini. Struktura korporativnog upravljanja temelji se na dualističkom sustavu koji se sastoji od Nadzornog odbora i Uprave Cromarisa. Nadzorni odbor, Uprava te Glavna skupština, u skladu sa Statutom

i Zakonom o trgovačkim društvima, tri su temeljna tijela. Njihov opseg djelovanja, upravljačka ovlast i odgovornost regulirani su mjerodavnim hrvatskim zakonodavstvom, Statutom i internim aktima. Glavna skupština izabire članove Nadzornog odbora na mandat od četiri godine, dok Nadzorni odbor imenuje članove Uprave Cromarisa također na mandat do četiri godine. Uprava i Nadzorni odbor sastavljaju se tako da kombinacija vještina, znanja i obrazovanja, kao i profesionalnog i praktičnog iskustva članova osigurava djelotvorno izvršavanje strateških, operativnih i nadzornih zadataka, potiče otvorenu i konstruktivnu raspravu te donošenje neovisnih i objektivnih odluka.

Sastav Uprave Cromaris d.d. na dan 31. prosinca 2022. godine:

- Ivan Leko, predsjednik Uprave
- Dane Desnica, član Uprave
- Stipe Anušić, član Uprave

Sastav Nadzornog odbora Cromaris d.d. na dan 31. prosinca 2022. godine:

- mr. sc. Hrvoje Patajac, predsjednik Nadzornog odbora
- Vitomir Palinec, zamjenik predsjednika Nadzornog odbora
- dr. sc. Marica Šorak-Pokrajac, članica Nadzornog odbora
- Gordana Berović Baketić, članica Nadzornog odbora (predstavica zaposlenika)
- Vjekoslav Prenner, član Nadzornog odbora

IVAN LEKO

STIPE ANUŠIĆ

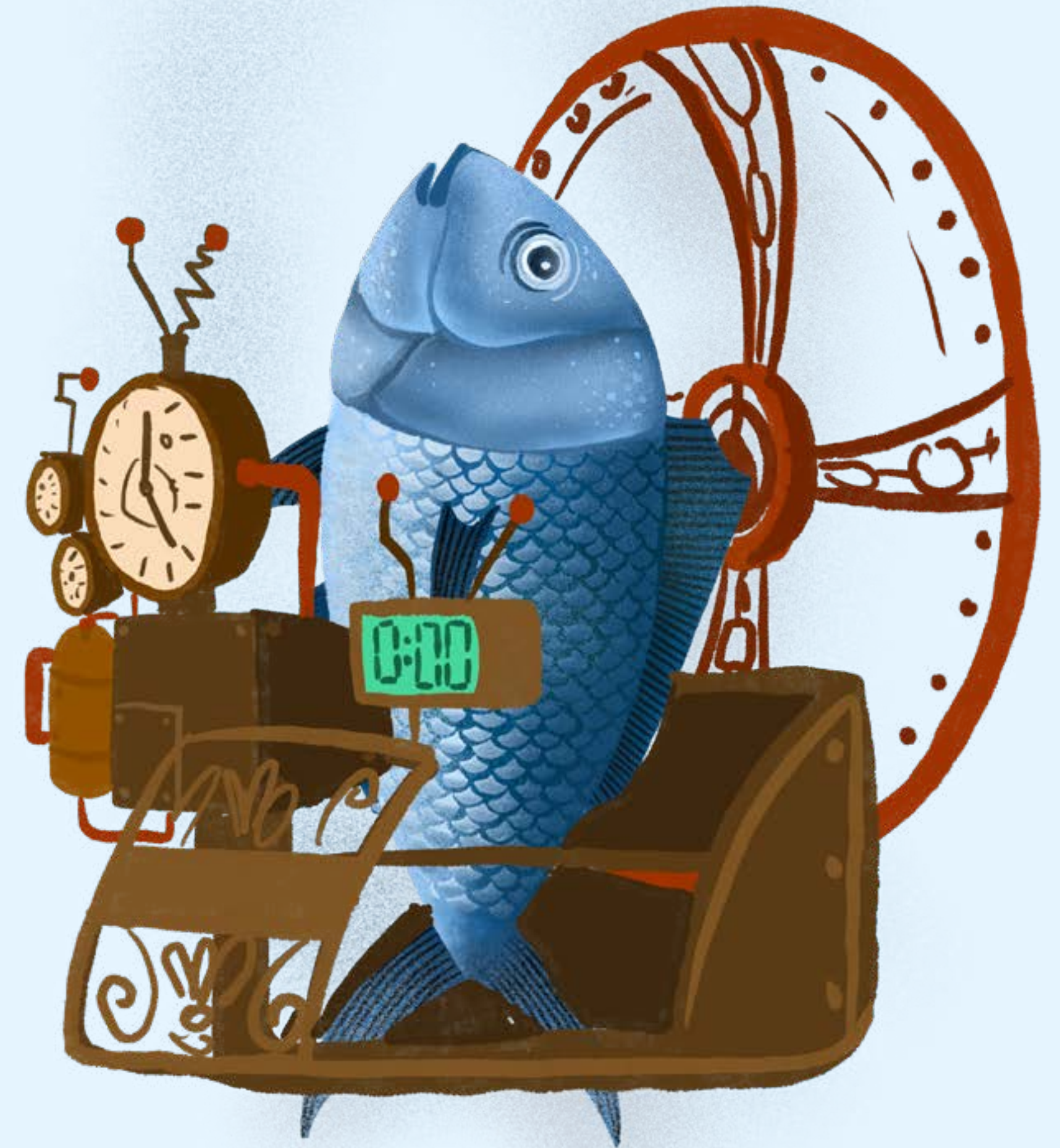

DANE DESNICA

Vremeplov

Cromaris baštini dugogodišnju tradiciju koja seže u 1979. godinu, kada je osnovana tvrtka Cenmar, jedan od pionira marikulture na Mediteranu. Prvi komercijalni uzgoj brancina pokrenut je u uvali Lamjana na otoku Ugljanu. Adris grupa 2009. godine spaja Cenmar i još tri manje tvrtke za uzgoj mediteranske ribe u novu modernu tvrtku sa sjedištem u Zadru – Cromaris.

Cromaris d.d. je danas jedan od svjetskih lidera u proizvodnji i preradi mediteranske ribe vrhunske kvalitete. Osnova su ponude autohtone mediteranske vrste – orada, brancin, hama, gof i zubatac. Cromaris prati sve zahtjevnije potrebe modernog potrošača i neprestano razvija nove proizvode dokazane vrhunske kvalitete i svježine pridajući veliku pažnju održivom poslovanju.

1979

Osnovana tvrtka Cenmar koja je prva u svijetu postavila kavez za uzgoj brancina u more

1981

Otvoreno prvo Cenmarovo mrijestilište brancina i orade u Ninu

1995

Počeci uzgoja novih vrsta – zubatac i pic

Osnovana tvrtka Marimirna Rovinj čime je započeo razvoj marikulture u Istri

1984

- Osnovan Cromaris d.d. koji posluje u sastavu Adris grupe
- Inovacija u pakiranju svježe ribe – plasirano prvo MAP pakiranje ribe

2009

- Uz brancina i oradu Cromaris tržištu predstavlja novu autohtonu vrstu – hamu
- Početak certificiranja tehnoloških procesa i osiguranja kvalitete (ISO standardi)
- Strateški iskorak u marikulturi osnivanjem dva nova odjela – R&D i Marketing

2011

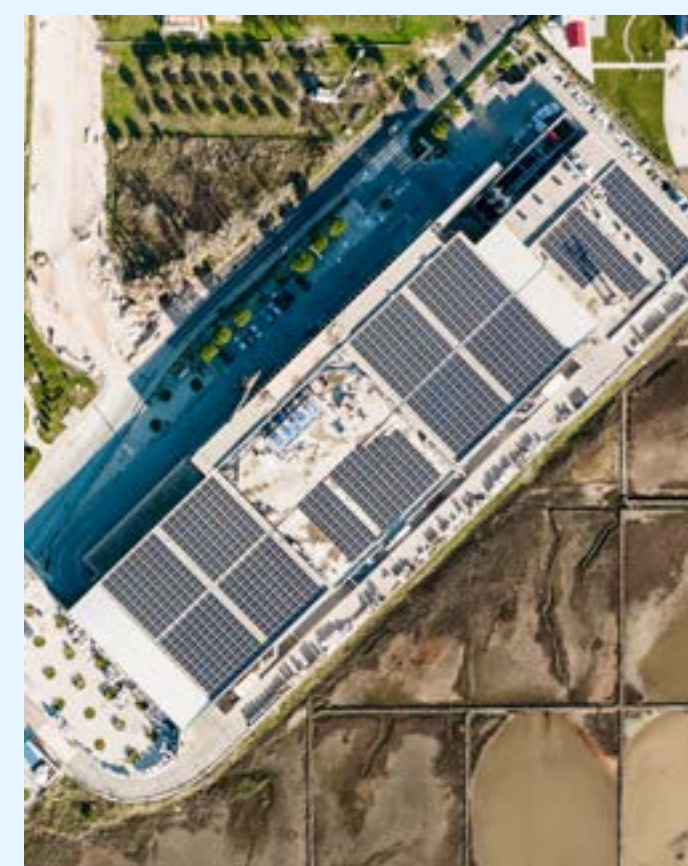
2012

- Započeo s radom proizvodno-logistički centar Gaženica
- Cromaris certificirao ekološku proizvodnju ribe prema EU regulativi i Naturland standardu.

- Prvi put ostvarena prodaja od 5.000 t WFE ribe
- Početak prodaje Cromaris BIO asortimana, BIO brancina i BIO orade

2014

2015

- Otvoreno novo mrijestilište u Ninu, jedan od najsuvremenijih pogona u Europi
- Razvijen i implementiran SAP modul, posebno prilagođen upravljanju sustavima u akvakulturi

2016

- Osnovan Nutritivni centar i osmišljene prve formulacije Cromaris riblje hrane
- Počelo raditi uzgajalište Kudica

Otvoreno
uzgajalište
Žman čime je
povećan uzgojni
kapacitet
Cromarisa

2017

Primljena prva
generacija
pripravnika
projekta
"Budućnost u
Cromarisu"

2018

- Sva Cromarisova uzgajališta certificirana prema ASC standardu
- Lansirani novi proizvodi – Svježi fileti u SKIN reciklabilnom pakiranju

2019

2020

- Rekordna godina – prodano 10.000 t WFE ribe
- Početak praćenja emisija stakleničkih plinova za Cromaris
- Lansiranje novog MAP asortimana proizvoda u reciklabilnoj PET ambalaži
- Cromaris certificiran prema organskom BIO Suisse certifikatu

- Lansirane dvije nove vrste: gof i zubatac
- Cromaris prvi u industriji objavljuje izvještaj o održivosti za prethodnu godinu
- Otvoreno uzgajalište Lavdara

2021

- U pogon pušteno novo skladište i trafostanica u Gaženici s ugrađenim održivim sustavima
  - Instalirana fotonaponska elektrana na krovu mrijestilišta u Ninu

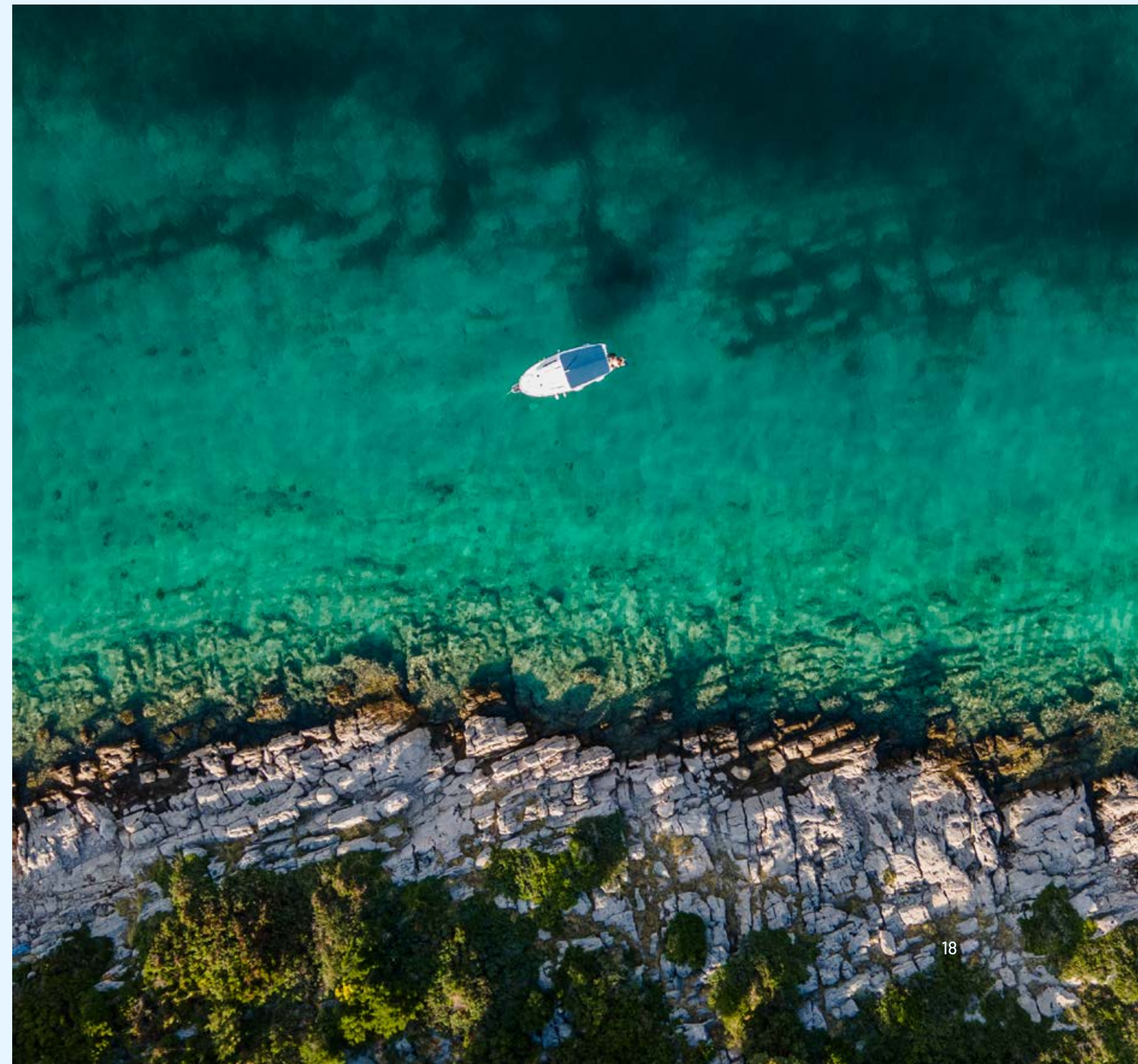
2022

Naše lokacije

Cromaris raspolaže sa sedam uzgajališta, jednim od najmodernijih mrijestilišta za brancin, oradu i hamu u Europi te suvremenim pogonom prerade. Vertikalno je integrirana tvrtka “od mora do stola”, što osigurava sljedivost u svim

fazama proizvodnje – od vlastitog mrijestilišta i uzgoja do prerade i otpreme. Proizvodni portfelj čine svježa riba – orada, brancin i hama te od 2021. dvije nove uzgojne vrste gof i zubatac, kojeg Cromaris uzgaja jedini u svijetu.

Mrijestilište

Cromaris mrijestilište smješteno je u Ninu, u blizini grada Zadra. Počelo je raditi sad već davne 1981. godine, kao jedno od prvih na Mediteranu.

Stalnim rastom proizvodnje i razvojem novih uzgojnih vrsta pojavljuje se potreba za novim pogonom. Cromaris 2013. započinje radove na proširenju i rekonstrukciji mrijestilišta. Novo mrijestilište, jedan od najsuvremenijih pogona za mrijest brancina i orade u svijetu, počinje raditi 2015. godine, a s

godišnjim kapacitetom od 35 milijuna komada mlađi među većim je pogonima za mrijest u Europi.

Uspostavljen je program selekcije ribe i razvoj matičnog jata.

Vlastita matična jata riba koriste se kao baza za svu proizvodnju.

U mrijestilištu se odvija mrijest četiriju jadranskih vrsta – brancina, orade, hame i zubaca.

Mrijestilište je podijeljeno na matičnjake, uzgojne jedinice od ličinačke faze preko metamorfoze do mlađi te odjela

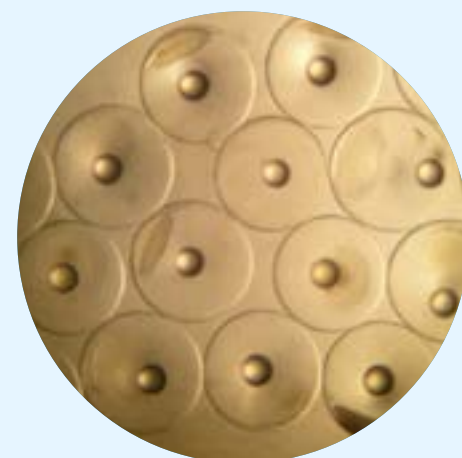
za proizvodnju zooplanktona i fitoplanktona, koji su ujedno prva hrana Cromaris ribe. Sve jedinice odvojene su zasebnim filtracijskim sustavima, što omogućuje stvaranje optimalnih zoohigijenskih uvjeta. Proces proizvodnje prati prirodni fotoperiod ribe, s posebnom pažnjom na dobrobit životinja. Uz fokus na redovnu proizvodnju mlađi brancina i orade velik trud ulaže se u istraživanje proizvodnje mlađi novih vrsta te proizvodnju organske mlađi.

Prvih 120 dana naše ribe

Oplođena ikra

Mrijest nastupa spontanom ispuštanjem spolnih stanica ženki i mužjaka u more te oplodnjom.

Embrionalni razvoj

Nakon skupljanja ikre u matičnjaku, oplođena jajašca se nasađuju u posebne inkubacijske bazene gdje dolazi do embrionalnog razvoja.

Izvaljena ličinka

Nakon razvoja očiju i usta kod ličinki započinju s hranjenjem.

1. do 7. dana

Ličinka s razvijenim očima i ustima

Ovisno o vrsti ribe, ličinke prvih dana hranjenja jedu fitoplankton i rotifere, a nakon toga i artemiju. Oko 45. dana počinje prilagodba na suhu hranu.

Fitoplankton

Rotifer

Artemija

7. do 45. dana

Mlađ ribe

Razvoj mlađi i hranidba suhom hranom u mrijestilištu traju otprilike do 120. dana kada riba dostiže masu od 3 grama te je spremna za prebačaj u more gdje nastavlja svoj rast do konzumne veličine.

Suha hrana

45. do 120. dana

Vlastita proizvodnja žive hrane

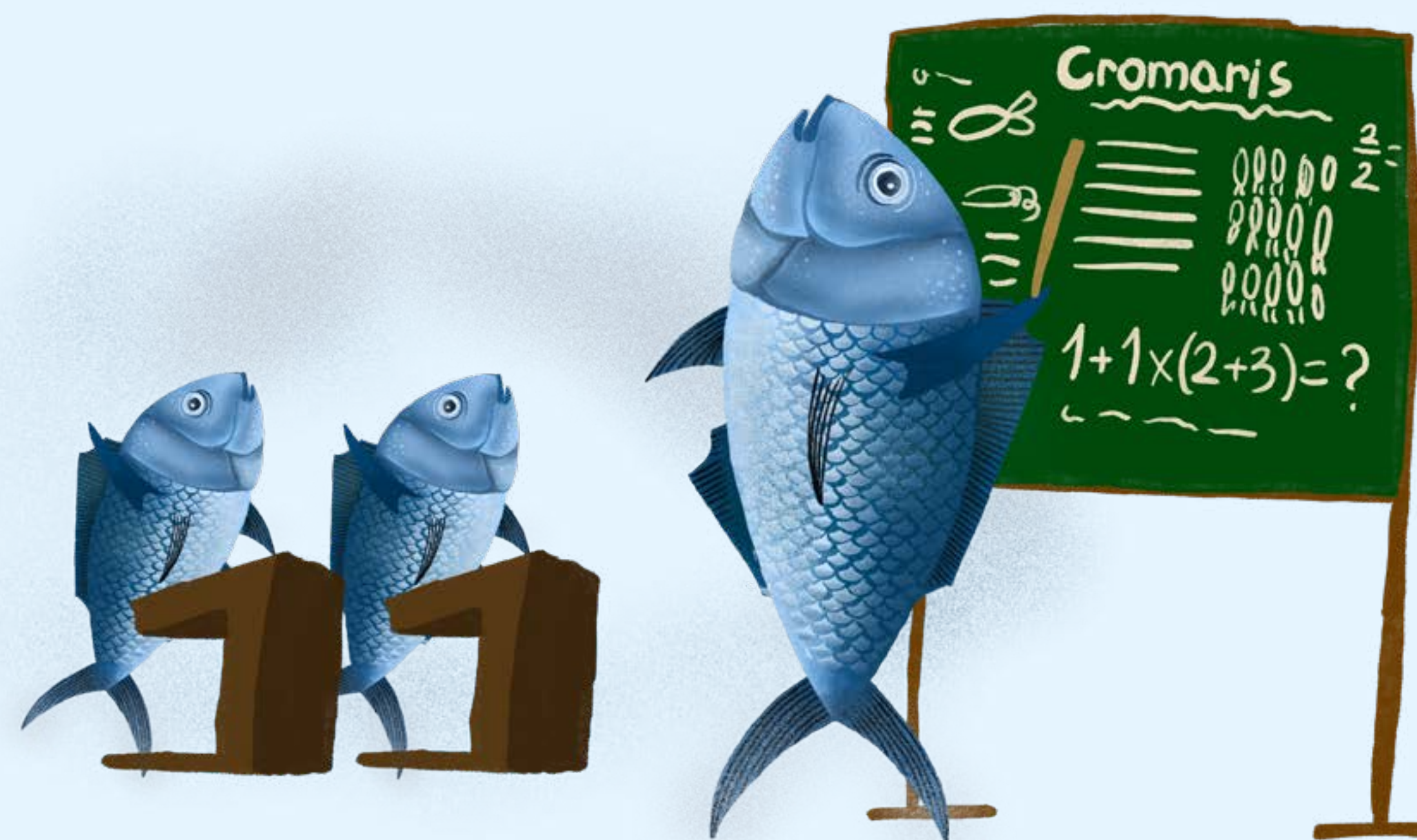
Ličinke se hrane fitoplanktonom i zooplanktonom (rotiferi i artemije) iz vlastite proizvodnje

Uzgajališta

Od sedam Cromarisovih uzgajališta jedno je smješteno u Istri (Budava), a ostalih šest u zadarskom akvatoriju srednjeg Jadrana (Lamjana, Košara, Velo žalo, Žman, Kudica i Lavdara). Lokacije svih uzgajališta dodijeljene su zbog visoke kvalitete mora i pogodnih morskih struja, u skladu s prostornim planovima Zadarske i Istarske županije, koji navedene lokacije ocjenjuju kao prikladne za uzgoj bijele ribe. Na svim uzgajalištima odvija se

održiv, odgovoran i certificiran uzgoj. Aquaculture Stewardship Council (ASC), Global G.A.P. i ISO 14001 certifikati su koji potvrđuju rad u skladu s okolišem, najboljim praksama akvakulture i dobrobiti životinja. Svim uzgajalištima potporu pruža veterinarska služba Cromarisa. Na uzgajalištu Lamjana nalaze se i odvojene kavezne jedinice za ispitivanje riblje hrane i uzgoj novih vrsta, u sklopu sektora Istraživanje i razvoj.

An aerial photograph of Budava Bay, a large, deep blue inlet surrounded by dense green forest. Numerous circular fish farms are visible in the water, arranged in several rows. The bay is nestled between forested hills, and the water extends into the distance towards a hazy horizon.

Uzgajalište Budava

Uzgajalište Budava smješteno je na istarskom poluotoku, u jednoj od najljepših uvala toga kraja, Budavi. Zanimljivo je da je dugo godina bila pod zaštitom vojske, zbog čega je priroda u uvali i oko uvale u potpunosti netaknuta.

Uzgajalište Košara

Naše uzgajalište smješteno je na otočiću Košara, jugozapadno od otoka Pašmana. U blizini uzgajališta nalazi se svjetski poznat Nacionalni park Kornati.

Uzgajalište Lavdara

Uzgajalište Lavdara nalazi se između otoka Lavdare vele i Pašmana u Srednjem kanalu, uz sjeveroistočnu obalu otoka Lavdara. Hranidba ribe na Lavdari potpuno je automatizirana, obavlja se uz pomoć teglenice koja je postavljena u sredini uzgajališta. Teglenica je cijevima povezana sa svim kavezima na uzgajalištu, što omogućuje brže i efikasnije raspršivanje hrane tijekom cijele godine.

Uzgajalište Lamjana

Ovo je uzgajalište smješteno u blizini uvale Lamjana na otoku Ugljanu. Uz komercijalnu proizvodnju, uzgajalište također ima eksperimentalnu platformu za pokuse s ribljim

hranama te novim vrstama. Zbog najdužeg iskustva, ovo najstarije uzgajalište odabrano je za različita ispitivanja sektora istraživanja i razvoja.

Uzgajalište Velo žalo

Uzgajalište Velo žalo smješteno je na jednom od najljepših otoka Mediterana, Dugom otoku, u uvali Velo žalo. Dio uzgajališta je certificiran za ekološki uzgoj.

Uzgajalište Žman

Uzgajalište Žman nalazi se uz nenaseljeni dio Dugog otoka, između mjesta Luka i Žman. Hranidba ribe na uzgajalištu Žman je potpuno automatizirana kao i na uzgajalištu Lavdara.

Ekološko uzgajalište Kudica

Uzgajalište Kudica smješteno je uz skupinu otočića koji okružuju otok Iž. Uzgajalište je certificirano prema najstrožim standardima za ekološku proizvodnju: EU Organic Farming, Naturland i Bio Suisse.

Proizvodno-logistički centar Gaženica

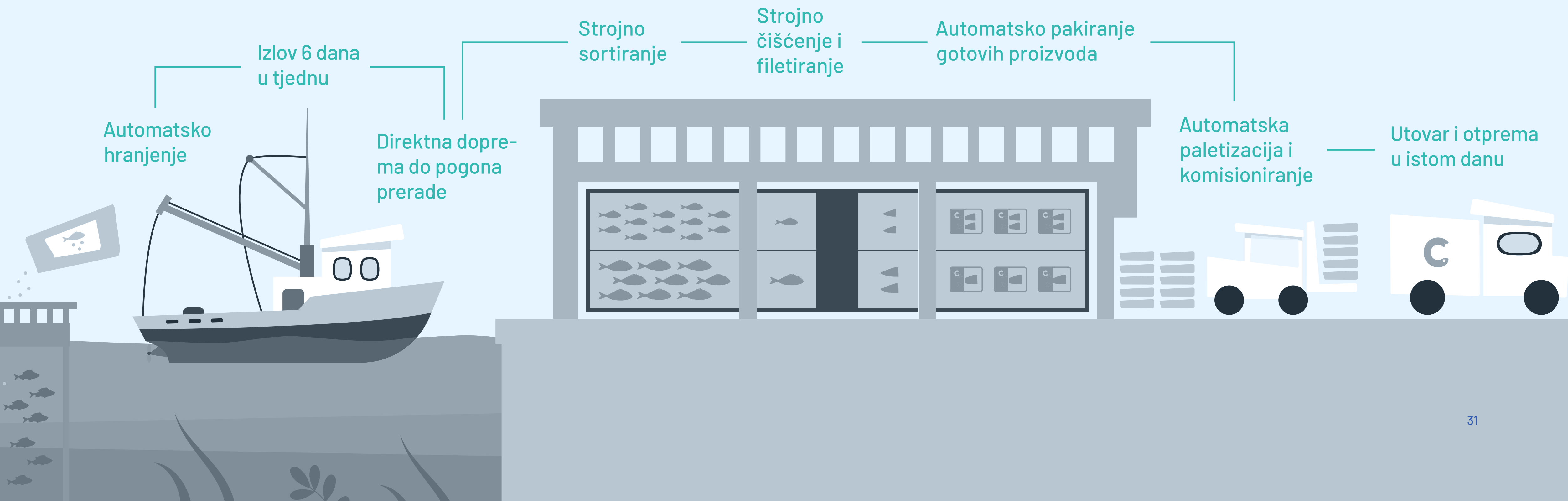
Proizvodno-logistički centar Gaženica nalazi se u Zadru, nedaleko od Cromarisovih uzgajališta i u neposrednoj blizini svih glavnih državnih prometnica. U rad je pušten 2012. godine, a brojnim investicijama kontinuirano se modernizira i nadograđuje u skladu s najnovijim tehnologijama i standardima u preradi ribe. Objekt je sagrađen

prema načelima dobre proizvodnje i higijenske prakse te je certificiran prema najstrožim međunarodnim standardima sigurnosti hrane (IFS Food, GlobalG.A.P.). Na taj način Cromaris u svakom trenutku jamči maksimalnu sigurnost zdravstveno ispravnog i kvalitetnog proizvoda vrhunske svježine.

Brodovima Cromarisove flote izlovljena se riba odmah nakon izlova doprema do pogona prerade na sortiranje. Sortiranjem na više paralelnih automatiziranih linija riba

se odvaja po klasama (po veličinama). Ovisno o narudžbama kupaca dio sortirane svježe ribe pakirane u kašete šalje se izravno na tržište, dok se drugi dio prerađuje.

Proizvodni pogon Gaženica

Kontinuirana modernizacija pogona prerade, automatizacija korištenjem najnaprednijih strojeva trenutno dostupnih na tržištu te stalna optimizacija proizvodnih procesa omogućuju nam povećanje kapaciteta iz godine u godinu uz zadržavanje najviše kvalitete gotovih proizvoda.

**4x veći
kapacitet
čišćenja
ribe/danu**

Odluskivanje, čišćenje i filetiranje ribe obavlja se strojno, uz minimalnu manualnu manipulaciju te se tako obrađena svježa riba pakira u kašete ili reciklirajuće PET plitice MAP ili SKIN tehnologijom.

Poseban dio proizvodnje, koji zahtijeva najviše higijenske standarde, odnosi se na delikatesni asortiman Cromarisa. Riječ je o paleti dimljenih i mariniranih proizvoda spremnih za konzumaciju koji su pripremljeni klasičnim tradicionalnim metodama bez upotrebe umjetnih dodataka i konzervansa.

**4500 više
zapakiranih
MAP plitica/sat**

Skladišno-logistički centar Gaženica

U prvom kvartalu 2022. godine u rad je pušteno novo skladište za proizvode akvakulture kao i trafostanica, čiji je projekt rekonstrukcije dovršen krajem 2021. godine.

45 % veći kapacitet skladišnih polica

Novoizgrađeno skladište nalazi se uz postojeći pogon prerade u Gaženici te se odlikuje održivim sustavima i rješenjima. Robotizacija, povećanje rashladnog prostora i broja ukrcajnih rampi te optimizacija poslovanja rezultirali su povećanjem kapaciteta i efikasnosti. Također, u skladu s Cromarisovim strateškim planom smanjenja ugljičnog otiska za sustav hlađenja u novom skladištu odabran je rashladnik vode s ekološki prihvatljivom radnom tvari (propan) niskog faktora GWP (global warming potential). Propan pripada skupini ugljikovodika (HC), odličnih je termodinamičkih

120 paletnih mjesta više

svojstava za rad u rashladnim uređajima i vrlo je dobra zamjena za freone ili druge štetne radne tvari nepovoljnog utjecaja na okoliš. Uz to, ugrađena su LED učinkovita rasvjetna tijela u svim prostorijama. Na krovu skladišta postavljena je mala fotonaponska centrala, a ugrađeni su i transformatori s najmanjim gubicima energije.

Novo skladište gotovih proizvoda Gaženica pušteno u rad 2022. godine

Cromaris maloprodaja

Cromarisova je misija razvijanje i širenje kulture zdrave prehrane konzumacijom ribe i ribljih proizvoda kao izrazito zdravih namirnica. Potrošačima osiguravamo svakodnevnu dostupnost vrhunske svježe ribe u pet Cromarisovih maloprodajnih trgovina – u Zagrebu, Rovinju i Zadru tijekom cijele godine, a u Zatonu i Preku u ljetnim mjesecima. U našim bogato

opremljenim ribarnicama možete pronaći cjelokupnu Cromaris ponudu. Uslužno i educirano osoblje sa zadovoljstvom će podijeliti informacije o našoj ribi ili preporuku na koji je način čuvati da zadrži svježinu, očistiti ili pripremiti. Cijela, očišćena, pakirana riba te svježi i dimljeni fileti dio su široke palete Cromaris asortimana

koji se može na razne kreativne načine uklopiti u svakodnevna jela i uravnotežen obrok.

Cromaris u 2023. godini planira otvaranje nove ribarnice u Tkonu te dvije ekskluzivne trgovine u Puli i Zagrebu, gdje će se osim Cromarisovih proizvoda naći i širi asortiman proizvoda potrebnih za pripremu ribljeg obroka.

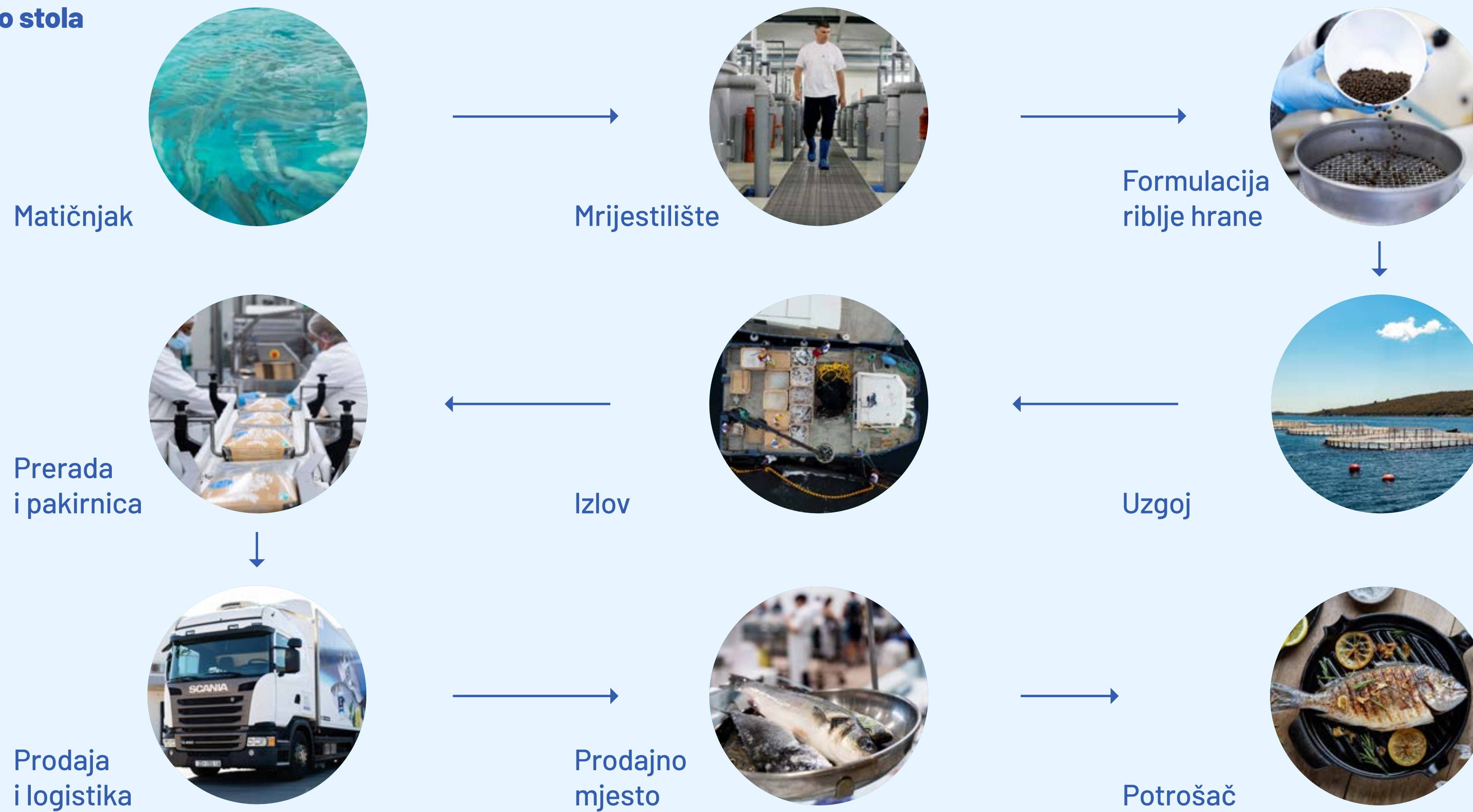
Od mora do stola

Cromaris je u proizvodnom smislu vertikalno integrirana tvrtka; od matičnog jata do konačnog proizvoda. Proizvodni ciklus počinje u vlastitom mrijestilištu u Ninu, nastavlja se na jednom od sedam uzgajališta na području Zadarske i Istarske županije te završava sortiranjem i preradom u preradbenom centru u Gaženici

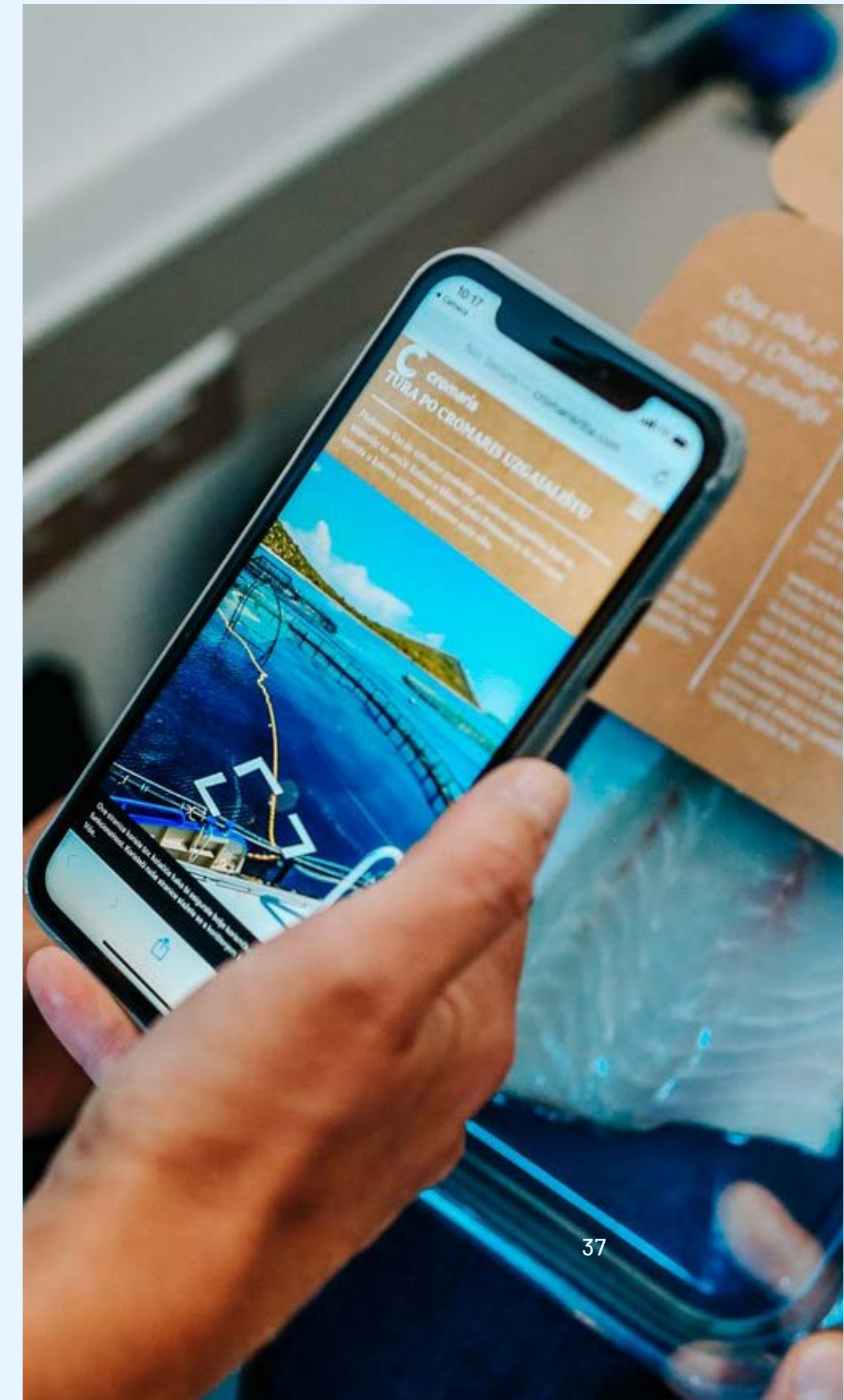
u Zadru, odakle se gotovi proizvodi distribuiraju prema kupcima u Hrvatskoj i inozemstvu. Kvalitetu poslovnih procesa potvrđuju brojni certifikati i potpuna sljedivost u realnom vremenu uz pomoć SAP-a – od matičnog jata preko ikre, mlađi i konzumne ribe do krajnjeg potrošača.

Od mora do stola

LOT broj na gotovim proizvodima Cromarisu omogućuje sljedivost u cjelokupnom procesu uzgoja, od mriješta, lokacije uzgojnog kaveza, hrane koju je konzumirala riba, temperaturnog režima od izlova do isporuke, kao i drugih ključnih parametara. QR kod, koji se nalazi na inovativnim pakiranjima, svakom kupcu omogućuje virtualnu šetnju uzgajalištem iz kojeg potječe riba.

Naši proizvodi

Kao lideri u kvaliteti svi naši proizvodi odlikuju se vrhunskom svježinom i izvrsnim okusom te su proizvedeni bez upotrebe antibiotika i GMO-a, na održivi način, što potvrđujemo brojnim certifikatima i nagradama (Superior Taste Award, Zlatna košarica).

Osnovu Cromarisove ponude čine autohtone vrste najkvalitetnije mediteranske ribe: orada, brancin i hama. Održivost kao

strateška odrednica očituje se i ASC certifikatom za sve tri vrste. Kao tvrtka koja teži inovacijama asortiman smo posljednjih godina proširili i s dvije nove vrste: gofom i zubacem. Svježi asortiman proizvoda čine cijela neočišćena riba, očišćena riba, fileti i odresci. Ovisno o načinu dorade dostupni su Classic, Gourmet ili Selection fileti brancina, orade i hame te svježi odresci hame.

CROMARIS PONUDA

KONVENCIONALNA RIBA

- SVJEŽA NEOČIŠĆENA
- SVJEŽA OČIŠĆENA
- SVJEŽI FILETI
(Classic, Gourmet ili Selection)
- SVJEŽI ODRESCI HAME
- PAKIRANI PROIZVODI
(MAP i SKIN pakiranje)
- DIMLJENI FILETI
- MARINIRANI FILETI

BIO RIBA

- SVJEŽA NEOČIŠĆENA
- SVJEŽA OČIŠĆENA
- SVJEŽI FILETI
(Classic, Gourmet ili Selection)
- PAKIRANI PROIZVODI
(MAP pakiranje)

Argyrosomus regius

Seriola dumerili

Dentex dentex

Dicentrarchus labrax

Sparus aurata

Portfelj konvencionalnih proizvoda

Cromaris tržišnu snagu i konkurentnost temelji na kvaliteti, svježini i inovacijama. Stalno nadograđujemo svoj proizvodni asortiman u skladu sa zahtjevima potrošača koji se odnose na zdravlje, sigurnost i održivost, uz vrhunski okus i kvalitetu proizvoda.

Osnovu ponude čine autohtone vrste najkvalitetnije mediteranske ribe u kašeti od 3 kg, 6 kg ili 10 kg.

Svježa riba u EPS pakiranju

Cromaris orada

Svježa cijela neočišćena ili očišćena riba te fileti

Cromaris brancin

Cromaris hama

Svježa cijela neočišćena ili očišćena riba, fileti ili odresci

Cromaris zubatac

Svježa cijela neočišćena riba

Cromaris gof

A kako bi naša riba bila dostupna i na prodajnim mjestima koja nemaju ribarnicu, u ponudi imamo i svježu pakiranu očišćenu ribu u MAP-u te filete u SKIN pakiranju, čime zadržavamo svježinu i kvalitetu proizvoda uz moderan i informativan dizajn pakiranja te jednostavnost pripreme za krajnjeg potrošača. Veoma smo ponosni na liniju delikatesnih dimljenih fileta pripremljenih na tradicionalan način, bez umjetnih konzervansa i bojila.

Svježa riba u MAP ili SKIN pakiranju

Cromaris orada

Svježa očišćena riba u MAP duopack ili monopack pakiranju

Cromaris brancin

Cromaris orada i brancin

Cromaris brancin

Svježi fileti bez kostiju u SKIN pakiranju

Cromaris orada

Cromaris hama

Delikatesni proizvodi

Cromaris brancin

Delikatesni dimljeni fileti

Cromaris orada

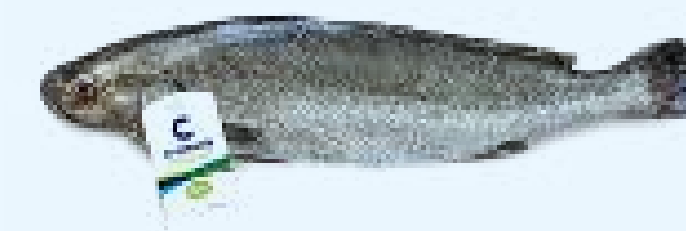
Cromaris hama

Portfelj organskih proizvoda

Cromarisov je strateški poslovni cilj do 2025. postati najveći svjetski proizvođač organski uzgojene mediteranske bijele ribe. Još 2012. godine certificirali smo dio naših proizvoda ekološkim certifikatima te svake godine nadopunjujemo naš asortiman organskih proizvoda. Posebno smo ponosni što smo ove godine lansirali novu organsku vrstu ribe,

BIO hamu, kao jedini u svijetu, a 2023. planiramo lansiranje i SKIN BIO fileta. Svi naši organski proizvodi certificirani su prema europskoj regulativi EU organic farming certifikatom, najstrožim njemačkim certifikatom za ekološki uzgoj ribe Naturland te BioSuisse certifikatom za švicarsko tržište.

Svježa riba u EPS pakiranju

Cromaris BIO orada

Cromaris BIO brancin

Cromaris BIO hama

Svježa cijela neočišćena ili očišćena riba te fileti

Svježa riba u MAP pakiranju

Cromaris BIO orada

Cromaris BIO brancin

Svježa očišćena BIO riba u MAP duopack ili monopack pakiranju

Dokazana kvaliteta

Certificiranje proizvoda, procesa i organizacijskih jedinica prema najstrožim dostupnim standardima važan je proces koji je izravno povezan i s ciljevima u okviru Cromarisove strategije održivosti, osiguravajući neovisnu i objektivnu verifikaciju uspješnosti u integraciji ciljeva održivosti u poslovanje.

Naše dobavljače sirovina, **uključujući i dobavljače mlađi i riblje hrane**, također trebaju certificirati neovisna certifikacijska tijela (prema Global G.A.P. standardu), a one sirovine koje se koriste u organskom uzgoju moraju biti certificirane i prema dodatnim zahtjevima organskih standarda.

Na svim uzgojnim lokacijama i u ostalim organizacijskim jedinicama naši educirani zaposlenici provode **interne audite** (neovisan i dokumentiran proces vrednovanja dokaza o ispunjenju i zadovoljenju kriterija implementiranih standarda). Tijekom 2022. godine nastavljen je program transformacijskih

inicijativa, u okviru kojeg je pokrenut i projekt TP 12 – Certifikati s ciljem optimizacije broja certifikata i ukidanja certifikata istih ili sličnih opsega. Tako su ukinuti i ISO 22000:2018 i BRC – Global standard for Food Safety s obzirom na to da isti opseg pokrivaju standardi Global G.A.P. i IFS Food.

GLOBALG.A.P.

Implementirani standardi po organizacijskim jedinicama

Mrijestilište

ISO 9001/14001,
Global G.A.P., GRASP,
Antibiotic free,
EU organski certifikat

Uzgajalište

ISO 9001/14001, Global G.A.P.,
GRASP, ASC farming,
Antibiotic free,
EU organski certifikat,
Naturland, Bio Suisse

Proizvodno logistički centar Gaženica

ISO 9001/14001, IFS
Food, Global G.A.P.,
GRASP, ASC Chain of
Custody, EU organski
certifikat, Naturland,
Bio Suisse

Cromaris Italia

ASC Chain of
Custody, EU
organic (ICEA)

ASC (Aquaculture Stewardship Council) – priče s uzgajališta

ASC certifikat omogućio nam je i bolju prepoznatljivost te postajemo poželjan partner u vrhunskom kulinarstvu pa smo primjerice dobavljači restorana ovjenčanog Michelinovom zvjezdicom Armani Caffé & Ristorante u Parizu. I sam je certifikator Cromaris prepoznao kao primjer dobre prakse u industriji pa su u suradnji s

ASC organizacijom i upravom restorana u ljeto 2022. na lokacijama Cromarisa snimljeni video i fotomaterijali koji promoviraju spoj vrhunske gastronomije i ASC certificirane ribe upravo na primjeru Cromarisove ribe.

Tržišta

GRI 2-6

U 2022. godini prodano je 13.444 tona ekvivalenta svježe ribe, što je za 8 % više nego u prethodnoj 2021. godini. Rast prodaje ostvarili smo ponajprije zahvaljujući rastu od 10 % na izvoznim tržištima.

Italija i domaće hrvatsko tržište i dalje su naša prioritetna tržišta ne samo po prodajnim volumenima nego i za prepoznatljivost našeg brenda, na što je većina naših marketinških aktivnosti usmjerena.

Snažan rast u 2022. godini bilježimo i u Španjolskoj, na čije smo tržište ribe prvi put zakoračili u prošloj godini.

Cromaris je prisutan i na tržištima Slovenije, Austrije, Njemačke, Švicarske, Francuske, Nizozemske, Luksemburga, Poljske, Češke, Slovačke, Crne Gore, Srbije, Mađarske, Španjolske i Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Uz količinski rast ostvareno je i povećanje cijena, prosječno 9 %. Cromarisov prihodi od prodaje iznose 721 milijun kuna, što je rast od 18 %, a dobit prije kamata, poreza i amortizacije (EBITDA) 83 milijuna kuna, što je rast od 24 %. Neto dobit iznosi 18 milijuna kuna i za 39 % je veća od prošlogodišnje.

88 % prodaje na inozemnim tržištima

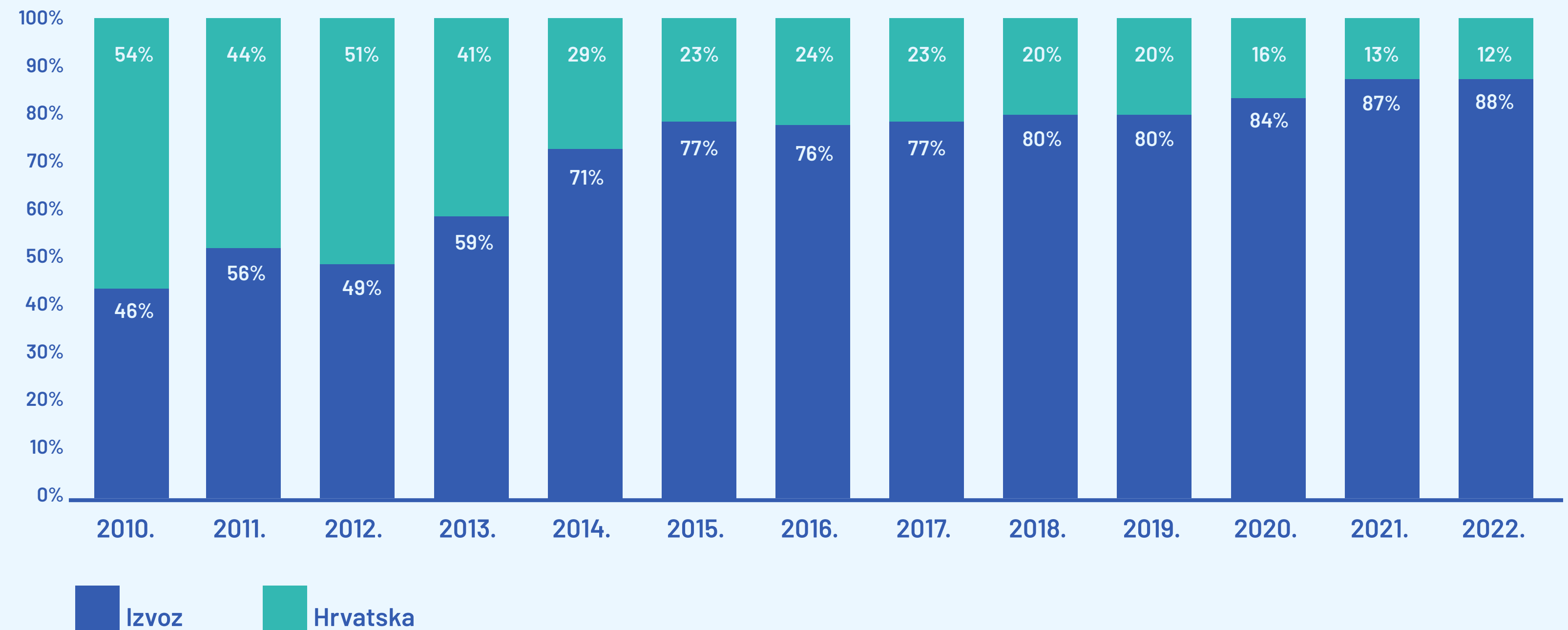
Već treću godinu zaredom ponosni smo dobitnik nagrade Zlatni ključ u kategoriji Najbolji izvoznik u Italiju, koju dodjeljuje Udruga hrvatskih izvoznika.

Udio izvoza u prihodima od prodaje

Udio u prihodima od prodaje po tržištima

Italija	56 %
Hrvatska	12 %
Njemačka	8 %
Španjolska	6 %
Austrija	5 %
Švicarska	4 %
Francuska	3 %
Ostale zemlje	8 %

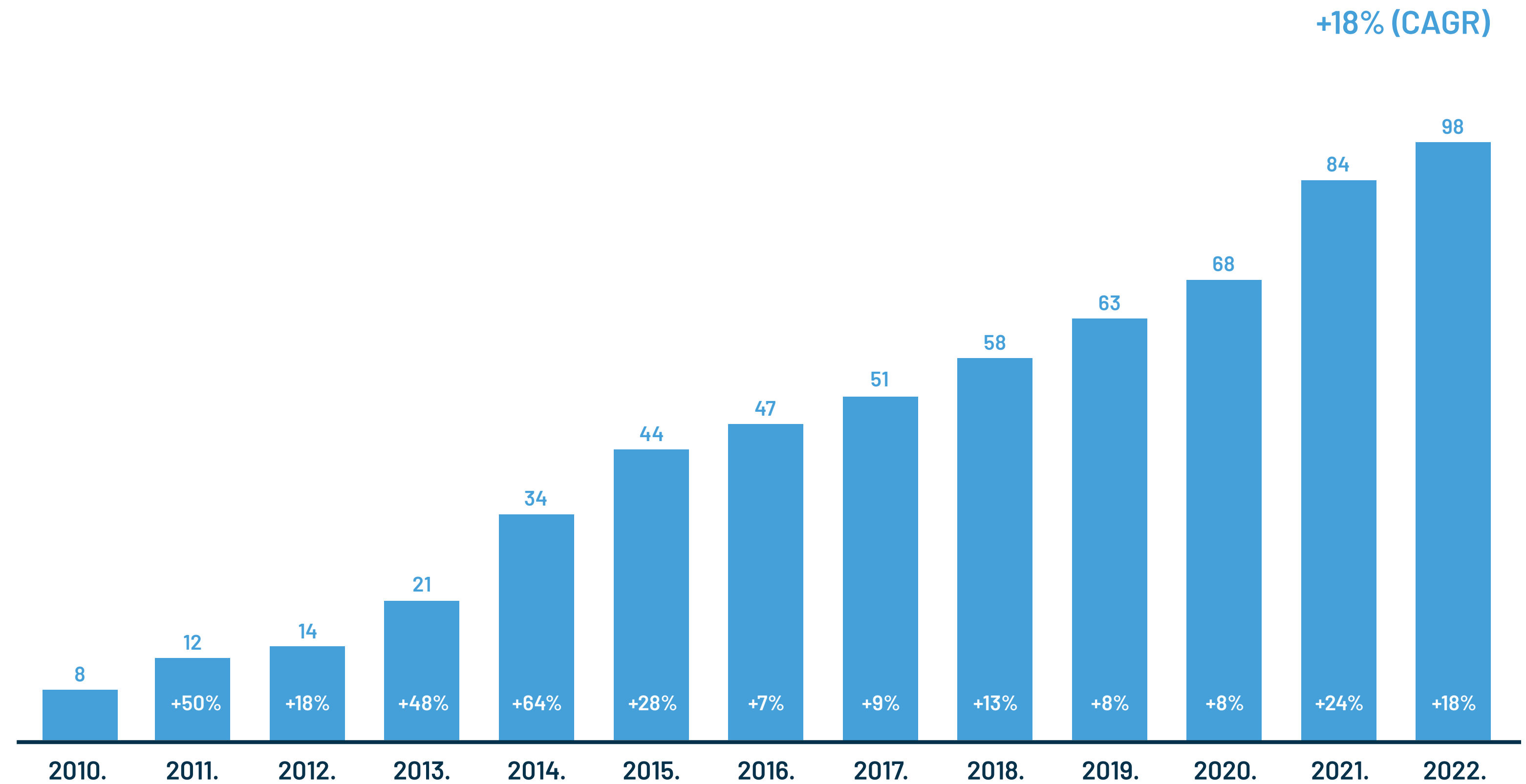
Što smo
ostvarili?

Ključni pokazatelji

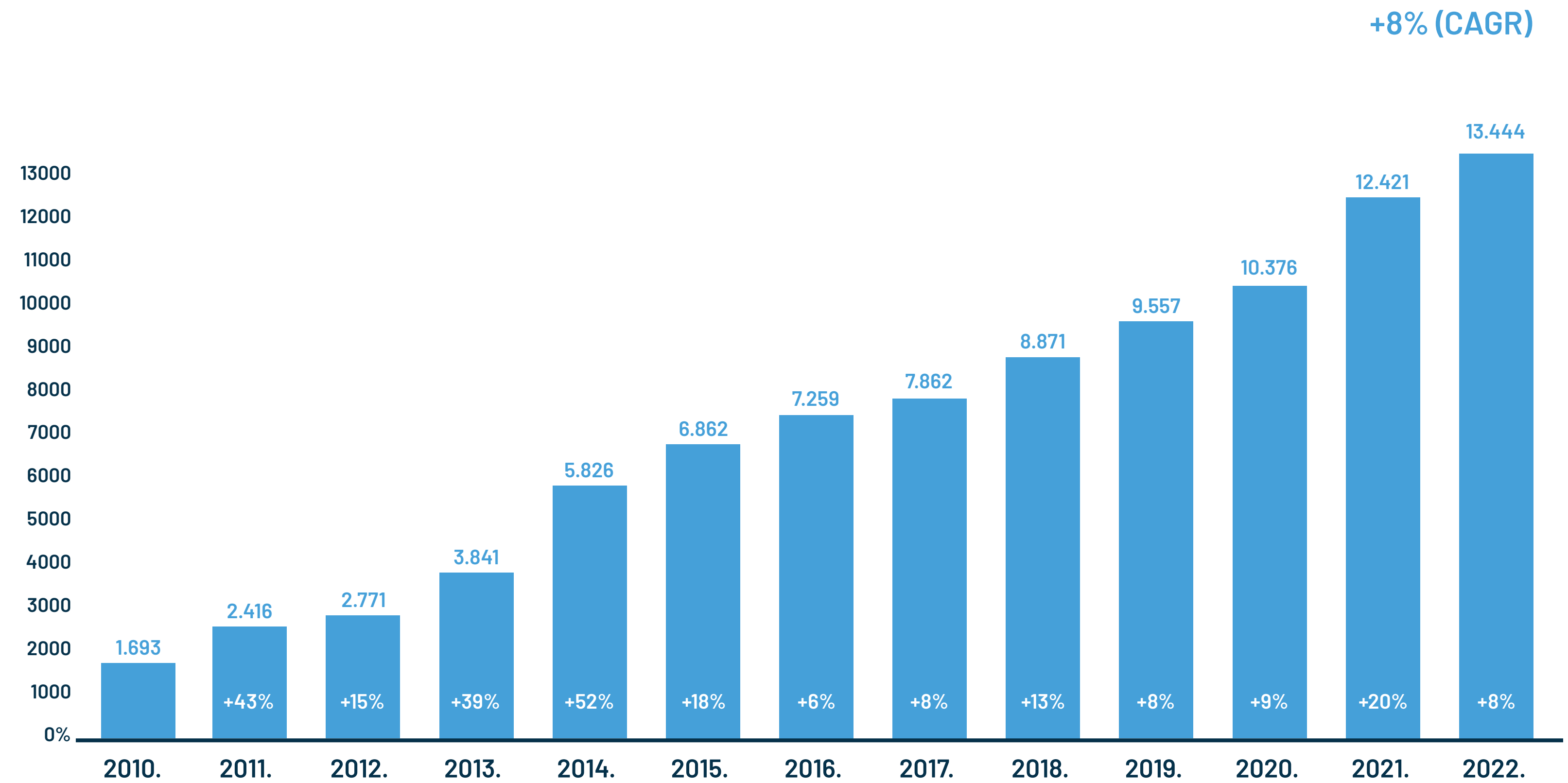
Prihodi od prodaje u mil. EUR

Zahvaljujući strateškoj orijentaciji tvrtke premium segmentu tržišta kvalitetne mediteranske ribe te konstantnom ulaganju u proizvode s dodanom vrijednošću, prihodi od prodaje Cromarisa d.d. redovito ostvaruju još veće stope rasta od količinske prodaje. U razdoblju od 2010. do 2022. godine prihodi od prodaje proizvoda Cromarisa d.d. rasli su prosječnom godišnjom stopom od 18 %.

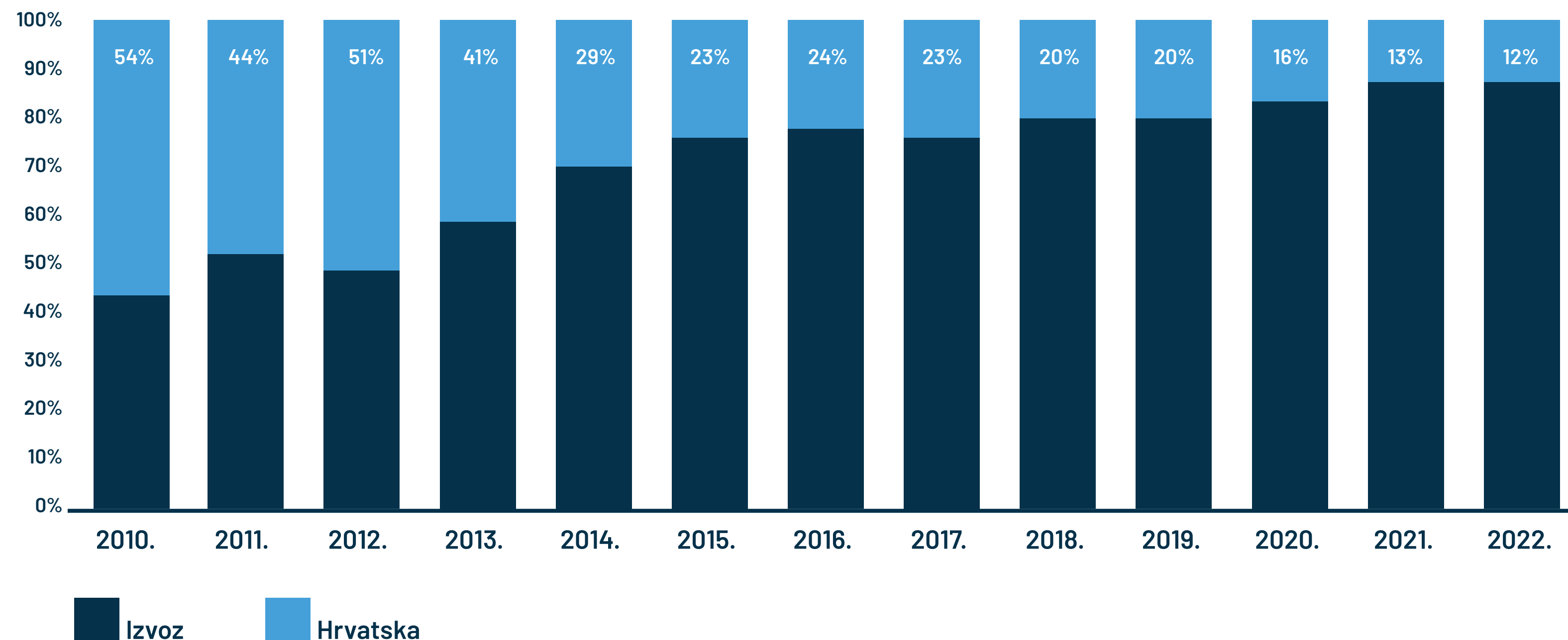
Prodaja u tonama WFE

Cromaris d.d. jedna je od najbrže rastućih tvrtki u industriji. Od osnutka 2009. godine do danas svake godine bilježimo snažan organski rast prodaje naših proizvoda. U razdoblju od 2010. do 2022. godine prosječna godišnja stopa rasta količinske prodaje iznosi 8 %.

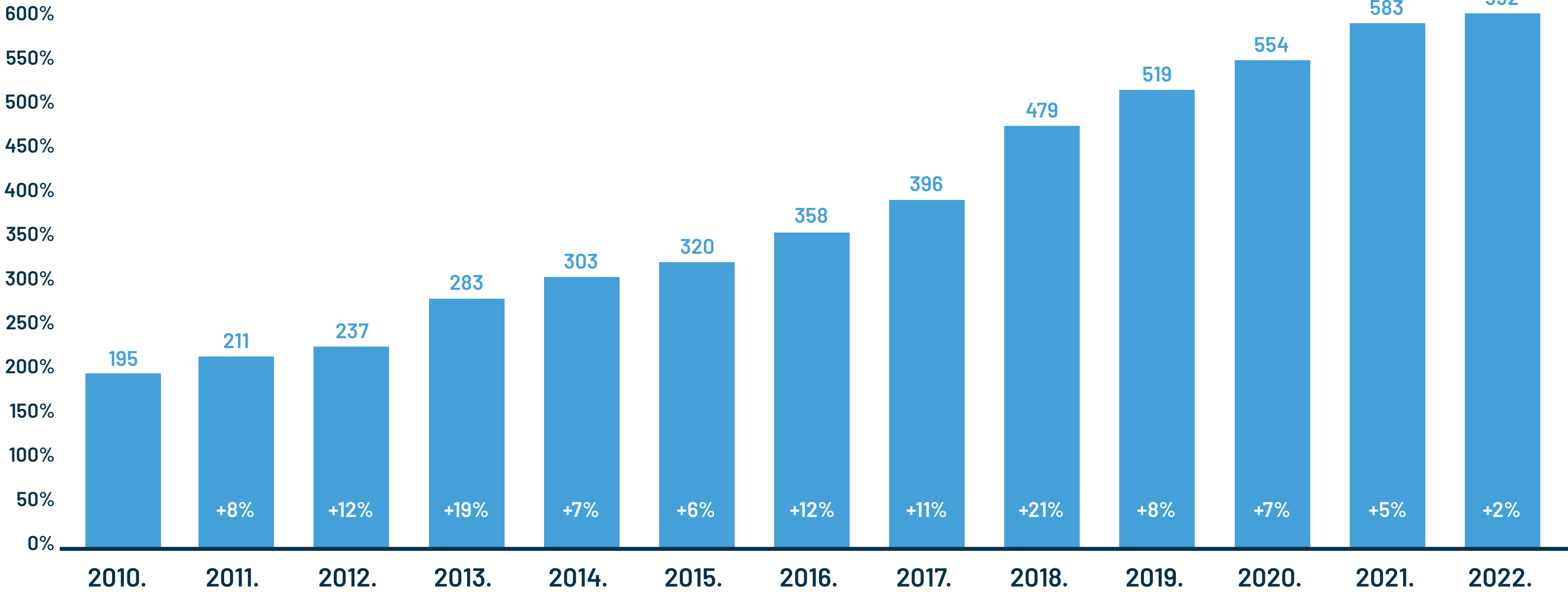
Udjel izvoza u prihodima od prodaje

Cromarisovi proizvodni kapaciteti uvelike premašuju potrebe samo hrvatskog tržišta kvalitetne mediteranske ribe. Zato je od osnutka tvrtke 2009. godine orijentiranost izvoznim tržištima jedna od važnijih strateških odrednica našeg poslovanja. U proteklih trinaest godina prihodi od prodaje proizvoda na inozemnim tržištima činili su sve značajniji segment našeg poslovanja te danas Cromaris više od 88 % proizvodnje izvozi. Naša su glavna izvozna tržišta Italija i srednjoeuropske zemlje te zemlje naše regije.

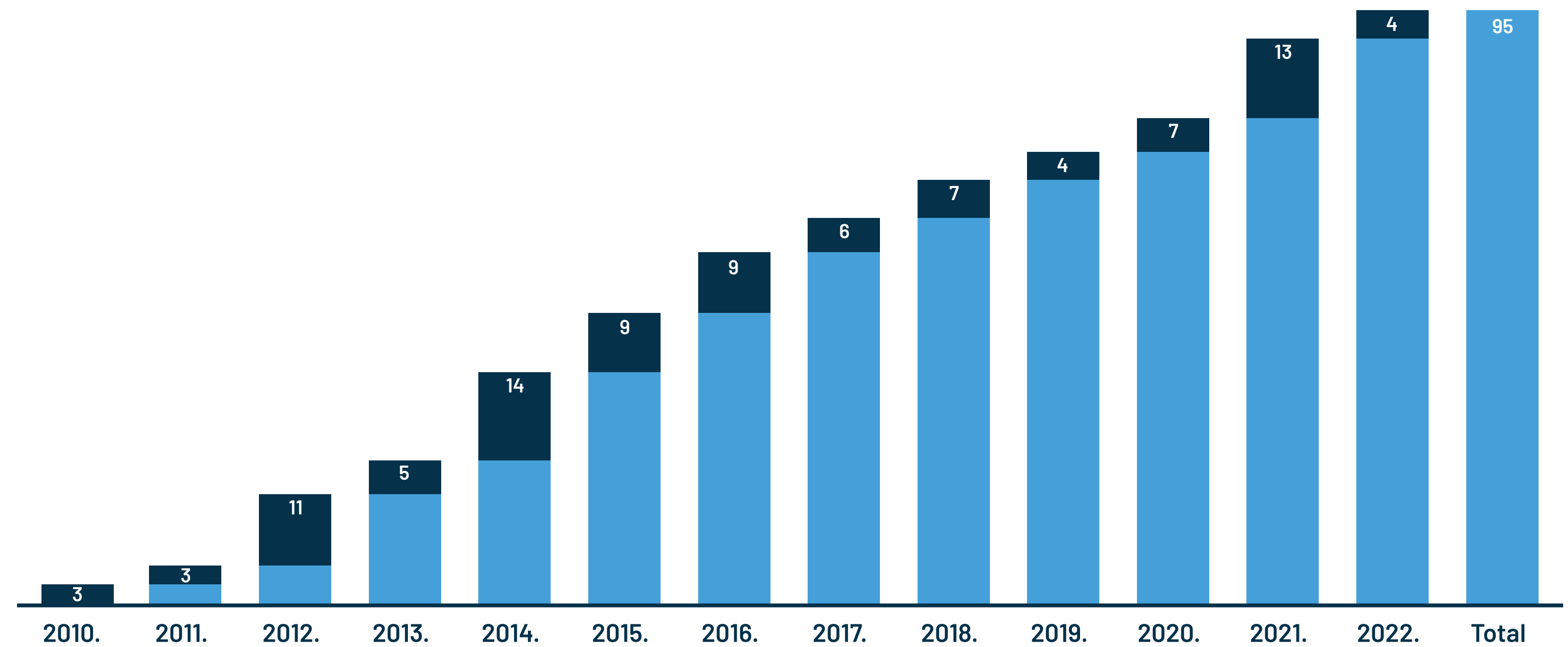
Broj zaposlenika

Paralelno s rastom prodaje i povećanja poslovnih aktivnosti raste i potreba za kvalitetnim zaposlenicima. U Cromarisu su u 2022. bila zaposlena 592 djelatnika i ponosni smo što nas je svake godine sve više.

Investicije u dugotrajnu imovinu u mil. EUR

Do 2022. godine uloženo je više od 95 milijuna eura u dugotrajnu imovinu. Ulaganja će se nastaviti s ciljem postizanja najviše razine industrijske učinkovitosti.

100%
prolaznost
na auditima

Smanjenje emisija
stakleničkih
plinova za
18,9 % po toni
proizvedene ribe

Stupio na
snagu novi
kolektivni
ugovor

U akcijama
čišćenja obale
prikupljeno više
od 10m³ mješovi-
tog otpada

Instalirana nova
fotonaponska
elektrana na
krovu mrijestilišta
u Ninu

U rad pušteno
novo skladište
i trafostanica u
Gaženici u koje su
ugrađeni održivi
sustavi

Novosti u

2022.

Donesena odluka
o povećanju
organske
proizvodnje

Uspješno
provedena ASC
recertifikacija svih
lokacija

Donirano 10 tona
Cromarisovih
proizvoda za pomoć
ljudima u ratom
pogođenom području
u Ukrajini

Antibiotic Free
certifikat prema
DNV tehničkoj
specifikaciji
STP-80

Početak
razvoja ESG
strategije

Instalirane
automatske
hranilice za ribu
u mrijestilištu

220 učenika,
studenata i
partnera posjetilo
Cromaris

International Taste
Institute petu
godinu zaredom
nagradaio Cromaris
brancin najvišom
ocjenom ***

Protuobraštajna
sredstva nisu
korištena
na uzgojnim
mrežama

81,3%
ugovora o radu
na neodređeno
vrijeme

U ribljoj hrani
korišteno 59 %
sirovina iz
održivih izvora

Održivost u Cromarisu

GRI 2-12, 2-13, 2-14

Posvećenost održivosti dio je korporativne kulture i poslovne strategije te temelj o kojem znatno ovisi naš budući rast i razvoj. Nakon što je Cromaris u 2021. godini kao prva tvrtka u industriji objavio Godišnje izvješće o održivosti te i na taj način postavio primjer odgovorne poslov-

ne prakse ostalim proizvođačima brancina i orade u svijetu, tijekom 2022. nastavljen je rad na daljnjem definiranju strateških ESG odrednica i ciljeva Cromarisa (kao dio vlastite strategije održivosti i u okviru ESG strategije Adris grupe) te na uspostavi učinkovite ESG organizacije na svim razinama tvrtke.

ESG organizacija i upravljanje

O pitanjima održivosti i odgovornog poslovanja odlučuje Uprava kao najviše upravljačko tijelo Cromarisa. Uprava, na čelu s predsjednikom Uprave te u suradnji s proširenim timom rukovoditelja, donosi ESG ciljeve te plan integracije okolišnih, društvenih i upravljačkih kriterija u poslovanje. S obzirom na stratešku važnost bitno je osigurati otpornost na ESG rizike, stoga je uspostavljen preliminarni sustav praćenja rizika i radnji kojima se prepoznati rizici ublažavaju. Uprava se sastaje na kvartalnoj bazi te evaluira uspješnost u provedbi postavljenih ESG ciljeva. Uprava Cromarisa

usvojila je i Izvješće o održivosti za 2022. godinu te je odgovorna za materijalne teme i podatke navedene u izvješću.

U sklopu sektora Istraživanje i razvoj **sredinom 2020. godine osnovan je i odjel Održivost i riblja hrana** koji koordinira sve ESG teme na razini tvrtke. Prepoznaje rizike i prilike povezane s pitanjima održivosti te Upravi predlaže strateške ESG ciljeve. Odjel je također zadužen za izvještavanje o održivosti, podršku drugim odjelima te praćenje izmjena regulativa – tijekom godine aktivno se prati razvoj ESG regulative na nacionalnoj i posebno EU razini. Cromarisovi ESG

stručnjaci sudjelovali su i na javnim raspravama, konferencijama i drugim događajima vezanima uz održivi razvoj.

Uz postavljanje interne ESG organizacije i procesa aktivno sudjelujemo i u daljnjem razvoju ESG okvira i organizacije Adris grupe. Za sedam prioriternih ESG (materijalnih) tema u okviru ESG strategije Grupe, Adris grupa imenovala je ESG *leada* koji koordinira rad tima. Radna skupina (tim) sastoji se od predstavnika svake od tvrtki Grupe pa je u svakoj skupini bio i Cromarisov predstavnik. Cromarisov je *lead* na razini Grupe u 2022. godini vodio i radnu skupi-

nu Održivi proizvodi i usluge. Svaka tvrtka imenovala je i ESG voditelja, pa tako i Cromaris, koji na razini svake tvrtke nadgleda i koordinira rad timova, informira Upravu o aktivnostima i napretku te izravno komunicira s voditeljima na razini Adrisa.

Definiranje materijalnih tema

GRI 3-1

U 2021. godini u razmatranju pristupa održivom poslovanju Cromarisa ključan dio procesa bilo je definiranje materijalnih tema za koje se opravdano smatra da prikazuju ekonomske, okolišne i društvene utjecaje Cromarisa te imaju značajan utjecaj na dionike. Odnosno, tema je materijalna ako značajno može utjecati na kontinuitet poslovanja i rast tvrtke te je važna našim dionicima koji od nas očekuju određene odluke i aktivnosti.

Održano je više radionica na kojima su sudjelovali i predstavnici ključnih odjela Cromarisa te se pristupilo prepoznavanju što ve-

ćeg broja utjecaja i tema važnih za poslovanje i dionike. Razmatrala se zakonska regulativa, trendovi u okruženju, uključili rezultati dostupnih istraživanja i anketa (primjerice istraživanja tržišta i zadovoljstva kupaca), medijske objave, iskustva drugih tvrtki u našim industrijama i drugih relevantnih izvora. Prepoznato je ukupno više od sto tema koje su grupirane u 14 ključnih ESG tema održivosti. Prioritizacijom pojedinih tema u matrici materijalnosti vrednovane su utvrđene teme održivosti te su prepoznata prioritetna područja u koja će biti usmjerena pozornost i resursi u sljedećem razdoblju.

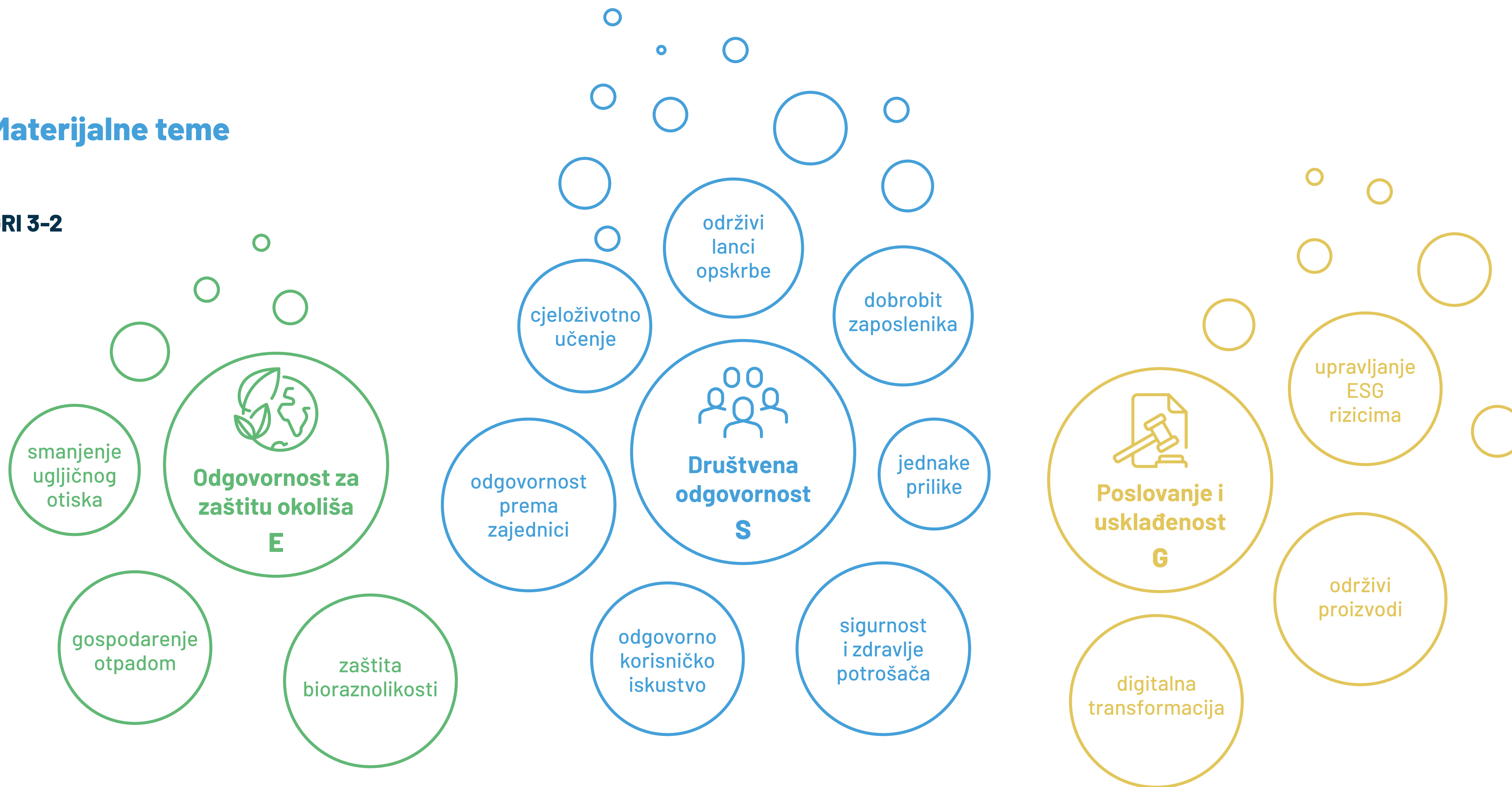
Proces definiranja materijalnih tema Cromarisa odrađen je paralelno s definiranjem materijalnih tema Adris grupe, pri čemu Cromaris (kao i druge tvrtke Grupe) kao obvezne usvaja i teme zajedničke za Grupu u cjelini. U okviru prepoznatih materijalnih tema na razini Adrisa prepoznati su zajednički strateški prioriteti kojima, u drugoj fazi provedenoj tijekom 2022. godine, Cromaris pridodaje svoje dodatne strateške prioritete i ciljeve održivosti koji proizlaze iz industrije u kojoj posluje i specifičnostima svojega poslovanja.

Definirane prioritetne materijalne teme i finalnu matricu materijalnosti

potvrdilo je poslovodstvo Cromarisa te je tako postavljen okvir za planiranje i donošenje odluka povezanih s pitanjima održivosti, provedbu ključnih ESG projekata, evaluaciju uspješnosti i izvještavanje. Struktura Izvještaja o održivosti Cromarisa usklađena je s tako definiranim materijalnim temama i strateškim ciljevima. U 2022. godini dionici nisu proveli dodatnu evaluaciju materijalnih tema, no vjerujemo da će to biti moguće u sljedećim izvještajnim razdobljima s obzirom na to da se intenzivno radi na naprednijem modelu uključivanja dionika koji je započeo u 2022. i nastavlja se u 2023.

Materijalne teme

GRI 3-2

Naš doprinos UN-ovim ciljevima održivog razvoja (UN SDG)

U rujnu 2015. godine 193 države članice Ujedinjenih naroda donijele su 17 ciljeva održivog razvoja koji uključuju globalne ciljeve za društveni, ekološki i gospodarski napredak u razdoblju od 2015. do 2030. godine. Ciljevi održivog razvoja UN-a (UN SDG) skup su univerzalnih ciljeva koji nastoje obuhvatiti globalne izazove s kojima se svakodnevno suočavamo te daju smjernice kako ostvariti bolju i održivu budućnost. Ciljanim

aktivnostima nastoje se riješiti najveći izazovi i rizici s kojima se društvo danas suočava. UN SDG-i oblikovani su prvenstveno za usvajanje na razini zemalja, ali ciljeve se može i treba prilagoditi poslovanju gospodarskih subjekata. Niže navedeni SDG-i smatraju se materijalnim za Cromaris odnosno kojima poslovne aktivnosti Cromarisa trenutno najviše doprinose.

Naši dionici

GRI 2-29

Uspješnost tvrtke uvelike ovisi o prepoznavanju ključnih skupina dionika, njihovih interesa i očekivanja, rizika i prilika koji proizlaze iz tih odnosa te o aktivnom pristupu upravljanju tim odnosima. Poslovne aktivnosti Cromarisa utječu na raznolike skupine dionika, interne i eksterne. Cromaris je u 2022. godini identificirao pojedine skupine dionika kao ključne, imajući na umu interes dionika te uzajamne utjecaje.

Planirane su dodatne aktivnosti u 2023. godini koje će pomoći da s dionicima evaluiramo materijalne teme te dopunimo ključne ekonomske, ekološke i društvene utjecaje,

i pozitivne i negativne. Potrebno je prepoznati očekivanja ključnih dionika, a komunikacija je važna za uspješno uključivanje i dijalog.

Najvažniji komunikacijski kanali u 2022.:

- **mrežna stranica:** ažuriranje mrežne stranice informacijama o ESG inicijativama, objava godišnjeg izvješća o održivosti, politika i postignuća.
- **organizacija sastanaka i radionica:** Organiziranje sastanaka u 2022. provodilo se samo s pojedinim dionicima kako bi se raspravljalo o ključnim pitanjima ESG-a,

mogućnostima unaprjeđenja proizvoda, riblje hrane, ambalaže, nabave i sl. Takvim načinom komunikacije pruža se prilika za otvorenu razmjenu mišljenja i nove ideje.

- **korporativni newsletter:** Izrada internih vijesti te distribucija mailom i putem oglasnih ploča svim zaposlenicima učinkovit je način komunikacije o napretku, novostima i postignućima Cromarisa u području ESG-a.
- **suradnja s lokalnim medijima:** U lokalnim medijima, uključujući portale, novine i televizije, dijelile su se informacije o održivoj akvakulturi.

- **ankete i istraživanja:** Provjeravanje mišljenja dionika putem anketa ili istraživanja može biti korisno za prikupljanje povratnih informacija, ideja i prioriteta. U 2022. provedene su ankete zadovoljstva zaposlenika te istraživanja zadovoljstva kupaca u Hrvatskoj i Italiji.
- **društvene mreže:** Cromaris s dionicima komunicira na društvenim mrežama (Facebook, Instagram i LinkedIn). Dije se informacije, odgovara na pitanja i potiču rasprave o pitanjima održivosti.

Kako komuniciramo i uključujemo ključne dionike?

Zaposlenici i predstavnici zaposlenika

- anketa zadovoljstva zaposlenika
- interne vijesti putem e-maila
- dani otvorenih vrata HR-a
- volontiranje
- sastanci
- savjetovanja
- letak uz platne liste
- objave na oglasnim pločama

Mediji

- putovanje za novinare
- objave u novinama, na portalima, društvenim mrežama

Lokalna zajednica

- akcije čišćenja obale
- donacije
- predavanja
- otvoren dijalog
- web stranica

Dobavljači

- ocjene dobavljača
- auditi
- redoviti sastanci
- radni sastanci za pronalazke održivijih i pristupačnijih rješenja, suradnje

Kupci i potrošači

- objave na društvenim mrežama
- istraživanje zadovoljstva kupaca
- anketa o prepoznatljivosti branda
- sajmovi
- eventi
- sastanci
- odgovori na upite
- web stranica

Zakonodavna tijela i regulatori

- javne rasprave prilikom donošenja novih pravilnika i uredbi odnosno zakonskih akata
- inspekcijski nadzori

Znanstvena zajednica i obrazovne institucije

- suradnja na projektima
- radne skupine
- paneli
- predavanja

Auditori i vlasnici standarda

- godišnji nadzori
- javne rasprave zbog uvođenja novih verzija standarda

Ciljevi za 2022. godinu

U 2021. godini postavljeni su ciljevi koji su se provodili tijekom 2022. godine.
Stranice izvješća na kojima se nalazi osvrt na ciljeve označene su simbolom

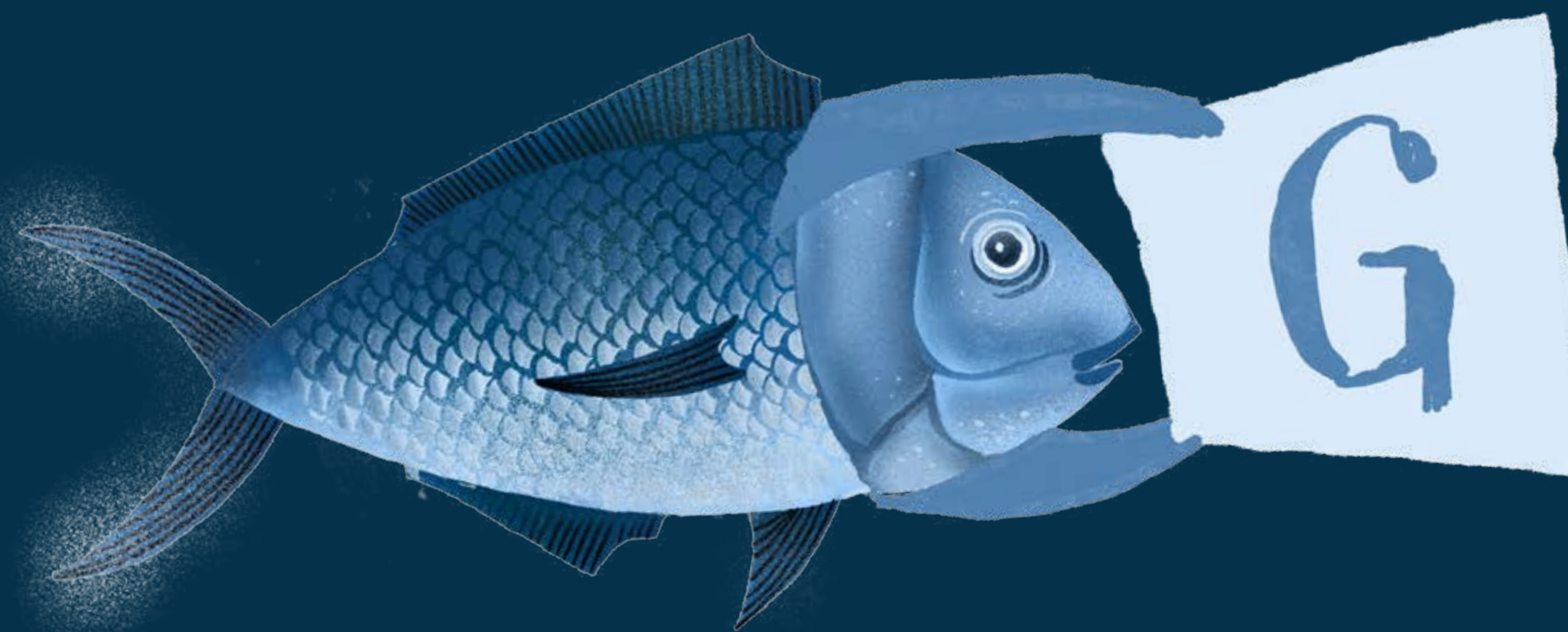
ESG ciljevi	Materijalna tema	ESG
1. Povećanje organske proizvodnje i plasiranje novog proizvoda (organska hama) na tržište	Održivi proizvodi i usluge	G
2. Nastavak praćenja emisija stakleničkih plinova te provođenje mjera smanjenja emisija	Smanjenje ugljičnog otiska	E
3. Nastavak suradnje isključivo s FSC certificiranim dobavljačima kartona za našu ambalažu	Održivi lanci opskrbe	S
4. Ugradnja elemenata održivosti u nabavne procese od 2022. godine nadalje	Održivi lanci opskrbe	S
5. Optimizacija ambalaže Cromariso portfelja u svrhu smanjenja troškova i količina plastičnog materijala koji se plasira na tržište	Održivi proizvodi i usluge	S
6. Smanjenje količina životinjskih nusproizvoda te poticanje kružnog gospodarstva	Gospodarenje vodom i otpadom	E
7. Podrška obrazovnim ustanovama	Odnos prema lokalnim zajednicama	S

Ciljevi za 2023. godinu

Krajem 2022. postavljeni su ESG ciljevi čija će se provedba pratiti tijekom 2023. godine. Kako bi se učinio iskorak, omogućilo mjerenje napretka i izvještavanje o postignutim pomacima, u Cromarisu su za 2023. godinu postavljeni konkretni ciljevi i plan aktivnosti za njihovo dostizanje.

ESG ciljevi	Materijalna tema	ESG
1. Smanjiti broj ozljeda na radu	Zaštita na radu i sigurnost zaposlenika	S
2. Povećati zadovoljstvo zaposlenika	Dobrobit zaposlenika	S
3. Povećati skrb o cjelovitoj dobrobiti zaposlenika	Dobrobit zaposlenika	S
4. Poticati dobrovoljno sudjelovanje zaposlenika u društveno odgovornim aktivnostima	Dobrobit zaposlenika	S
5. Suradnja s odgojno-obrazovnim ustanovama	Odgovornost prema lokalnim zajednicama	S
6. Zadržati broj donacija lokalnoj zajednici / klubovima	Odgovornost prema lokalnim zajednicama	S
7. Smanjenje emisija CO ₂ po t proizvedene ribe za 25 % do 2025.	Smanjenje ugljičnog otiska	E
8. Zadržati ASC certifikat za sva Cromarisova uzgajališta	Održivi proizvodi i usluge	G
9. Povećati prodaju organske ribe za 50 % u odnosu na 2022.	Održivi proizvodi i usluge	G
10. Unaprijediti sustav upravljanja ambalažom	Održivi proizvodi i usluge	G
11. Maksimalna uporaba nusproizvoda animalnog podrijetla	Odgovorno gospodarenje otpadom	E
12. Unaprijediti sustav razdvajanja miješanog plastičnog otpada	Odgovorno gospodarenje otpadom	E

Poslovanje i uskladjenost

Održivi proizvodi

Organska proizvodnja

Od osnutka tvrtke 2009., Cromaris je predan dugoročno održivoj proizvodnji te je već 2012. certificirao svoje uzgajalište u Limskom zaljevu u skladu s propisima EU-a o ekološkom uzgoju, ali i najcjenjenijim te najstrožim certifikatom za organsku proizvodnje ribe Naturland. Istovremeno smo certificirali mrijestilište u Ninu kako bismo uvijek imali dostupnu kvalitetnu organsku mlađ te proizvodno-logistički

centar Gaženica koji nam omogućuje preradu, a time i plasman širokog asortimana BIO proizvoda. Sve veći zahtjevi tržišta i kontinuirani rast prodaje organske ribe od 2018. godine praćeni su i povećanjem proizvodnje te je organska proizvodnja iz Limskog zaljeva postupno preseljena na veće uzgajalište Kudica u Dalmaciji. Posvećenost održivosti strateška je odrednica i preduvjet zadržavanja liderske pozicije u industriji, a

Povećan udio organske ribe u ukupnoj biomasi za 9 % u 2022.

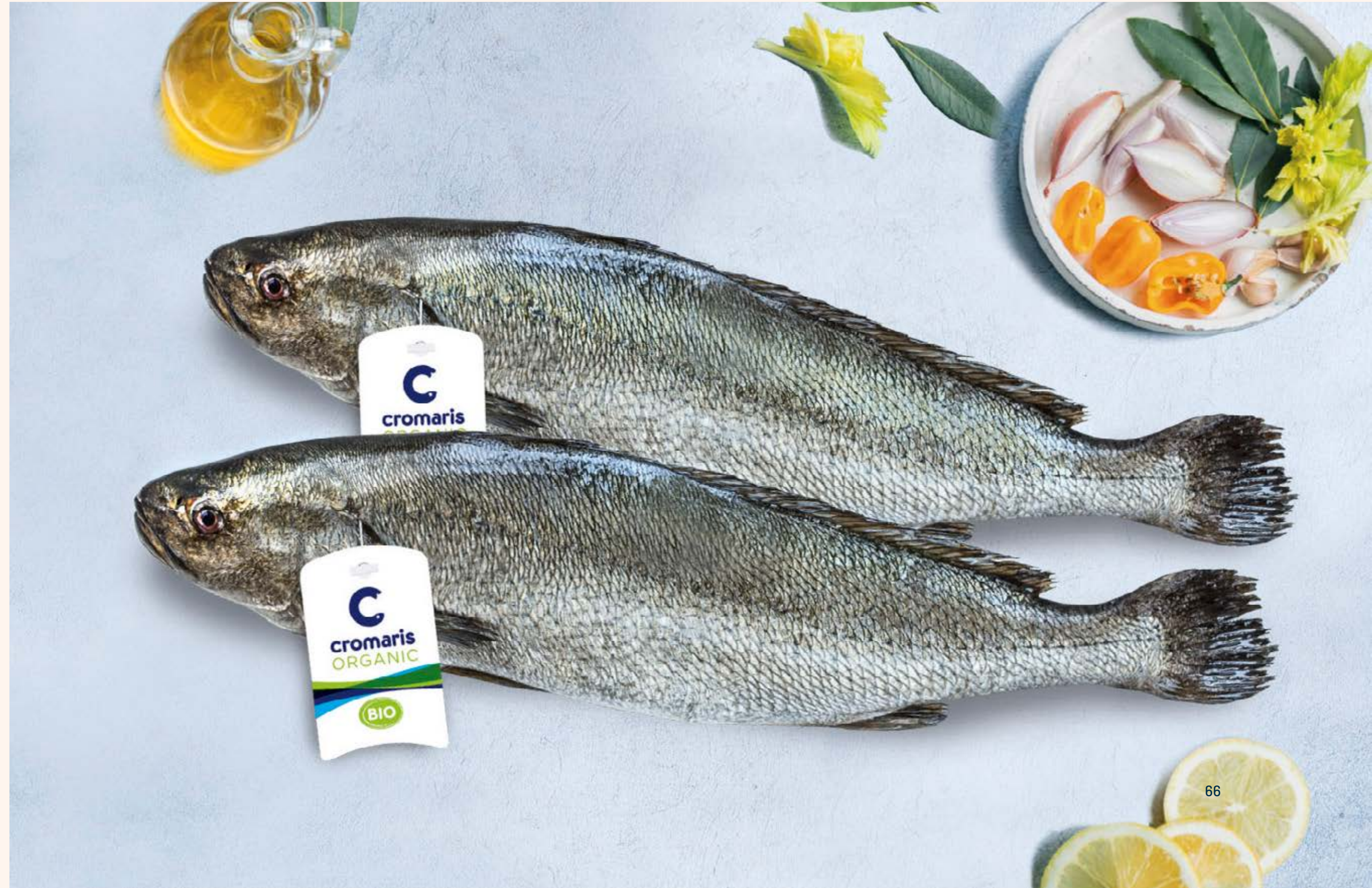

Cilj 2022.: Povećanje organske proizvodnje i plasiranje novog proizvoda organska hama

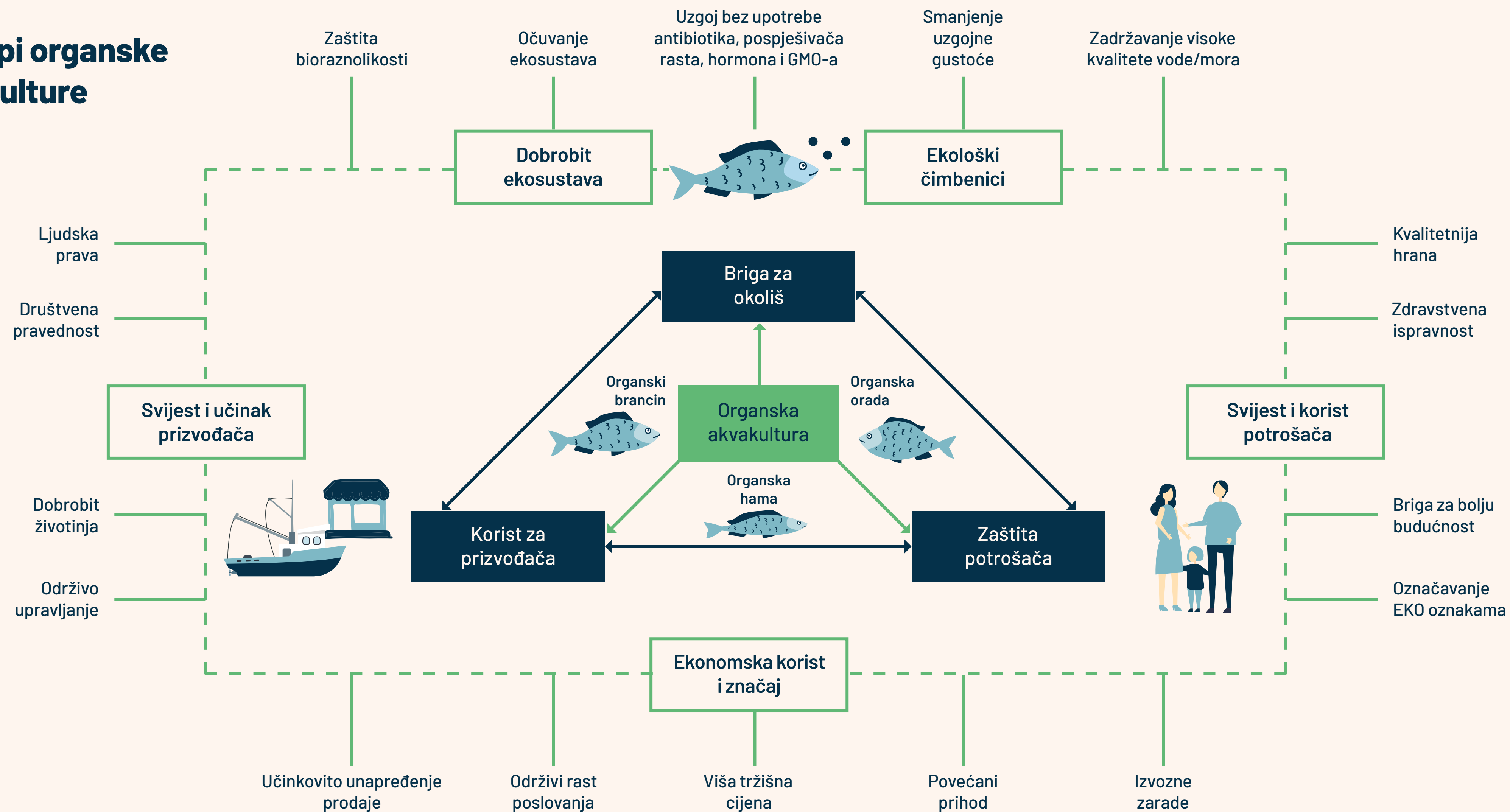

Također smo proširili BIO asortiman novom, organski uzgojenom vrstom **BIO hamom** koja je dostupna u prodaji od kraja 2022. godine kao svježa cijela riba, očišćena ili kao fileti.

U planu je i razvoj SKIN BIO fileta brancina, orade i hame kojim bismo upotpunili asortiman u skladu s cjelokupnom ponudom Cromarisa.

Principi organske akvakulture

Ostvarenje rezultata organske proizvodnje

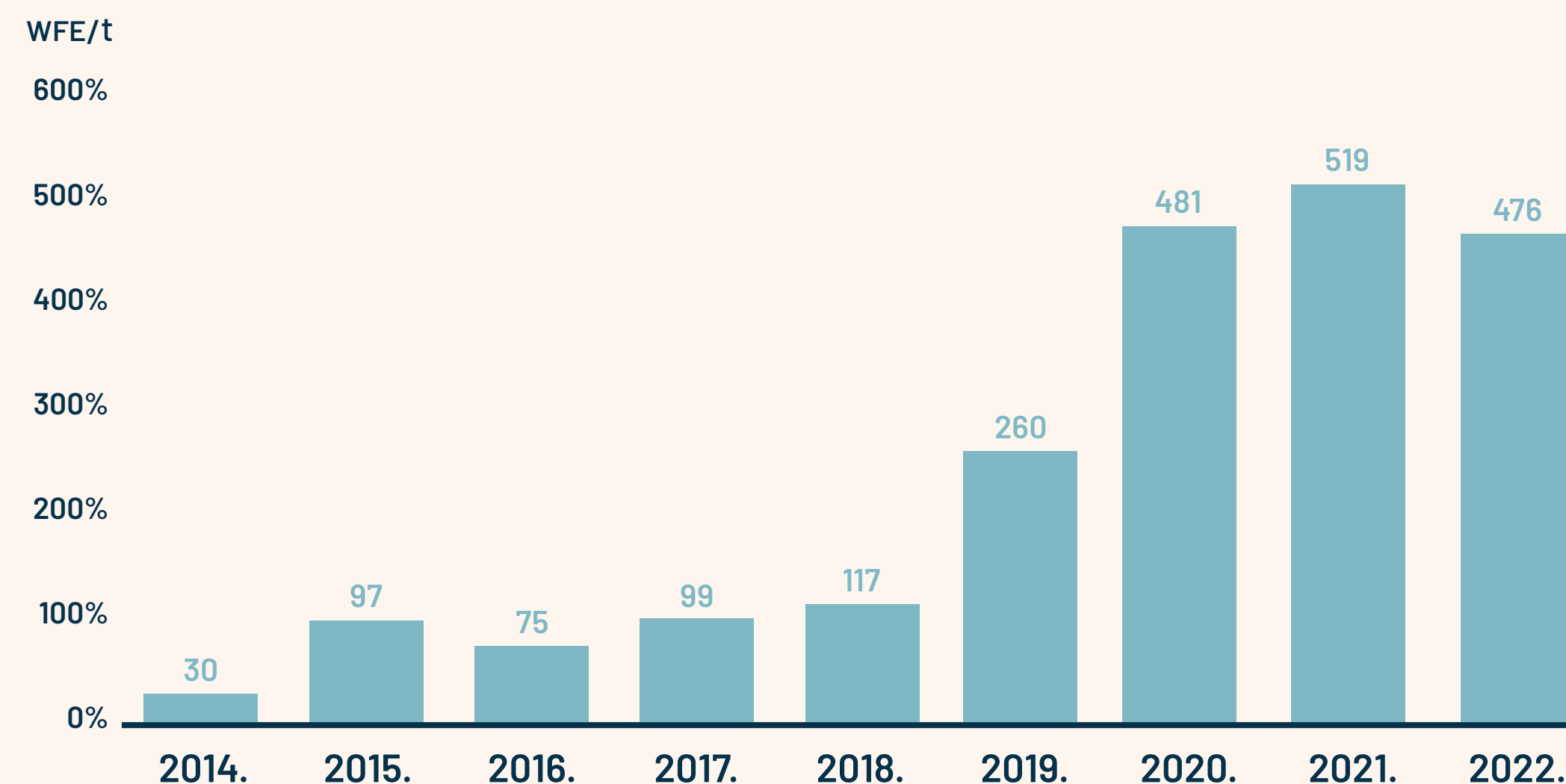
Prodaja organske ribe u Cromarisu od 2018. godine bilježi kontinuirani rast s vrhuncem prodaje 2021. godine, koju je obilježio trend povećanja potrošnje zdravih i organskih proizvoda potaknut pandemijom COVID-19.

Zbog geopolitičke situacije, rata u Europi, rasta cijena energenata i trgovačke robe, uz rast inflacije i manjak radne snage te pada populacije EU za 585.000 ljudi u 2022. smanjen je promet i potrošnja ponajprije luksuznih i organskih proizvoda. Iako je u 2022. planiran daljnji rast prodaje organskih proizvoda za 32 % prema 2021. godini, zbog navedenih razloga, željeni rezultat

nije ostvaren te smo 2022. godinu završili s prodanih 476 t WFE. Daljnjim aktivnostima, poboljšanjima te otvaranjem novih kupaca i tržišta nastavljamo svoj put prema ostvarenju strateškog cilja Cromarisa – postati vodeći proizvođač organske bijele ribe i iz godine u godinu povećavati udio organske proizvodnje.

Prodaja	Volumen WFE kg
2014.	30.892
2015.	97.967
2016.	75.655
2017.	99.306
2018.	117.287
2019.	260.696
2020.	481.426
2021.	519.969
2022.	476.338

Prodaja organske ribe od 2014. do 2022. u WFE (T)

Nove vrste, nove prilike

Daljnji razvoj novih vrsta, zubaca i gofa u Cromarisu je nastavljen i tijekom 2022. godine. Uz razvoj posebne riblje hrane prilagođene potrebama navedenih vrsta istraživale su se i usavršavale uzgojne metode. Zubatac je zahtjevan predator pa je industrijski uzgoj velik izazov. Provođenjem pokusa na pokusnim platformama proučavao se utjecaj različitih nasadnih gustoća i inteziteta svjetla na preživljavanje zubaca. Rezultati istraživanja objavljeni su u formi postera te predstavljeni predstavnicima struke na konferenciji Aquaculture Europe 2022 u Riminiju u Italiji.

Nove uzgojne vrste zahtijevaju i poseban pristup u zdravstvenoj zaštiti. Redovitom kontrolom zdravstvenog stanja, uzimanjem uzoraka i identifikacijom bakterija koje su najčešći uzročnici bolesti stvorena je baza podataka koja nam pomaže usmjeriti profilaksu. S obzirom na poslovnu odluku Cromarisa o izbjegavanju upotrebe antibiotika, trenutno razvijamo autogenu vakcinu kao preventivnu mjeru za sprečavanje bolesti. Gof je brzorastuća vrsta koja u temperaturnim uvjetima naših uzgajališta može doseći težinu od 1,5 kg u samo 17 mjeseci. Važna je to proizvodna činjenica jer se kup-

ci zbog jednostavnosti pripreme sve više odlučuju za kupnju fileta i odrezaka, pri čemu veće ribe imaju prednost zbog boljeg iskorištavanja i jednostavnije obrade. Osim

uzgoja i istraživanja tehnoloških mogućnosti uzgoja gofa, u 2022. godini fokus je bio na stvaranju vlastitog matičnoga jata i zatvaranju proizvodnog ciklusa.

Dobrobit životinja i dobra uzgajivačka praksa

Dobrobit uzgajanih životinja jedan je od prioriteta uzgoja, temelji se na pet životinjskih sloboda te je ugrađena u proizvodne i razvojne planove tvrtke. Načela dobre uzgajivačke prakse uključuju:

1. Instalaciju i redovitu provjeru kaveznih sustava i sidrišta
2. Pravovremeno čišćenje i/ili promjenu mreža u kavezima
3. Pravilnu hranidbu ribljom hranom prilagođenom vrsti ribe te kontrolu rasta i razvoja riba
4. Cijepljenje i selekciju riba
5. Veterinarske preglede i planove zaštite zdravlja ribe
6. Dobru praksu u manipulaciji ribom tijekom cijelog uzgojnog procesa te posebno pri izlovu

Sloboda od gladi te loše hranidbe (izravnim pristupom svježoj hrani)

Cromaris riba hrani se isključivo kvalitetnom hranom koju su naši stručnjaci pripremili prema najboljim standardima i pravilima struke. Redovita hranidba, ali i korištenje automatskih hranilica daje ribi dodatan pristup hrani.

Sloboda od neudobnosti (osiguravanjem odgovarajućeg okoliša)

Zoohigijenski uvjeti u kavezima, bogatstvo otopljenog kisika te odgovarajuća kvaliteta mora na Cromarisovim uzgajalištima ribama osiguravaju kvalitetan smještaj i zaštitu od predatora.

Sloboda od straha i stresa (osiguravanjem uvjeta koji ne uzrokuju patnju i mučenje)

Divlji pripadnici iste vrste svakodnevno su suočeni s grabežljivcima i strahom od predacije.

Sloboda izražavanja ponašanja svojstvenog vrsti (osiguravanjem dovoljnog prostora, odgovarajućih nastambi i društvenog kontakta sa životinjama iste vrste)

Osiguran je društveni kontakt riba u jatu, a prostor je omogućen dobro planiranim nasadom i odgovarajućim gustoćama u kavezima.

Sloboda od boli, ozljeda i bolesti (njihovim sprečavanjem ili brзом dijagnozom te liječenjem)

Cijepljenje uz zoohigijenske mjere jedna je od preventivnih mjera koja sprječava patnju životinja, osiguravajući optimalan rast bez oboljenja.

Cromaris je i u 2022. godini nositelj certifikata Antibiotic Free prema DNV tehničkoj specifikaciji STP-80 koji potvrđuje uzgoj ribe bez upotrebe antibiotika. Certifikat Antibiotic Free najviši je standard u zaštiti zdravlja i sigurnosti potrošača koji dokazuje Cromarisovu predanost dobrobiti životinja, očuvanju bioraznolikosti i naporu u smanjenju globalne antimikrobne rezistencije. Važnost prestanka korištenja antibiotika i početka preventivnih terapija poput cijepljenja, uz zaštitu zdravlja ribe, pozitivno utječe i na zdravlje ljudi. Bakterije razvijaju rezistentnost na antibiotike koji se često koriste, nastaju superbakterije koje kod ljudi mogu izazvati velike probleme upravo

zbog nemogućnosti liječenja. Antibiotici postaju neučinkoviti zbog prekomjerne uporabe i razvoja rezistentnih sojeva bakterija. Vlastita veterinarska služba omogućuje nam svakodnevne preglede uzgojnih kaveza i ribe, praćenje ponašanja i zdravstvenog statusa ribe. Najčešći su uzročnici bolesti virusi, bakterije i paraziti. Bakterijske bolesti suzbijaju se dobrim zoohigijenskim uvjetima i cijepljenjem kojim se postiže otpornost riba i podiže imunitet. Redovita izmjena mreža ključna je preventivna radnja, a timovi za upravljanje mrežama ulažu velike napore tijekom cijele godine, a posebno u ljetnim mjesecima.

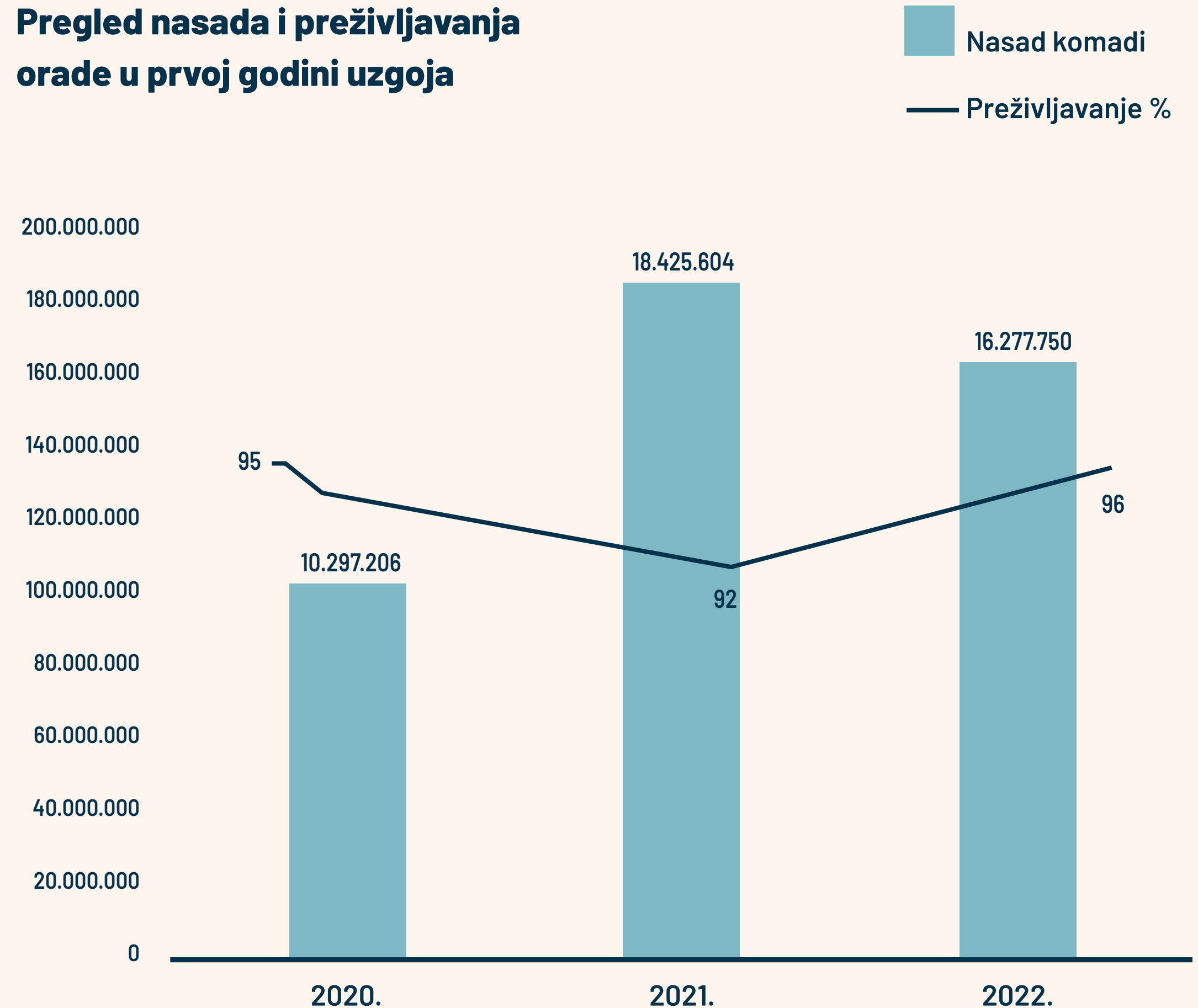

Parazitarne bolesti postaju sve veći izazov u uzgoju bijele ribe na Mediteranu. Presudnu ulogu za njihovo suzbijanje imaju preventivne mjere i zoohigijena. Veterinarski tim cijelu godinu kontrolira stupanj invadiranosti parazitima kako bi se lakše predvidjeli trendovi i godišnje fluktuacije. Na međunarodnom znanstvenom projektu New Tech Aqua, u suradnji sa znanstvenim institucijama, osmislili smo model predviđanja stupnja pojavnosti parazita koji će u 2023. godini biti objavljen u znanstvenom radu "A stratified compartmental

model for the transmission of *Sparicotyle chrysophrii* (Platyhelminthes: Monogenea) in gilthead seabream (*Sparus aurata*) fish farms".

Primjenom osmišljenog modela u uzgoju orade možemo predvidjeti pojavnost parazita te pravovremeno reagirati i osigurati optimalne uvjete, koji će u konačnici rezultirati višom stopom preživljavanja orade, a ona je izravan pokazatelj dobrobiti životinja.

Pregled nasada i preživljavanja orade u prvoj godini uzgoja

Riblja hrana

Razvoj vlastitih formulacija

Povijesno gledano, formulacije riblje hrane daleko su zaostajale vezano uz načela održivog uzgoja. Uzgoj većine visokovrijednih vrsta akvakulture počiva na mesojednoj prehrani pa je tradicionalna riblja hrana sadržavala velike količine ribljeg brašna i ulja, zbog čega je akvakultura često prozivana da doprinosi nestašici tih sirovina. Međutim, zamjena dijela ribljeg

brašna i ulja biljnim krmivima pokazala se iznimno uspješnom u rješavanju tog problema. Doprinos pozitivnim promjenama u sastavu riblje hrane jest i korištenje ribljih nusproizvoda dobivenih iz ulovljene divlje ribe. Procjenjuje se da čak 25 % svjetske proizvodnje ribljeg brašna potječe iz tih nusproizvoda, što upućuje na

golem potencijal sustavnijeg prikupljanja te vrste sirovina i plasiranje u proizvodnju ribljeg brašna. Procjenjuje se da se samo iz ribarstva i akvakulture diljem svijeta proizvede oko 60 milijuna tona nusproizvoda (Ytrestøyl et al., 2015.), stvarajući još veću mogućnost za korištenje tih sirovina u proizvodnji ribljeg brašna.

U 2022. godini Cromaris je započeo inovativan i sveobuhvatan pristup formuliranju riblje hrane s ciljem optimizacije njezina sastava kako bi se postigla optimalna proizvodnja, ali i zadovoljile nutritivne potrebe riba. Ujedno to doprinosi ciljevima održivog poslovanja jer se daje prednost sirovinama iz održivijih izvora.

Tijekom 2022. godine upotrijebljeno je oko 35.000 tona suhih peleta riblje hrane u Cromarisovu uzgoju brancina, orade, hame, zubaca i gofa.

Udio i balans svih sirovina čini zdravu i potpuno prilagođenu hranu za naše vrste.

Pokusi kontroliranog hranjenja hranom različitih proizvođača u prilagođenim kaveznim sustavima na uzgajalištu, kao i istraživanje utjecaja riblje hrane na kvalitetu gotovog proizvoda znatno su doprinijeli daljnjoj optimizaciji riblje hrane. Kvartalnim optimiziranjem hrane postignut je rezultat u kojem smo zadržali

optimalne nutritivne vrijednosti te utjecali na performanse uzgoja (prirast). Optimalne nutritivne vrijednosti podrazumijevaju bogatstvo omega-3 masnih kiselina te uravnotežen omjer omega-3 i omega-6 masnih kiselina.

Izazovi na tržištu sirovina

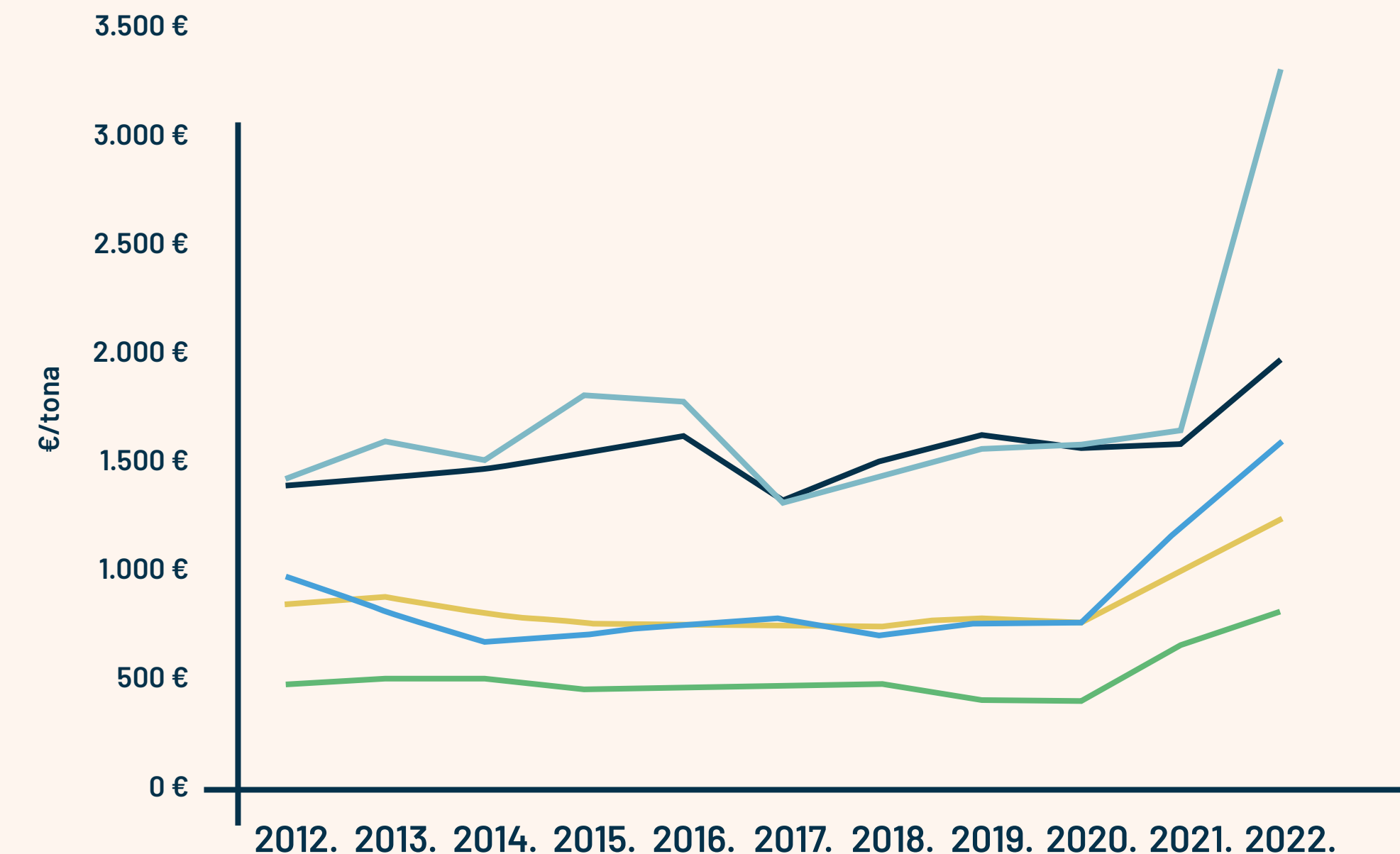
Cromaris radi na kontinuiranom povećanju udjela nusproizvoda u ribljjoj hrani s ciljem podržavanja kružnog gospodarstva, smanjenja utjecaja na bioraznolikost i riblje zalihe u morima. U 2022. godini 59 % morskih sirovina koje sadržava riblja hrana podrijetlom je iz nusproizvoda riblje industrije, što je značajno poboljšanje u odnosu na 2021. kada je udio iznosio 47 %.

Uz promicanje održivih sirovina intenzivno se radi i na uključivanju novih sirovina u riblju hranu. U 2022. godini Cromaris je na pokusnim kavezima započeo testiranja riblje hrane koja

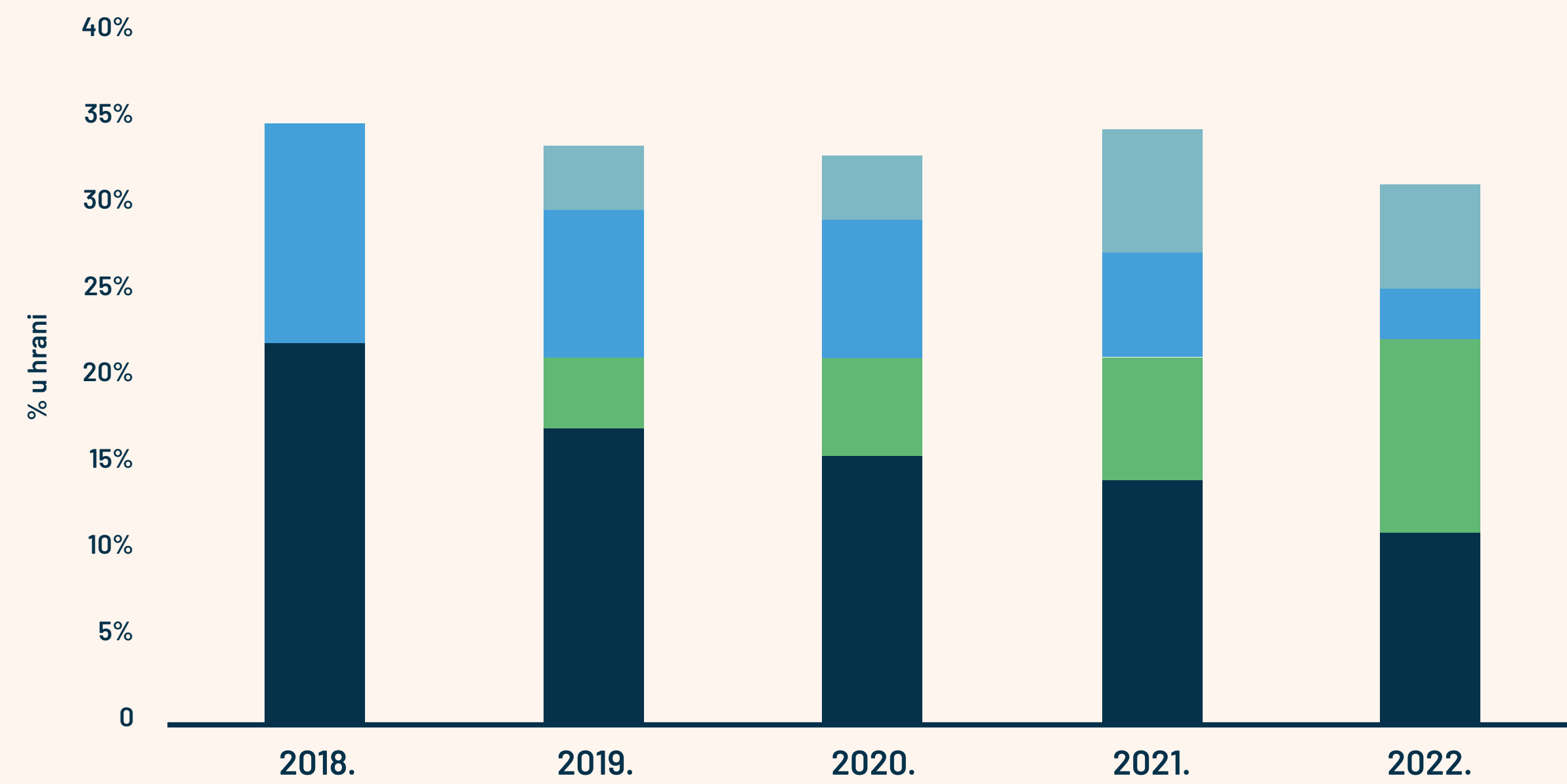
sadržava nove sirovine (npr. ulja lana, ulja makroalgi i proteini jednostaničnih organizama). Cromaris prati kretanja cijena sirovina na tržištu od 2012. godine. Zbog velikih povećanja cijena sirovina koje se upotrebljavaju u proizvodnji riblje hrane, u 2022. je naglasak bio na promjeni i prilagodbi udjela sirovina u formulacijama. Na cijenu riblje hrane najviše je utjecalo povećanje cijena ribljeg ulja, ali i njegova nedostupnost. Riblje ulje u 2022. zabilježilo je porast cijene za 200 % u odnosu na 2021. godinu.

Cijene sirovina

- Riblje brašno
- Sojino brašno
- Riblje ulje
- Repičino ulje
- Koncentrat proteina soje

Razvoj održivih sirovina u ribljoj hrani

Očuvanje sigurnosti i kvalitete riblje hrane

Cromaris ima uspostavljenu Politiku kvalitete riblje hrane koja promiče odgovoran odabir sirovina za proizvodnju riblje hrane. Sva riblja hrana nabavlja se od certificiranih proizvođača koji osiguravaju kvalitetu i sigurnost svih proizvoda u lancu. Riblja hrana ne sadržava sirovine koje su genetski modificiranog podrijetla. Sva riblja hrana korištena u Cromarisu ne smije sadržavati antibiotike, hormone i druge stimulatore rasta.

Dobavljači hrane za ribe jamče da su svi proizvodi proizvedeni i/ili prodani Cromarisu potpuno u skladu s EU i nacionalnim propisima o proizvodnji i prodaji hrane za ribe.

Sljedivost svih sirovina koje ulaze u proces proizvodnje riblje hrane kontrolira se polugodišnje za svakog dobavljača. Svi dobavljači, odnosno proizvođači riblje hrane implementirali su sustav sljedivosti u kojem se može

pratiti podrijetlo sirovina, analize kvalitete i sigurnosti te održivost svake pojedine sirovine.

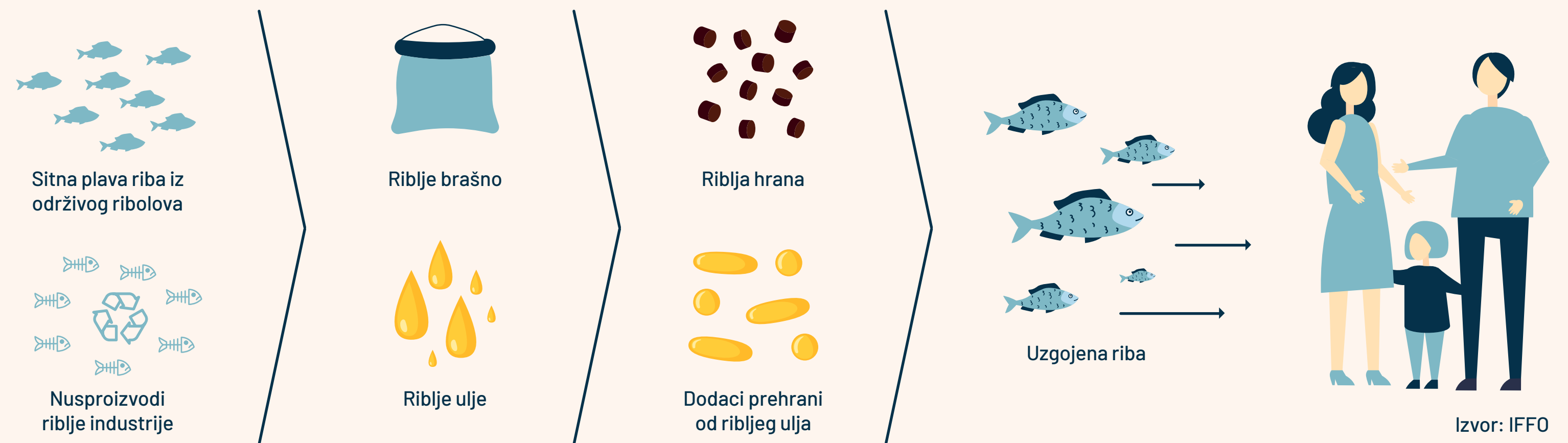
Cromaris vlastitim formulacijama potiče odabir održivih sirovina s dugoročnim ciljem povećanja njihova udjela. U skladu s time riblje brašno i riblje ulje koje proizvođač riblje hrane koristi ne smije potjecati iz nezakonitog, neprijavljenog i nereguliranog (IUU) ribolova. Također, sva riblja brašna i riblja ulja koja se

upotrebljavaju za proizvodnju riblje hrane podliježu kontrolama zbog utvrđivanja podrijetla. Ne smiju se koristiti sirovine podrijetlom od ribe istog roda (brancin, orada, hama, zubatac, gof) za koju je hrana namijenjena.

U skladu s *Politikom kvalitete riblje hrane* Cromaris izričito zahtijeva od proizvođača riblje hrane da se u procesu proizvodnje ne upotrebljavaju vrste ili nusproizvodi vrsta riba koje su kategorizirane kao ugrožene ili kritično ugrožene prema IUCN Crvenom popisu ugroženih vrsta. Prednost ima riblje brašno i riblje ulje koje je certificirano prema standardu IFFO Responsible Supply (RS) i/ili Marine Stewardship Council (MSC). Također, Cromaris zahtijeva da se u ribljoj hrani koriste sojini proizvodi podrijetlom iz izvora koji su certificirani prema RTRS (Round Table on Responsible Soy Association), ProTerra, SSAP (Soybean Sustainability Assurance Protocol) ili sličnim certifikatima koji potvrđuju da soja dolazi iz održivih izvora. Prednost se daje proizvodima iz zemalja EU.

		Cilj	2020.	2021.	2022.
RIBLJA HRANA	Certificirane morske sirovine u ribljoj hrani	100%	90%	95%	95%
	Certificirani proizvodi soje u ribljoj hrani	100%	100%	100%	100%
	*FFDR (Riblje brašno) <1,85	≤ 1,85	1,8	1,38	1,66
	*FFDR (Riblje ulje) <3,0	≤ 3,0	2,04	1,61	0,9

*Omjer zavisnosti o ulovnoj ribi (FFDR – The forage fish dependency ratio) je koeficijent koji pokazuje udio divlje ribe u ribljoj hrani. *FFDR je koeficijent koji pokazuje udio divlje ribe u ribljoj hrani.

EU taksonomija

Klasifikacija aktivnosti Cromarisa na temelju usklađenosti s EU taksonomijom kao ključnim mjerilom doprinosa ciljevima održivosti [Uredba o taksonomiji]:

U skladu s obvezama koje proizlaze iz regulatornog okvira održivih financija EU-a, za 2021. godinu Cromaris je prvi put procjenjivao prihvatljivost djelatnosti u odnosu na EU taksonomiju, a za potrebe ovogodišnjeg izvještaja provedena je detaljnija analiza. Prvi korak bio je identificirati svoje taksonomski prihvatljive djelatnosti u skladu s kriterijima

tehničke provjere. Drugi korak bio je od taksonomski prihvatljivih djelatnosti utvrditi jesu li i taksonomski usklađene tako da se za svaku prihvatljivu djelatnost provjeravalo doprinosi li značajno jednom od dvaju klimatskih ciljeva ili ne šteti bitno nijednom od preostalih pet okolišnih ciljeva. Na temelju provedene analize potencijalne usklađenosti prema kriterijima tehničke

provjere na način kako ih propisuje regulatorni okvir EU taksonomije, zaključeno je da djelatnosti Cromarisa trenutno ne zadovoljavaju zahtjeve usklađenosti, odnosno da je to teško provjerljivo za sve djelatnosti koje su se provodile tijekom 2022. godine te su zasad identificirane samo kao taksonomski prihvatljive. Naime, dok se regulatorni okvir

ne formalizira u potpunosti, te u skladu s time i implementiraju adekvatni sustavi praćenja u našim tvrtkama, primijenjen je konzervativniji pristup kako bi se izbjegao rizik pogrešnog izvještavanja o usklađenosti djelatnosti Cromarisa. Takav će pristup zasigurno pridonijeti transparentnosti izvješćivanja u sljedećim izvještajnim razdobljima.

Taksonomski prihvatljive djelatnosti Cromarisa:

Područje	Djelatnost	Naziv djelatnosti
5. Opskorba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom i sanacija okoliša	5.1	Izgradnja, proširenje i rad sustava za prikupljanje, pročišćavanje i opskrbu vodom
	5.3	Izgradnja, proširenje i rad sustava za prikupljanje, pročišćavanje otpadnih voda
	5.5	Prikupljanje i prijevoz neopasnog otpada u frakcijama koje se odvajaju na izvoru
	5.8	Kompostiranje biootpada
6. Prijevoz	6.5	Prijevoz motociklima, osobnim automobilima i lakim gospodarskim vozilima
	6.6	Usluge cestovnog prijevoza robe
	6.10	Pomorski i obalni prijevoz robe, plovila za lučke potrebe i pomoćne djelatnosti
	6.11	Pomorski i obalni prijevoz putnika
	6.15	Infrastruktura za cestovni i javni prijevoz
7. Građevinske djelatnosti	7.1	Izgradnja novih zgrada
	7.2	Obnova postojećih zgrada
	7.3	Ugradnja, održavanje i poravak opreme za energetske učinkovitost
	7.6	Postavljanje, održavanje i popravak tehnologija za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora
	7.7	Kupnja i vlasništvo nad zgradama

Ključni pokazatelji uspješnosti

Nakon što su se identificirale taksonomski prihvatljive djelatnosti, prikupljali su se i analizirali financijski podaci u kontekstu gospodarskih aktivnosti obuhvaćenih taksonomijom EU-a, koji se odnose na ključne pokazatelje uspješnosti (KPU), i to redom na prihode, kapitalne i operativne rashode.

Prihodi

Primarna aktivnost Cromarisa kojom ostvaruje prihod taksonomski nije prihvatljiva, što je i očekivano s obzirom na to da se bavi proizvodnjom i preradom ribe, djelatnošću koja nije obuhvaćena prvim dvama okolišnim ciljevima taksonomije EU-a. U skladu s tim u financijskoj godini 2022. udio taksonomski prihvatljivih prihoda u ukupnim prihodima iznosio je 0,00 %.

Kapitalni rashodi (CapEx)

Za potrebe izračuna KPU-a povezanog s CapExom u omjer su stavljeni brojnici i nazivnik kako je utvrđeno točkama 1.1.2.1 i 1.1.2.2.

Priloga I. Delegiranog akta o objavama.

Analizom kapitalnih rashoda ostvarenih u 2022. godini utvrđeni su kapitalni rashodi koji se mogu povezati s okolišno prihvatljivim djelatnostima te je iznos tih kapitalnih rashoda ukalkuliran u brojnik za izračun KPU-a za CAPEX. Najvažniji pokretači KPU-a u prepoznatim djelatnostima bila su ulaganja u vlastite nekretnine (ugradnja energetske učinkovitijih sustava i materijala).

Nazivnik uključuje povećanja materijalne i nematerijalne imovine u 2022. prije amortizacije i ponovnih mjerenja, uključujući ona iz revalorizacije i umanjenja

vrijednosti za relevantnu financijsku godinu i isključujući promjene fer vrijednosti (MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema; MRS 38 – Nematerijalna imovina; MRS 40 – Ulaganja u nekretnine) te iznos povećanja dugoročnih najмова (MSFI 16 – Najmovi). Ukupan iznos taksonomski prihvatljivih kapitalnih rashoda za Cromaris u 2022. iznosio je 8.911.557,70 kn, pri čemu djelatnost 7.6. Postavljanje, održavanje i popravak tehnologija za energiju iz obnovljivih izvora ima najveći udio od 12,31 % (3.557.681,85 kn), što se odnosi na fotonaponsku elektranu u Ninu. Iz navedenog proizlazi da ključni pokazatelj uspješnosti (KPU CAPEX) Cromarisa za 2022. godinu iznosi 30,82 %.

Kapitalni rashodi Cromarisa u 2022. godini koji se mogu povezati s okolišno prihvatljivim djelatnostima su:

-
- 6.5. Prijevoz motociklima, osobnim automobilima i lakim gospodarskim vozilima
-
- 7.1. Izgradnja novih zgrada
  - 7.6. Postavljanje, održavanje i popravak tehnologija za energiju iz obnovljivih izvora
  - 7.7. Kupnja zgrada i vlasništvo nad njima.

Operativni rashodi (OpEx)

Za potrebe izračuna KPU-a povezanog s OpExom tvrtke su u omjer stavljale brojnik i nazivnik kako je utvrđeno točkama 1.1.3.1. i 1.1.3.2 Priloga I. Delegiranog akta o objavama.

Tijekom 2022. najvažniji pokretač KPU-a operativni rashodi bili su troškovi vezani uz nekretnine, i to troškovi redovitog održavanja (redovni servisi i popravci te izvanredno održavanje opreme, pretežno strojarske i elektroenergetske, čišćenja nekretnina). Ti operativni troškovi povezani s taksonomski prihvatljivim djelatnostima ulaze u brojnik izračuna KPU-a za OpEx, dok su u nazivniku svi troškovi obnove zgrada, troškovi održavanja i popravaka (uključujući i troškove

čišćenja) te kratkoročnih najmo-va. Oni su dio Troškova zaposlenih, Troškova materijala i usluga te Ostalih poslovnih rashoda u izvještaju o sveobuhvatnoj dobiti u Financijskom izvještaju.

Ukupan iznos taksonomski prihvatljivih operativnih rashoda za Cromaris u 2022. iznosio je 10.088.600,98 kn, pri čemu je utvrđeno da djelatnost 6.10. Pomorski i obalni prijevoz robe, plovila za lučke potrebe i pomoćne djelatnosti ima najveći udio taksonomske prihvatljivosti u ukupnim taksonomski operativnim rashodima, i to 11,36 % (3.511.198,57 kn), a odnosi se na troškove tekućeg održavanja opreme, brodova, materijala za održavanja, dijelova za popravak i održavanje, materijala za čišćenje te utrošenog ostalog materijala. Iz navedenog proizlazi da

ključni pokazatelj uspješnosti (KPU OPEX) Cromarisa za 2022. godinu iznosi 32,64 %. Kao i u slučaju osta-

lih pokazatelja zaključak je da Cromaris trenutno ne zadovoljava zahtjeve usklađenosti.

Operativni rashodi Cromarisa u 2022. koji se mogu povezati s okolišno prihvatljivim djelatnostima su:

-
- 5.3. Izgradnja, proširenje i rad sustava za skupljanje i pročišćavanje otpadnih voda
  - 5.5. Prikupljanje i prijevoz neopasnog otpada u frakcijama koje se odvajaju na izvoru
  - 5.8. Kompostiranje biootpada

  - 6.5. Prijevoz motociklima, osobnim automobilima i lakim gospodarskim vozilima
  - 6.10. Pomorski i obalni prijevoz robe, plovila za lučke potrebe i pomoćne djelatnosti

---

  - 7.2. Obnova postojećih zgrada
  - 7.3. Ugradnja, održavanje i popravak opreme za energetske učinkovitost
  - 7.7. Kupnja zgrada i vlasništvo nad njima

Upravljanje ESG rizicima

Učinkovito upravljanje rizicima svojevrsan je pogled u budućnost poslovanja u kontekstu rizika nastanka potencijalnih događaja i utjecaja u poslovnom okruženju s ciljem pravovremenog prepoznavanja i poduzimanja potrebnih mjera kako bi se eksterni rizici minimizirali, odnosno nepovoljni utjecaji izbjegli ili smanjili.

Za upravljanje rizicima primarno su odgovorni Uprava i menadžment, međutim primjena

načela opreznosti podrazumijeva uključenost svih jedinica i odjela. S obzirom na stratešku važnost Cromaris je uspostavio preliminarni sustav praćenja ESG rizika i radnji kojima se prepoznati rizici ublažavaju. Svakom riziku dodijeljen je vlasnik rizika koji rizikom upravlja i tim koji radi na radnjama za ublažavanje rizika, a sami rizici rangirani su prema jačini utjecaja te vjerojatnosti ostvarenja.

Utvrđeni materijalni ESG rizici s kojima se Cromaris susreće u poslovanju uključuju:

1. OKOLIŠNE RIZIKE

utjecaj klimatskih promjena u akvakulturi, narušavanje bioraznolikosti i ekosustava, upravljanje ambalažom i gospodarenje svim vrstama otpada

2. DRUŠTVENE RIZIKE

nedostatak radne snage i privlačenja talenata u tvrtku, negativna percepcija lokalne zajednice i rizik vezan uz zdravlje potrošača

3. UPRAVLJAČKE RIZIKE

značajan rast cijena sirovina i energenata te cjenovni pritisak konkurencije, ograničavanje koncesija za marikulturu.

Okolišni rizici

Rizik od klimatskih promjena

Akvakultura je podložna utjecaju klimatskih promjena s obzirom na to da se uzgojne aktivnosti odvijaju u morskom ekosustavu te je izloženost vremenskim neprilikama i promjenama temperature mora velika. Kako klimatske promjene utječu na uzgoj ribe, tako i Cromaris svojim radom utječe na klimatske promjene. Bez obzira na to što akvakultura kao industrija u usporedbi s drugim prehrambenim i proizvodnim industrijama manje doprinosi ugljičnom otisku, bitno je pratiti i upravljati vlastitim emisijama te težiti njihovoj smanjenju. Pojednim mjerama,

koje se provode ili su planirane, Cromaris nastoji smanjiti svoje emisije stakleničkih plinova te posljedično doprinosi manjem pritisku na klimu i ublažavanju promjena koje se događaju. Mjere su detaljnije opisane u poglavlju **Smanjenje ugljičnog otiska.**

Bitno je prepoznati sve rizike te njima upravljati kako bi se moglo pravovremeno reagirati, prilagoditi i izbjeći negativne utjecaje, a s druge strane i iskoristiti prilike.

Promjene temperature, saliniteta te posljedično pH mora u kojem se odvija akvakultura mogu se

odraziti na uzgojne mogućnosti nekih vrsta riba, od kojih su za Cromaris ključne brancin i orada. Brži rast ribe za viših temperatura mora može biti prilika kojoj treba pristupiti ozbiljno mijenjajući tehnološki proces.

Tijekom 2022. godine intenzivno su se odrađivale biometrije ribe na svim Cromarisovim uzgajalištima, tj. mjerenja dužine i težine ribe u određenim vremenskim intervalima i u odnosu na temperaturu mora s ciljem praćenja rasta ribe. Proširenjem baze podatka o biometrijama za uzgojne vrste i dnevnim praćenjem

temperature mora tehnolozi bolje procjenjuju i optimiziraju potrošnju riblje hrane po svakom pojedinom kavezu te se novostvorenim uvjetima prilagođava naš tehnološki proces.

Dostupnost i cijena ribljih sirovina na tržištu te naša opredjeljenost održivom podrijetlu sirovina potiču Cromaris na inovativnost razvijanjem vlastitih formulacija riblje hrane te kontinuiranim poboljšanjima kako bi se zadržala visoka nutritivna vrijednost riblje hrane uz optimizaciju troškova i minimalan utjecaj na prirodne resurse.

Prikaz rizika klimatskih promjena u Cromarisu

Utjecaj Cromarisa na klimatske promjene

Utjecaj klimatskih promjena na Cromaris

Podizanje temperature mora RIZIK

- toplinski stres
- češća oboljenja ribe
- smanjena otpornost ribe koja može dovesti do povećanih mortaliteta
- potreba za korištenjem skupe hrane s imunostimulansima ili liječenje
- prodor invazivnih vrsta (potencijalni predatori ili nosioci novih patogena)
- nagli rast ribe koji može utjecati na kvalitetu proizvoda, ali i dobrobit ribe
- pojačana eutrofikacija mora

PRILIKA

- dulje razdoblje s višim temperaturama mora pospješuje rast

Promjena saliniteta, promjena pH mora, promjena udjela otopljenog kisika RIZIK

- prilagodba režima hranjenja ribe u kavezima i promjene tehnoloških procesa
- dugoročni rizik na prilagodbu pojedinih vrsta novim uvjetima

Temperaturni ekstremi RIZIK

- nedostatak ribljih i biljnih sirovina na tržištu
- viša cijena sirovina i riblje hrane

PRILIKA

- izmjene vlastitih formulacija riblje hrane

Ekstremni vremenski uvjeti RIZIK

- nemogućnost obavljanja uzgojnih aktivnosti
- onemogućen pristup uzgajalištima
- štete na uzgojnim kavezima koje mogu uzrokovati bijeg ribe ili mortalitete
- štete na plovilima
- sigurnost zaposlenika

Rizik od narušavanja bioraznolikosti i ekosustava

Onemogućujući bjegove uzgojem isključivo autohtonih jadranskih vrsta, optimiziranom potrošnjom riblje hrane, redovitim veterinarskim pregledima i zoohigijenskim mjerama, nekorištenjem protuobraštajnih sredstava na našim mrežama, nekorištenjem antibiotika i podvodnih uređaja za rastjerivanje predatora, nastojimo umanjiti rizik od narušavanja bioraznolikosti i smanjiti svoj utjecaj na ekosustav na području uzgajališta.

Upravljanje ambalažom te povezani rizici i prilike

Cromaris redovito prati trendove razvoja ambalaže u industriji te nacionalnu i europsku regulativu, sudjeluje u javnim raspravama te izradi pravilnika i zakona o gospodarenju otpadom u RH. Usklađenost sa zakonskom regulativom jedan je od preduvjeta kvalitete i uspješnosti poslovanja tvrtke. Aktivno se traže primjerena, dostupna i održiva rješenja ambalažnog materijala za naše proizvode.

U skladu s regulatornim mjerama pojavila se potreba za dodatnim označavanjem ambalaže radi lakšeg prepoznavanja ambalažnog materijala i načina njihova odlaganja. U skladu s tim tijekom 2022. provedena je dodatna mjera

apliciranja piktoograma u boji na ambalažu kako bi se kupce i potrošače uputilo na odgovornije razvrstavanje otpadne ambalaže.

U 2022. godini, u sklopu transformacijskog projekta "Optimizacija vrijednosti portfelja", provedeno je testiranje polistirenskih 6-kilskih kašeta sa smanjenom gustoćom stiropornih kuglica u odnosu na trenutne kašete koje se koriste u Cromarisu. U sklopu istog projekta jedan od ključnih proizvoda, MAP pakirana orada prebačena je u PET pliticu manjeg formata kako bi se smanjilo plasiranje plastične ambalaže na tržište. Cromaris vidi priliku u korištenju recikliranih materijala gdje je to moguće (npr. kartonska ambalaža). Svi naši dobavljači kartonske ambalaže u 2022. godini certificirani su prema normi FSC (Forest Stewardship

Council). Korištenjem kartonskih transportnih kutija ili navlaka od recikliranog kartona (od 60 % do 100 % reciklata) za Cromarisove proizvode ublažava se utjecaj na šumske ekosustave. Prilika koju je Cromaris iskoristio jest uporaba otpadnih stiropornih kašeta koje odvoze ovlašteni skupljači i ponovno se koriste kao dodatak za izradu novih materijala u građevinskoj industriji. Dugoročni je cilj da sva pakiranja Cromarisovih proizvoda budu reciklabilna i zbrinuta na pravilan način.

Rizik od nepravilnog gospodarenja otpadom

Opasni i neopasni otpad razvrstava se i skladišti na propisno označenim spremištima na svim lokacijama Cromarisa te ga zbrinjavaju ovlašteni skupljači s kojima Cromaris ima potpisane ugovore. Gospodarenje otpadom u 2022. godini detaljno je obrađeno u poglavlju Gospodarenje otpadom. Specifični rizik koji Cromaris ima vezano uz otpad jest animalni otpad, koji se mora redovito skupljati na uzgajalištima jer je u protivnom rizičan za zdravlje ribe. U prošloj godini unajmljen je komposter i proveden pilot-projekt

u kojem je obrađeno 7,8 tona animalnog otpada. Glavni rizici koji su se pojavili tijekom provedbe pilot-projekta bili su nedostupnost i/ili nezainteresiranost tržišta za novu sirovinu. Projekt se nastavlja u 2023. godini, kada bi se trebala ocijeniti uspješnost provedenog projekta i poduzeti daljnji koraci.

Društveni rizici

Nedostatak radne snage i zadržavanje postojećih talenata unutar tvrtke

Cromaris sve teže nalazi radnu snagu u proizvodnom dijelu poslovanja zbog dinamike rasta te činjenice da posluje u županiji s jednom od najnižih stopa nezaposlenosti. Uveden je i program preporuka za zapošljavanje vanjskih kandidata, koji je u primjeni od 30. svibnja 2022. godine. Veliku pažnju pridajemo ovom riziku te njime aktivno upravljamo, što potvrđuju aktivne suradnje sa

sveučilištima i veleučilištima u Hrvatskoj, kampanje privlačenja novih zaposlenika ponajprije niže i srednje stručne spreme, građenje ugleda Cromarisa kao poželjnog poslodavca te planovi zadržavanja talenata u tvrtki. U slučaju nemogućnosti pronalaženja zaposlenika u županiji/ državi, nedostatak zaposlenika u proizvodnom dijelu poslovanja kompenzira se privlačenjem i osposobljavanjem stranih zaposlenika. U 2022. godini udio zaposlenika iz stranih zemalja u Cromarisu iznosio je 5,28 %.

Negativna percepcija lokalne zajednice

Negativna percepcija lokalne zajednice rizik je koji se pojavljuje u svakoj industriji. S obzirom na to da je uzgoj ribe vezan uz obalni pojas gdje je turizam najvažnija grana gospodarstva, percepcija dijela lokalne zajednice jest da akvakultura ima više negativnih nego pozitivnih utjecaja na lokalno stanovništvo. Cromaris redovito održava sastanke s predstavnicima lokalne zajednice pokušavajući dijalogom umanjiti negativna mišljenja, razumjeti njihova

očekivanja te pridonijeti boljitku otočnog stanovništva koje čini više od 50 % zaposlenika na našim uzgajalištima. Doniramo sredstva za poboljšanje infrastrukture i podržavamo lokalne sportsko-kulturne događaje. Brojnim akcijama volontiranja i edukacijama nastojimo približiti i objasniti načela uzgoja ribe te našu težnju zaštititi okoliša i bioraznolikosti.

Zdravstvena ispravnost proizvoda i zdravlje potrošača

Karakteristike Cromarisovih proizvoda (mikrobiološka osjetljivost i obvezujući rok trajanja) kao i način čuvanja i transporta (u temperaturnom režimu 0 – 2 °C za svježiu ribu) mogu utjecati na zdravstvenu ispravnost proizvoda i zdravlje potrošača ako se u svim fazama proizvodnje te opskrbnom lancu ne poštuju zadani parametri. Osnovna načela Europske politike sigurnosti hrane definirane u europskim i hrvatskim zakonima o hrani implementirana su u Cromaris

poslovanje i Cromarisovu Politiku kvalitete, sigurnosti hrane, zaštite okoliša i društvene odgovornosti. Cromaris, u skladu s analizama opasnosti po svim fazama proizvodnog procesa, provodi uzorkovanja sirovina, ambalaže, poluproizvoda i gotovih proizvoda u akreditiranom laboratoriju te dodatne analize i u internom laboratoriju. Ako parametri koji se kontroliraju na pojedinim kontrolnim točkama, utvrđenim analizama opasnosti, odstupaju od zadanih, odrađuju se korekcije i korektivne aktivnosti kako bi se opasnost uklonila. Ako se

ipak ustanovi da proizvod koji je distribuiran na tržište nije ispunio stroge zahtjeve sigurnosti hrane, pokreće se postupak povlačenja ili opoziva proizvoda, o čemu se moraju obavijestiti nadležna tijela, u skladu sa zakonskom regulativom i Cromarisovim protokolom o sigurnosti hrane. U 2022. godini, kao ni prethodnih godina, nije bilo opoziva ni povlačenja Cromarisovih proizvoda.

Upravljački rizici

Rast cijena energenata i sirovina

Značajan rast cijena energenata i sirovina u 2022. godini potaknut je ponajprije geopolitičkom nestabilnošću, što je rezultiralo generalnim rastom troškova proizvodnje i transporta. Kako bismo ublažili utjecaj rasta cijena energenata, u 2022. godini započeli smo projekt "Optimizacije i upravljanje flotom vozila i plovila" čiji je jedan od ciljeva optimizacija potrošnje energenata u Cromarisu. Također, krajem

2022. godine počela je raditi nova fotonaponska elektrana na krovu pogona mrijestilišta u Ninu koja omogućuje izravnu pretvorbu sunčeve energije u električnu. Osim navedenog na cijenu riblje hrane (koja čini više od 60 % proizvodne cijene ribe) utjecala je i nedostupnost pojedinih sirovina na tržištu te smo prilagodbom formulacije riblje hrane umanjili izravan utjecaj na cijenu ribe uz zadržavanje iste razine kvalitete. Navedeno se odrazilo i na porast cijene ambalažnog

materijala te smo provođenjem transformacijskog projekta "Optimizacija vrijednosti portfelja", kako je već opisano u okolišnim rizicima, ublažili utjecaj na porast cijene samih proizvoda.

Cjenovni pritisak konkurencije

Pritisak grčke i turske konkurencije na cijene brancina i orade na našim glavnim tržištima, rast inflacije te smanjenje kupovne moći potrošača onemogućuju formiranje cijena na razini koja jamči planiranu profitabilnost i dugoročno održivo poslovanje Cromarisa. Prisutnost konkurencije s cjenovno niže pozicioniranim proizvodima dovodi do smanjenja volumena prodaje naših proizvoda, što uz

gubitak prodajne marže zbog rasta cijene naših proizvoda i povećanog broja akcijskih prodaja (s dodatno sniženim cijenama) bitno utječe na ostvarene prihode u 2022. godini.

Izloženost cjenovnom riziku posebno je istaknuta u Italiji, najvećem svjetskom tržištu mediteranske svježe ribe te ključnom Cromarisovu tržištu. Osnivanjem odjela Komercijalne izvrsnosti u 2021. godini učinjen je važan strateški iskorak kako bi se minimizirao navedeni rizik. Politika cijena, orijentacija na premium segment tržišta koji pokazuje

manju cjenovnu osjetljivost, upravljanje komercijalnim uvjetima kupaca, upravljanje proizvodima i usmjeravanje njihove prodaje u kanale i tržišta s ciljem povećavanja profita, optimizacija asortimana, razvijanje novih vrsta (gofa i zubaca), efikasno provođenje promotivnih aktivnosti te razvijanje kategorije ribe u svim kanalima prodaje metode su kojima nastojimo zadržati konkurentnost i otpornost na spomenuti rizik.

Ograničavanje koncesija za marikulturu

Rast tvrtke i ostvarivanje strateškog plana Cromarisa, ovisan je o mogućnostima proizvodnje te dodijeljenim koncesijama za uzgoj. Koncesije za uzgoj dodjeljuju se na temelju Zakona o pomorskom dobru morskim lukama i Zakona o koncesijama te definiraju točan položaj, površinu i kapacitet uzgoja. Nedostatak novih površina za akvakulturu u županijskim i lokalnim prostornim planovima te dug i složen proces ishodovanja koncesije značajan su rizik.

Nepravovremeno dobivanje novih koncesija izravno utječe na rast poslovanja Cromarisa, a gubitak postojećih koncesija nakon isteka ugovora o koncesiji dodatan su rizik koji se ne smije zanemariti. U skladu s tim u Cromarisu su dodijeljene odgovornosti za upravljanje procesima dobivanja koncesija i dozvola za uzgoj, revidirane su procedure dobivanja koncesija te su uspostavljeni kontakti i suradnja s relevantnim vanjskim dionicima.

Digitalna tranzicija

Naši projekti

Cromarisova digitalna strategija obuhvaća uvođenje novih tehnologija za povećanje brzine i fleksibilnosti u poslovanju, kvalitetnu digitalnu podršku razvoju i istraživanju te visok stupanj automatizacije proizvodnih procesa kako bi se novi proizvodi mogli brzo plasirati na tržište. Također, digitalizacija je ključ snažnije integracije lanca opskrbe tehnološkim proizvodno-logističkim sustavima. U Cromarisovoj suradnji s vanjskim partnerima postoji velika potreba za naprednijim

upravljanjem kolaborativnim procesima, tj. procesima koji uključuju više od jedne pravne osobe, što je danas vrlo teško bez digitalne komunikacije. U 2022. uspješno je završen **projekt automatizacija procesa hranjenja ribe**. Cilj projekta bio je implementacija digitalne platforme za realizaciju ručnog hranjenja i automatsko povlačenje podataka o hranjenju s barži. Ta platforma omogućuje prijenos plana hranjenja iz SAP-a na ručne terminale koje koriste

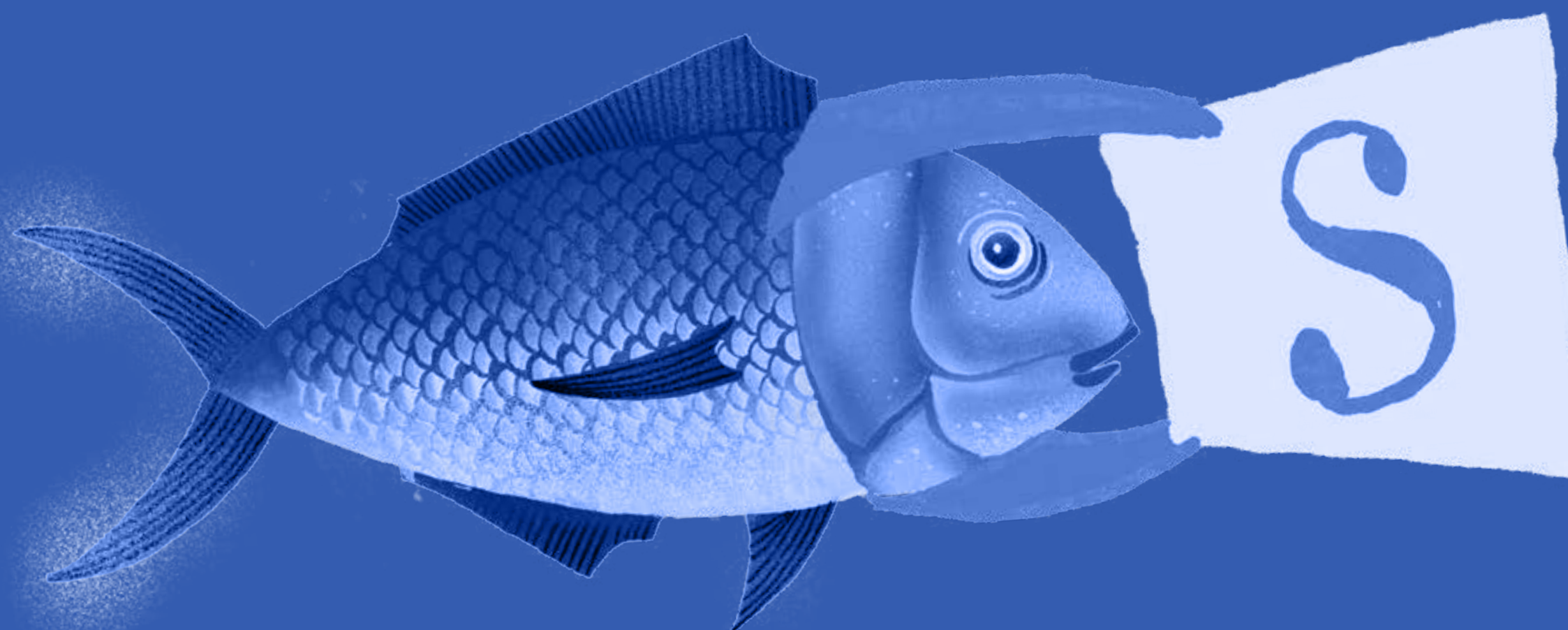
hranioci, lakše upravljanje radnim zadacima hranioca, a tehnoloziima na uzgajalištu kvalitetniju kontrolu hranjenja. U tijeku je i projekt **optimizacije i upravljanja flotom vozila i plovila** (Fleet Management). Cilj je projekta pružiti voditelju flote detaljne podatke o korištenju vozila i plovila koji će omogućiti na činjenicama utemeljeno upravljanje, optimizaciju kapaciteta flote te uštedu energije i goriva. Projekt obuhvaća dvije cjeline: ugradnju GPS prijamnika i telemetrijskih senzora na sva vozila i plovila te spajanje navedene opreme na središnji softverski sustav za upravljanje prikupljenim podacima. U 2022. instalirana je oprema na vozila

te je uspostavljen tijek podataka prema središnjem sustavu upravljanja, a u 2023. preostaje obaviti edukaciju zaposlenika za korištenje središnjeg sustava, instalirati opremu na plovila i spojiti ih na središnji sustav. U 2022. uspješno je završen razvoj i **implementacija dvaju sustava napredne analitike** za predviđanje prodaje, tj. narudžbi kupaca te za izračunavanje količina izlova ribe po kavezima koji su trenutačno u izlovu, s ciljem minimiziranja prekomjernog izlova. Prediktivni se algoritmi i nakon puštanja u produkciju povremeno optimiziraju kako bi se konstantno podizala njihova točnost.

Tijekom 2022. **implementiran je sustav za upravljanje realizacijom investicija** temeljen na modulu SAP IM (Investment Management). Početak rada sustava planiran je početkom 2023., kada će krenuti praćenje realizacija investicija u 2023. godini.

Društvena odgovornost

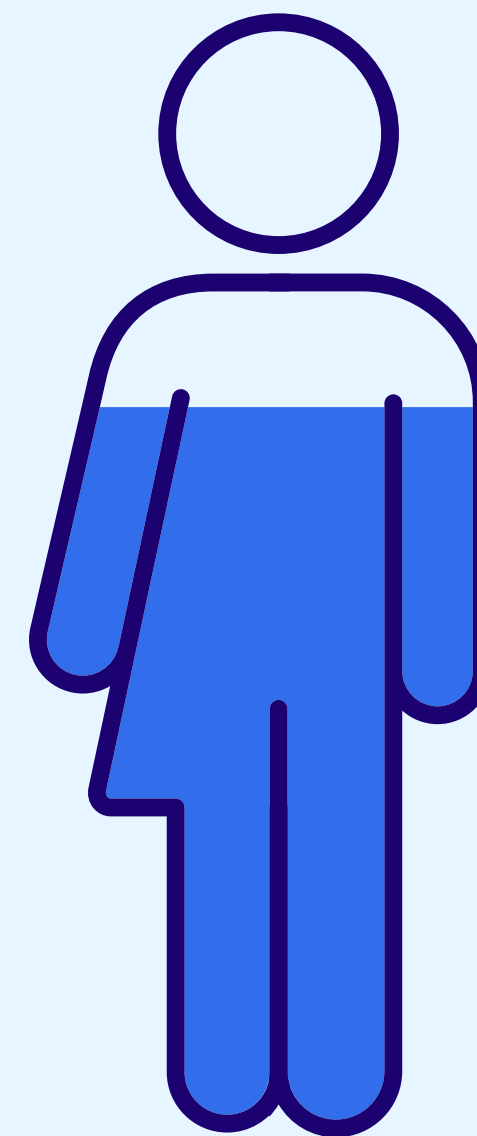
Naši ljudi naša su najveća vrijednost

Zaposlenici su najvrjedniji resurs naše tvrtke i ključan izvor konkurentne prednosti jer omogućuju stvaranje i dostupnost naših proizvoda potrošačima, razvoj i implementaciju inovativnih ideja te gradnju željene korporativne kulture. Posvećeni smo stvaranju zdravog, sigurnog i poticajnog radnog okruženja te time nastavljamo jačati status Cromarisa kao poželjnog poslodavca koji uvjetima rada i kompenzacijskim modelom, poslovnim izazovima, organizacijskom kulturom te mogućnostima učenja i napredovanja, ali i socijalnom

osjetljivošću privlači i zadržava kvalitetne zaposlenike.

Cromaris se nalazi u razvojnoj fazi, što prati rast prodaje, povećanje poslovnih aktivnosti i posljedično porast broja zaposlenika u odnosu na 2021. godinu. Našim zaposlenicima želimo pokloniti povjerenje i sigurnost zaposlenja pa čak 81 % naših zaposlenika ima sklopljene ugovore o radu na neodređeno vrijeme, što je rast od 14 % u odnosu na 2021. godinu.

Broj zaposlenika: 592

Ugovori o radu na neodređeno vrijeme
81,3 % zaposlenika

Dobrobit zaposlenika

Uspjeh svake tvrtke počiva na snazi, znanju, predanosti i motiviranosti zaposlenika. Od izrazite je važnosti osigurati siguran rad svim zaposlenicima jer su zdravlje i sigurnost zaposlenika poslovni prioritet Cromarisa. Naši zaposlenici primaran su dionik na čije potrebe i očekivanja sustavno odgovaramo te nadograđujemo partnerski odnos kako bi naši poslovi ostali

konkurentni i dugoročno održivi. Prepoznato je to i pri definiranju nove ESG politike na razini Adris grupe te dobrobit zaposlenika postaje jedna od najvažnijih ESG tema u okviru koje su prepoznati strateški ciljevi – zadržavanje statusa poželjnog poslodavca i jačanje uključenosti zaposlenika, koji određuju aktivnosti u sljedećem razdoblju.

Zdravlje i sigurnost zaposlenika

GRI 403-1

Zdravlje i sigurnost zaposlenika u temelju su poslovanja Cromarisa u svim fazama proizvodnje i diljem lanca vrijednosti. To je poslovni proritet najviše razine te se stalno ulaže u napredak. Dugoročni je cilj razviti snažnu kulturu sigurnosti s naglaskom na način razmišljanja i podizanje svijesti o važnosti prevencije te štetnosti posljedica. Funkcija službe zaštite na radu obuhvaća sustavno unaprjeđivanje sigurnosti i zaštite zdravlja zaposlenika i osoba na radu, sprječavanje ozljeda na radu, profesionalnih

bolesti i drugih bolesti povezanih s radnim mjestom. Sustavno unaprjeđivanje i konstantno podizanje svijesti zaposlenika postiže se redovitim liječničkim pregledima, osposobljavanjem, usavršavanjem zaposlenika i njihovih nadređenih vezano uz zaštitu na radu, dodatnim osposobljavanjima za rukovanje strojevima i uređajima, redovitim ispitivanjima strojeva, uređaja i radne opreme. Svake godine održavaju se edukacije i praktične vježbe vezane za evakuaciju i spašavanje unesrećenih te gašenje požara.

S ciljem unaprjeđivanja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu u svim dijelovima poslovanja, sprječavanja ozljeda na radu, profesionalnih bolesti i drugih bolesti u vezi s radom te ostalih (ne)materijalnih šteta na radu propisan je "Postupovnik o provjeri je li radnik pod utjecajem alkohola ili drugih sredstava ovisnosti" te se redovno provode kontrole, kako i nalaže Zakon zaštite na radu.

Nedostatak radne snage i fluktuacija zaposlenika jedan su od uzroka veće vjerojatnosti nastanka ozljeda na radu. U 2022. godini zabilježeno je blago povećanje stope nastanka ozljeda na radu (4,25 %) u odnosu na 2021. godinu kada je stopa bila 3,89 %.

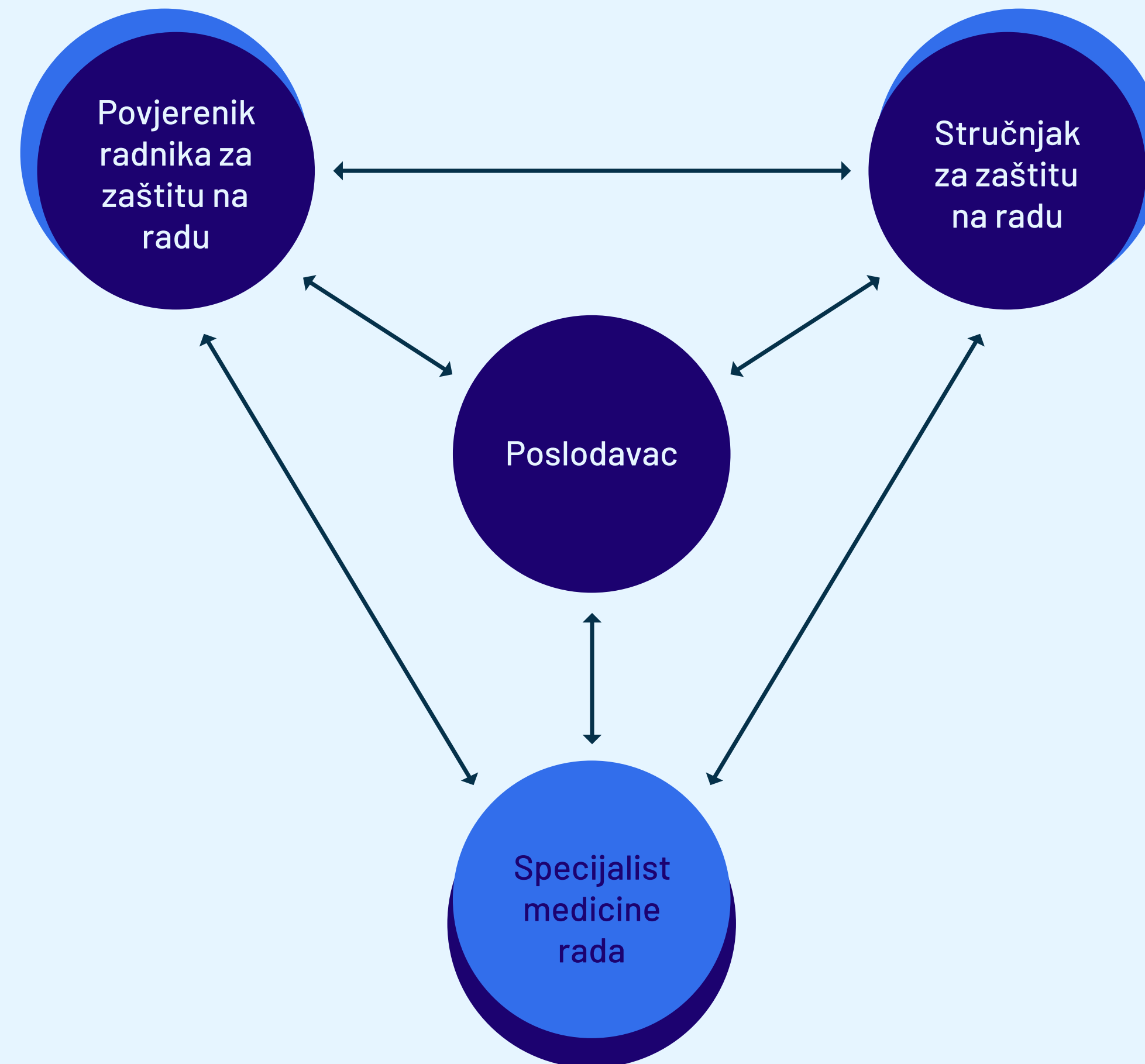
Sve ozljede koje su se dogodile u 2022. godini bile su lakše. Stopa teških tjelesnih ozljeda iznosila je 0 %, što je u skladu s dugoročnim strateškim ciljem Cromarisa. 50 % svih ozljeda koje su se dogodile u 2022. godini odnosi se na poskliznuća i padove na istoj razini. Svakoј ozljedi ili nezgodi na radu koja se dogodi pristupa se ozbiljno, odrađuje se detaljna analiza, na temelju koje se određuju korektivne radnje. Na isti se način pristupa i svakoј nezgodi na radu koja nema štetnih posljedica za zaposlenike ili materijalnu štetu.

U 2022. godini 79 % zaposlenika obavljalo je poslove s posebnim uvjetima rada.

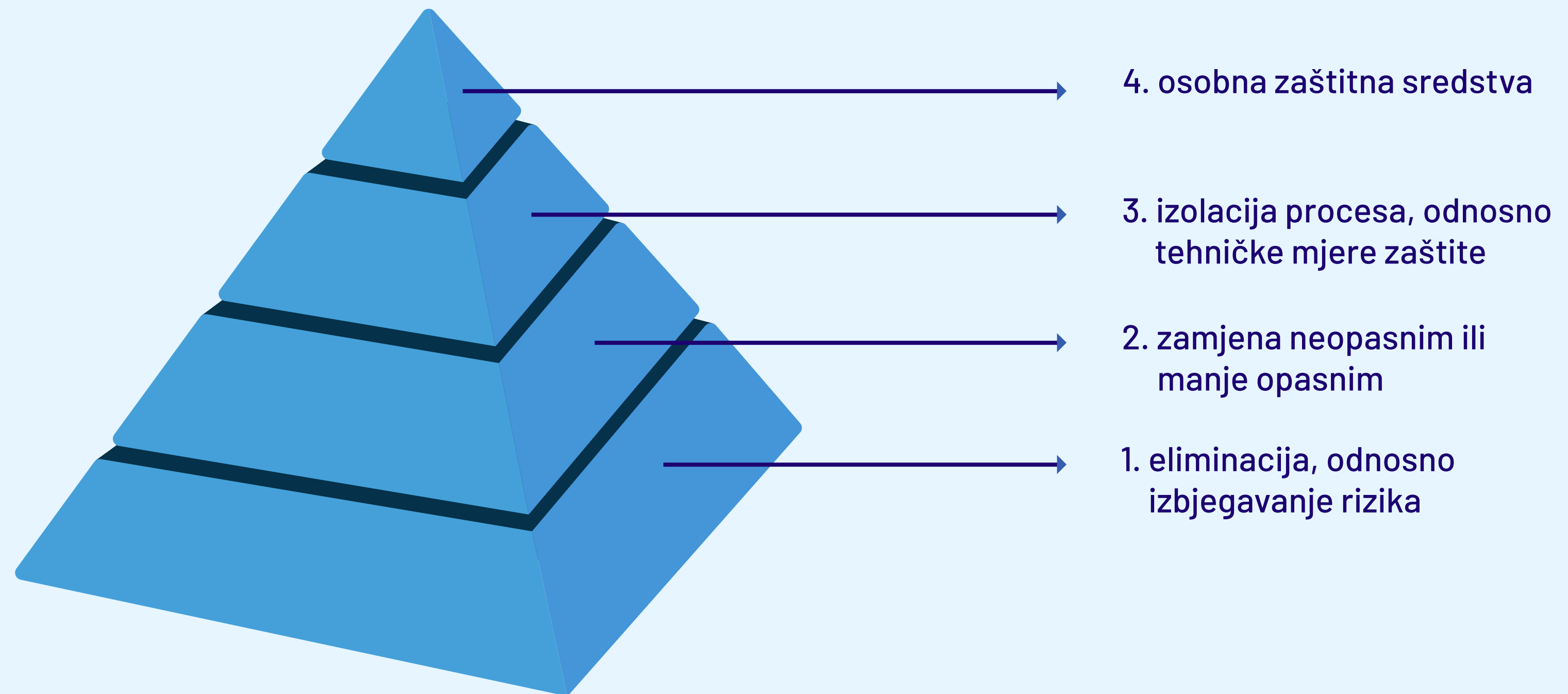
Sastav odbora za zaštitu na radu

Kako bismo na što kvalitetniji način pristupili sustavnom unaprjeđivanju sigurnosti i zaštite zdravlja, osnovali smo Odbor za zaštitu na radu koji doprinosi unapređenju stanja sigurnosti na radu, pa time, kao savjetodavno tijelo, ima i ključnu ulogu u cjelokupnoj sigurnosti na radu poslovne organizacije. Odbor zaštite na radu planira i nadzire primjenu pravila zaštite na radu, organizaciju obavljanja poslova zaštite na radu, izvještavanje i osposobljavanje u vezi sa zaštitom na radu te prevenciju rizika.

Hijerarhija zaštitnih mjera

Nakon uvedene nove sistematizacije radnih mjesta kroz 2022. godinu provedena je analiza radnih mjesta. Na temelju procjene rizika postavljene su zaštitne mjere te je time svakom zaposleniku osiguran rad na siguran način i sigurna radna okolina. Prilikom planiranja i provođenja mjera zaštite na radu u obzir je uzeta hijerarhija zaštitnih mjera.

Zadržavanje statusa poželjnog poslodavca

Cromaris je jedan od najvećih poslodavaca u Zadarskoj županiji. Prosječno zapošljavamo oko 600 zaposlenika, a tijekom sezone i više. Lider smo marikulture u Hrvatskoj, no integriramo najbolja svjetska tehnološka dostignuća pa poslovanjem, inovativnim projektima, istraživanjima i iskustvima znatno doprinosimo razvoju industrije globalno. Poslujemo u okruženju gdje postoji dugogodišnja tradicija zanimanja povezanih s morem, a suvremeni trendovi i razvojna vizija pred tvrtku stavljaju izazov sustavnog razvijanja

kadrova sa specifičnim znanjima, prije svega iz područja znanosti o moru. Naglasak stavljamo na zapošljavanje zaposlenika iz neposrednog okruženja, a posebno se to odnosi na otočne zajednice jer time potičemo razvoj malih i često izoliranih zajednica te zadržavanje ljudi na otocima. **Udio otočnog stanovništva u ukupnom broju zaposlenih iznosi više od 20 %, dok je na lokacijama uzgoja čak polovina zaposlenika s otoka.** Novi odjel Ljudskih potencijala, osnovan 2021., već je u 2022. pokrenuo brojne inicijative s ciljem

kvalitetnijeg upravljanja najvrjednijim resursom tvrtke. S obzirom na nisku stopu nezaposlenosti u Zadarskoj županiji i veoma nestabilne uvjete na tržištu rada, i u 2022. fokus je bio na zadržavanju postojećih i privlačenju novih zaposlenika. Uspješnije privlačenje novih zaposlenika osigurat će i provedena **standardizacija selekcijskog procesa** na temelju najboljih praksi upravljanja kadrovima koje počivaju na transparentnosti u objavi natječaja, objektivnosti u provođenju selekcijskog postupka te osiguravanju jednakih prava i prilika svim kandidatima.

Preko 50 % zaposlenika na Cromarisovim uzgajalištima čini otočno stanovništvo

GRI 401-2

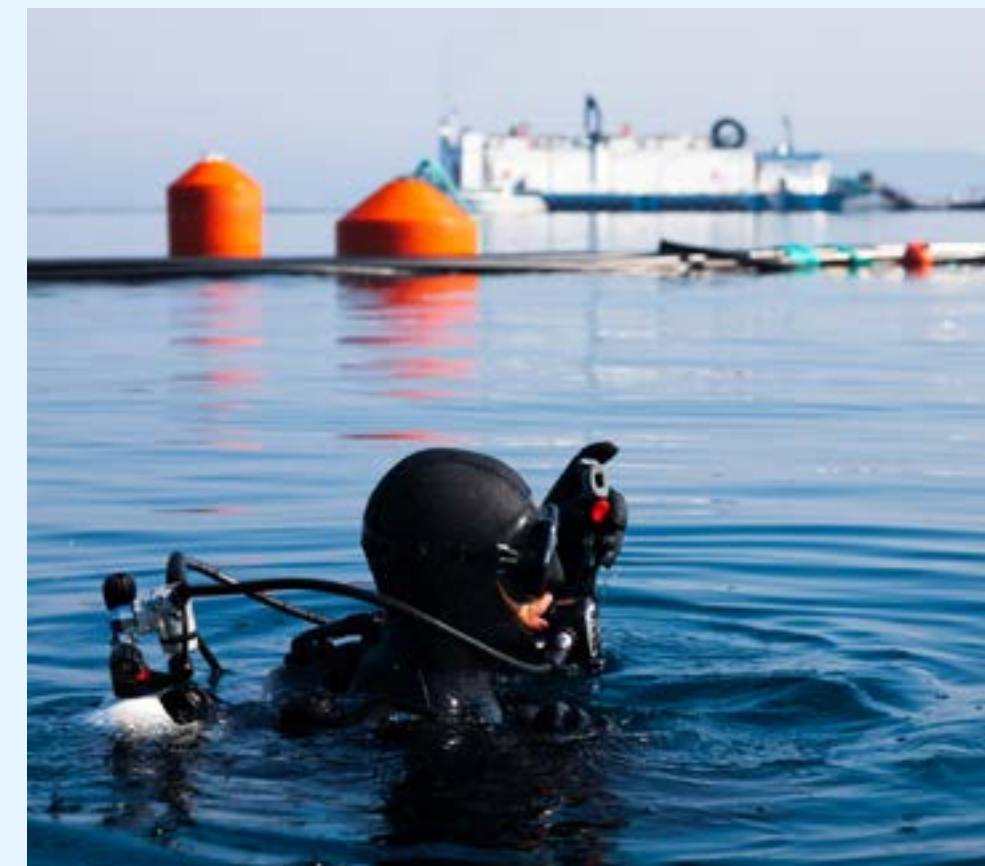
Provedena je sveobuhvatna analiza te evaluacija radnih mjesta i ukupnih primanja zaposlenika kako bi se osigurala interna pravednost te konkurentna primanja u odnosu na tržišna, viša od zakonom propisanih. Uvedena je nova sistematizacija radnih mjesta te su definirani razredi složenosti poslova.

Unaprijeđen je model kompenzacija zaposlenika s ciljem povećanja zajamčenih materijalnih prava te je sklopljen novi kolektivni ugovor koji zaposlenicima osigurava brojne pogodnosti te potvrđuje visoku razinu socijalnog dijaloga.

Tijekom godine redovito se povećavala plaća na temelju radnog učinka zaposlenika, a u listopadu je isplaćen i sezonski bonus kao nagrada zaposlenicima za dodatan doprinos i ponašanje u skladu s korporativnim vrijednostima. Krajem 2022. godine ponovno su otvoreni kolektivni pregovori s ciljem dodatnog povećanja materijalnih prava zaposlenika.

Zaposlenicima koji rade u Cromarisu na svim je razinama osiguran prostor za profesionalni rast i razvoj uz brojne mogućnosti za učenje i horizontalnu mobilnost u tvrtki. Time se osigurava stjecanje i nadogradnja

specifičnih znanja i vještina potrebnih za kontinuitet poslovanja, ostvarivanje ciljeva i provođenje strateških projekata. U tu se svrhu tvrtka udružuje s najboljim domaćim i europskim obrazovnim i znanstvenim institucijama, o čemu detaljnije u drugim poglavljima izvještaja.

Novi kolektivni ugovor s povećanim materijalnim pravima:

- dodatak plaći za radni učinak
- dodatak za uvjete rada
- dar za djecu do 15. godina
- uskrsnica
- božićnica
- regres
- jubilarne nagrade
- ostale novčane potpore

Jedna od Cromarisovih strateških odrednica jest privlačenje i zapošljavanje mladih talenata u skladu s trenutnim i budućim poslovnim potrebama. Uspješan i prepoznatljiv pripravnički program Adris grupe “Budućnost u Adrisu”, koji je proveden u više ciklusa, bio je smjernica Cromarisovim pripravničkim programima “Budućnost u Cromarisu” i “Karijere inspirirane morem”, u sklopu kojih su zaposleni pripravnici, koji su odmah nakon završetka formalnog obrazovanja dobili

priliku raditi u struci i učiti od Cromarisovih stručnjaka. I tijekom 2022. sustavno se pratio razvoj njihovih karijera, od kojih su neki već dobili priliku za stalno zaposlenje u Cromarisu.

Da bi se doskočilo trendovima na tržištu rada u neposrednom okruženju te se popunila deficitarna radna mjesta stručnom i kompetentnom radnom snagom, uveden je **Cromaris program preporuka**. Na taj način svi zaposlenici postaju najbolji Cromarisovi

ambasadori – mogu preporučiti prijatelje, poznanike ili člana obitelji koji bi mogli odgovarati traženoj poziciji. U slučaju povoljnog ishoda zapošljavanja ostvaruju pravo na novčanu nagradu. Program preporuka pokazao se kao vrlo kvalitetan izvor privlačenja kandidata pa će ga tvrtka nastaviti provoditi.

Jačanje uključenosti zaposlenika

Angažirani zaposlenici razmišljaju, osjećaju i djeluju u skladu s ciljevima tvrtke pa je veoma važno znati što ih motivira, odnosno gdje postoji prostor za napredak. Da bismo dodatno razvijali kulturu raznolikosti i uključenosti koja počiva na timskom radu, suradnji, transparentnosti i proaktivnosti, Cromaris radi na podizanju kvalitete interne komunikacije, povećanju učestalosti neformalnih druženja, inicira prilike za solidarnost i uključivanje u društveno odgovorne aktivnosti na radnom mjestu ili izvan njega (npr. volontiranje). Važna je i dvosmjerna komunikacija pa se

zaposlenici redovito potiču na davanje prijedloga i dijeljenje ideja te provođenje ankete kako bi se povratne informacije, stavovi i očekivanja zaposlenika ugradili u planirane inicijative. Kako bi se dodatno ispitali ključni elementi motivacije zaposlenika te razina njihova zadovoljstva radom u Cromarisu, u 2022. provedeno je anonimno istraživanje zadovoljstva, u kojem je dobrovoljno sudjelovalo **73 % zaposlenika**. Istraživanjem je obuhvaćeno 10 dimenzija zadovoljstva (motivacija, komunikacija, angažiranost, organiziranost, fleksibilnost, profesionalni razvoj, međuljudski

73 % zaposlenika sudjelovalo u istraživanju zadovoljstva radom

odnosi, neposredno nadređeni, menadžment tvrtke (Uprava) i uvjeti rada). Na ljestvici procjene od 1 do 10 **prosječna ocjena na razini kompanije jest 6,1, a statistički osjetljiviji "Real Feel indeks" iznosi 6,7**. Istraživanje je pokazalo visoku angažiranost zaposlenika, pri čemu je najviše ocijenjena organizacija rada i internih procesa. Na temelju dobivenih rezultata prepoznata su i područja za unaprjeđenje prema kojima su definirani akcijski planovi te sustav redovitog izvještavanja o napretku. Redovito se prate ključni HR pokazatelji (npr. fluktuacija)

te provode izlazni intervjui, na temelju kojih se donose odluke o nužnim korektivnim radnjama. Sve povratne informacije vrijedne su točke učenja na putu prema sigurnom radnom okruženju u kojem svaki zaposlenik može maksimalno ostvariti svoje potencijale.

Istraživanje je pokazalo visoku razinu angažiranosti zaposlenika, a najviše je ocijenjena organizacija rada i internih procesa.

GRI 407-1

Tijekom 2022. ostvarili smo znatniji napredak u socijalnom dijalogu. Utemeljeno je novo Radničko vijeće što olakšava komunikaciju, suradnju i donošenje važnih odluka od utjecaja na prava i položaj zaposlenika. Zaposlenici samostalno odlučuju o sindikalnom članstvu, a u Cromarisu je aktivan sindikat PPDIV (Sindikata zaposlenih u poljoprivredi, prehrambenoj i duhanskoj industriji i vodoprivredi Hrvatske). Redovni sastanci održavaju se s članovima sindikata PPDIV i članovima Radničkog vijeća Cromarisa.

Dodatno, **imenovanjem predstavnika zaposlenika u Nadzornom odboru** osiguravamo da zaposlenici sudjeluju u odlukama važnim za poslovanje tvrtke ili od utjecaja na njihova prava i položaj. Zaposlenike se o promjenama bitnim za poslovanje tvrtke ili njihov položaj dodatno informira svim kanalima interne komunikacije te izravnom komunikacijom menadžera sa zaposlenicima. Uz navedeno u 2022. Ljudski potencijali u dva su navrata organizirali **“Dane otvorenih vrata u HR-u”**.

Cjeloživotno učenje

GRI 404-2

Cjeloživotno učenje i razvoj zaposlenika jedan je od naših prioriteta, što dokazujemo i kontinuiranim povećanjem budžeta za edukacije na svim razinama tvrtke. Interne i eksterne edukacije organiziraju se u dogovoru s rukovoditeljima prema definiranim razvojnim potrebama zaposlenika te poslovnim potrebama tvrtke. Poseban fokus stavljen je na planiranje nasljeđivanja za ključne pozicije u tvrtki i ciljano ulaganje u profesionalni i osobni razvoj zaposlenika kako

bi se osigurao pravovremeni prijenos te zadržavanje ključnih znanja i vještina u tvrtki. Stoga je u 2022. deset nominiranih nasljednika počelo pohađati jednogodišnji **online leadership program Franklin Covey**. U suradnji sa specijaliziranim partnerom organizirana je radionica menadžmenta s ciljem jačanja timske sinergije i prihvaćanja različitosti, a željeni ishod bio je unaprjeđenje komunikacije i suradnje, razvoj empatije te izgradnja kohezije u fazi razvoja tima.

Cromarisovi zaposlenici stručna su znanja stjecali i dijelili na brojnim konferencijama, među kojima se u 2022. ističu Barcelona Sea Food, Aquaculture Europe 2022, HR Days, ESG Akademija, 14. konferencija o održivom razvoju i slično. Cromarisovim zaposlenicima nudi se prilika za stručna usavršavanja i prekvalifikacije, kao što su polaganje ispita za ronioce, vozače viličara, vožnju brodica, moreplovnice, strane jezike te brojni drugi programi obrazovanja i osposobljavanja.

Jednake prilike

Raznolikost, jednake mogućnosti i nediskriminacija

GRI 405-1, 406-1

Posvećeni smo stvaranju profesionalnoga radnog okruženja u kojemu se prema našim zaposlenicima odnosi s poštovanjem i u kojemu vlada nulta tolerancija na protuzakonito ponašanje, diskriminaciju ili uznemiravanje na temelju spola, dobi, rase, etničke pripadnosti, religije, seksualne orijentacije, invaliditeta ili bilo koje druge

karakteristike. Na taj način jamčimo profesionalno radno okruženje, a svi naši zaposlenici upoznati su s našom politikom nediskriminacije.

Sve odluke vezane uz provođenje selekcijskog postupka, zapošljavanje i radni odnos temelje se na transparentnosti, objektivnosti i mjerodavnim čimbenicima, ponajprije kvalifikacijama i radnom učinku, čemu u prilog govori i činjenica da u 2022. godini u tvrtki nije bilo evidentiranih slučajeva diskriminacije.

Tijekom 2022. radili smo i na donošenju Etičkog kodeksa koji

propisuje načela, standarde i prihvatljivo postupanje u svim oblicima poslovnog i radnog odnosa, a koji je usklađen s Etičkim kodeksom Adris grupe. Stupanje na snagu Etičkog kodeksa planirano je početkom 2023. godine, kada i osnivanje Etičkog povjerenstva. U 2022. usvojen je i *Pravilnik o postupku unutarnjeg prijavljivanja nepravilnosti* te su donesene odluke o imenovanju povjerljive osobe za unutarnje prijavljivanje nepravilnosti.

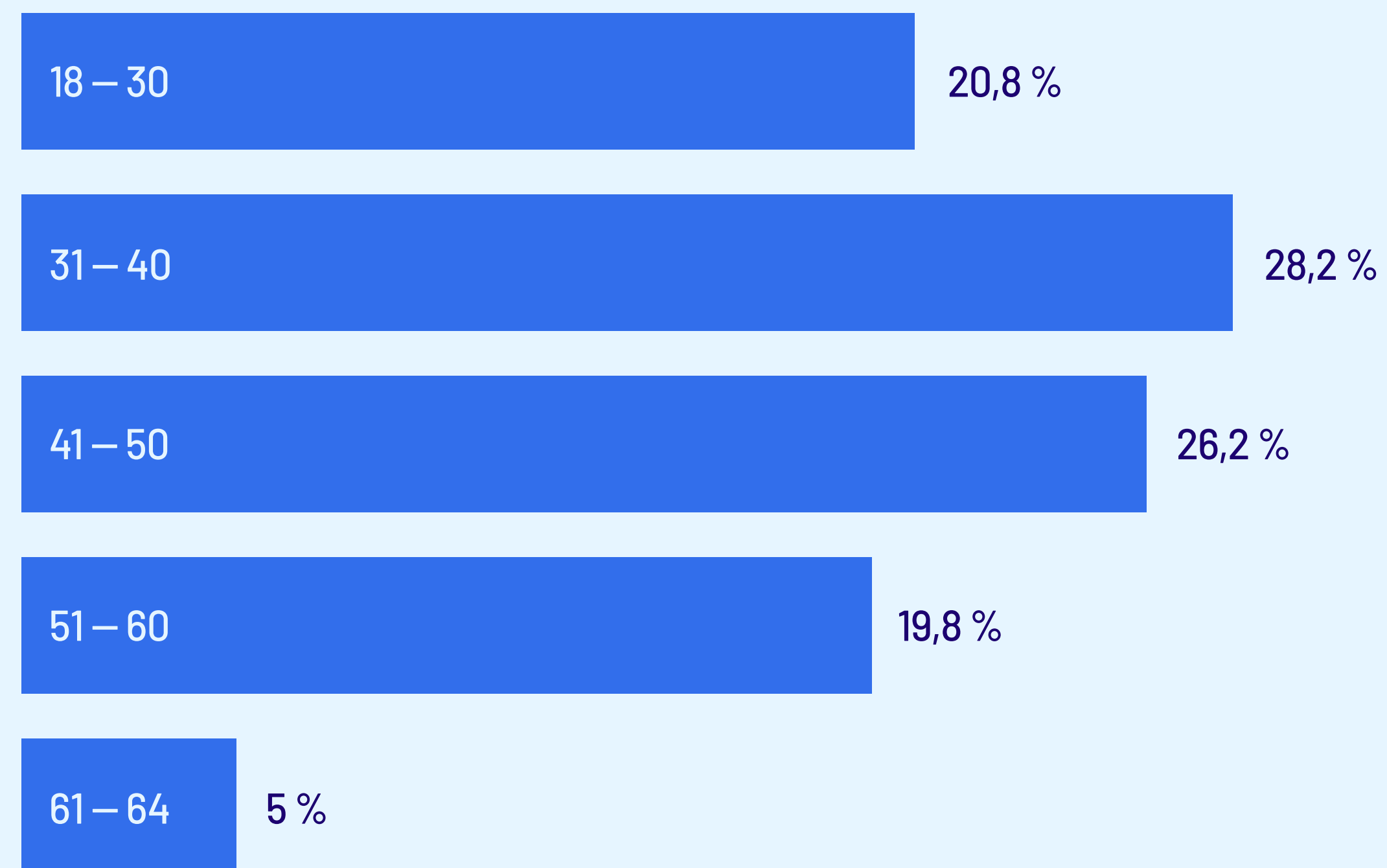
U tvrtki potičemo kulturu jednakosti, bez isticanja razlika među zaposlenicima, pa tako ni

na temelju spola. U izboru najbolje osobe za pojedino radno mjesto vrednuju se vještine, znanje i obrazovanje, kao i profesionalno i praktično iskustvo.

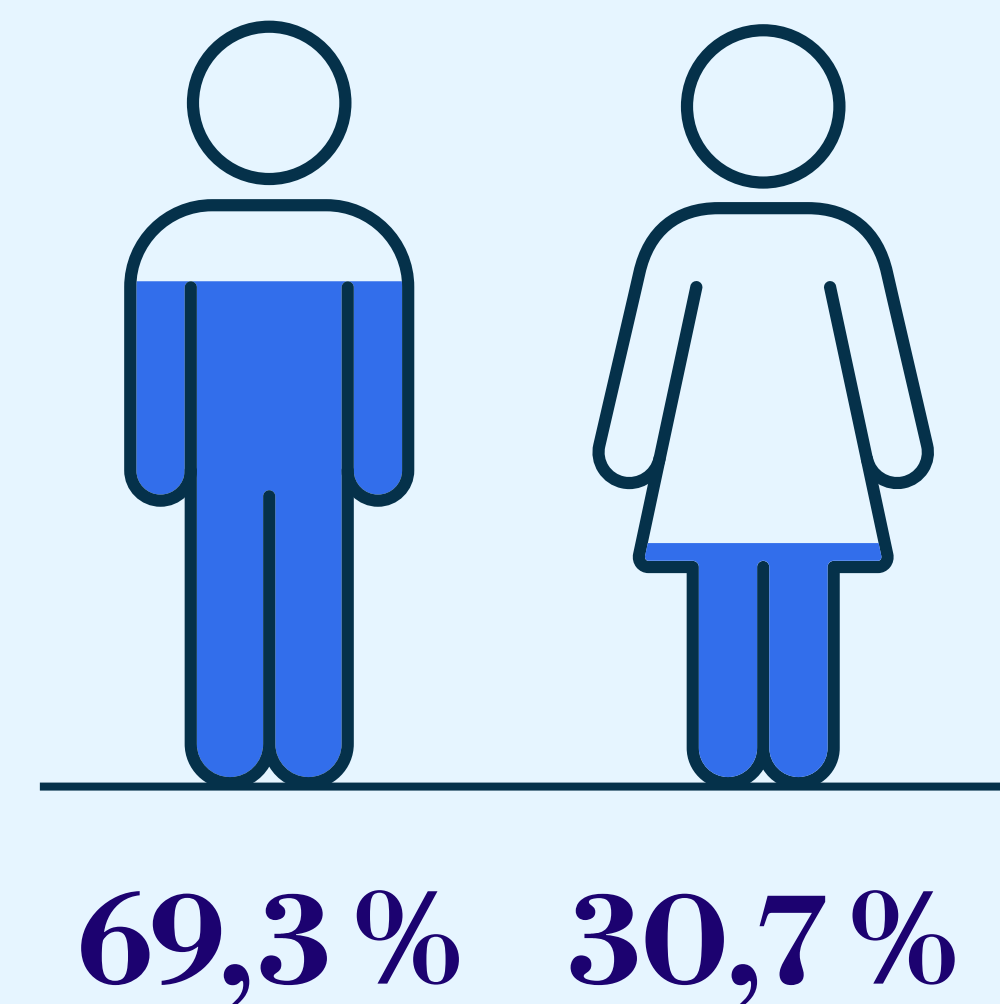
Na dan 31. prosinca 2022. na upravljačkim (menadžerskim) pozicijama zaposleno je 17 zaposlenika, od čega je 29 % žena i 71 % muškaraca. Menadžment obuhvaća članove Uprave i prvu razinu ispod Uprave.

Struktura zaposlenika prema dobi

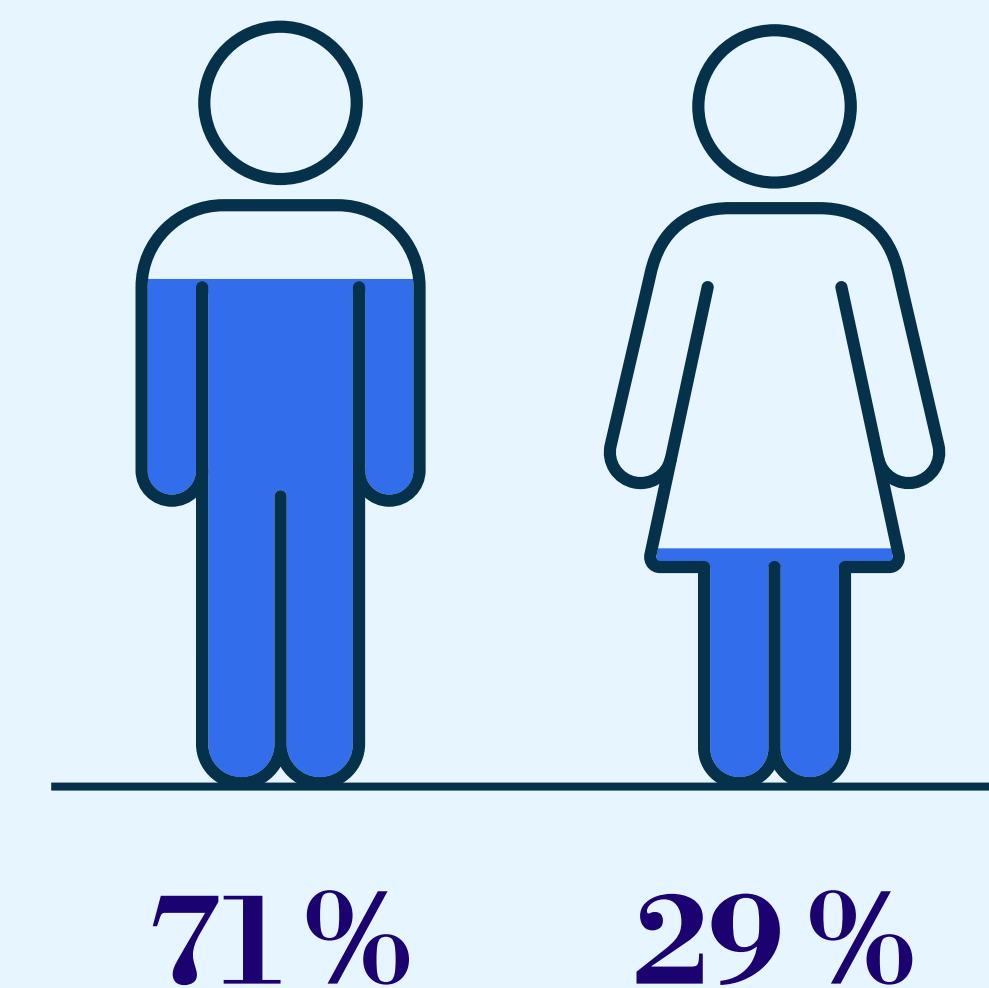
godina starosti

Struktura zaposlenika prema spolu

Struktura zaposlenika po spolu na vodećim i rukovodećim pozicijama

Odgovornost prema zajednici

Suradnja sa znanstvenim i obrazovnim institucijama

Cromaris redovito surađuje sa znanstvenim i obrazovnim institucijama s ciljem podizanja znanja u tvrtki i postizanja izvrsnosti u specifičnim područjima za koje nemamo klasično educiranog kadra. Suradnja je dvosmjerna jer je važno i dijeliti znanje organizacijom radionica, edukativnih prezentacija, sudjelovanjima u znanstvenim i radnim skupinama te projektima, čime se doprinosi razvoju marikulture općenito. Također se afirmativno djeluje i upoznaje mlade s mogućnostima karijere u marikulturi pokazujući raznolikost, mogućnosti i izazove budućeg zvanja s obzirom na

to da te informacije nisu dostupne tijekom redovnog obrazovanja. Suradnja sa znanstvenim institucijama omogućuje i uključivanje u brojne važne EU projekte, što Cromaris svrstava u sam vrh u istraživanju i razvoju novih tehnologija i znanja u marikulturi.

I tijekom 2022. godine nastavljaju se neke dugogodišnje suradnje i započinju nove. Intenzivno se surađuje s Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Odjelom za studije mora Sveučilišta u Splitu, Odjelom za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, Veleučilištem Baltazar Zaprešić i Medicinskom školom u Rijeci.

U sklopu projekta SEA-EU DOC u suradnji sa Sveučilištem u Splitu organizirana je radionica "The pro-

blem-solving skills" za studente doktorskih studija. Da bi ovladali jednom od najvažnijih mekih vještina u realnom sektoru, studenti su radili na stvarnim slučajevima te su ta rješenja tvrtke potom i implementirale u poslovanje.

Naime, dugogodišnju suradnju sa Sveučilištem u Zadru nastavili smo i ove godine tijekom koje smo pružili podršku sveučilišnim stručnjacima u provedbi projekta I-More koji ima za cilj poticanje inovacija u području akvakulture te je posebno orijentiran na praćenje različitih fizioloških parametara koji se mijenjaju pod utjecajem stresa u uzgoju gofa. Sudjelovali smo u prijavi projekta s ciljem poticanja novih vještina i znanja u sektoru plavog gospodarstva, na čemu nastavljamo raditi.

Suradnje u 2022:

- Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Odjel za studije mora Sveučilišta u Splitu
- Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru
- Veleučilište Baltazar, Zaprešić
- Medicinska škola, Rijeka
- Poljoprivredna, prehrambena i veterinarska škola Stanka Ožanića, Zadar
- Institut Ruđer Bošković, Zagreb
- Hrvatska gospodarska komora
- Aeres University of Applied Sciences, Nizozemska
- University of Trieste, Italija
- University of Udine, Italija
- Istituto Zooprofilattico Sperimentale delle Venezie, Italija
- University of Bologna, Italija

Stručnjaci Cromarisa u suradnji sa sveučilišnim djelatnicima provode istraživanja i objavljuju znanstvene radove u renomiranim međunarodnim časopisima te predstavljaju rezultate istraživanja na znanstveno-stručnim konferencijama u Hrvatskoj i svijetu. Ove su godine objavljeni članci "Histological assessment of systemic granulomatosis progression in meagre *Argyrosomus regius* during cage ongrowing phase" (autori: Gustinelli, Andrea; Čolak, Slavica; Quaglio, Francesco; Sirri, Rubina; Kolega, Matko; Mejdandžić, Danijel; Barić, Renata i dr.) u časopisu *Diseases of Aquatic Organisms* te članak "First report of *Ktariella polyorchis* (Monogenea: Calceostomatidae) infection in farmed meagre Ar-

gyrosomus regius (Actinopterygii: Sciaenidae), with a review of calceostomatid parasites of wild and cultured fish" (autori: Tedesco, Perla; Gustinelli, Andrea; Caffara, Monica; Kolega, Matko; Čolak, Slavica; Mejdandžić, Danijel; Baranovic, Vicko; Fioravanti, Marialetizia) u časopisu *Aquaculture Reports*. Također, objavljen je poster na temu "The effect of light intensity on the growth and survival of common dentex *Dentex dentex*" (autori: Petani, Bruna; Čolak, Slavica; Barić, Renata; Uhoda, Anđela; Kolega, Matko; Mejdandžić, Danijel; Mustać, Bosiljka; Župan, Ivan; Bavčević, Lav; Šarić, Tomislav) koji je predstavljen na konferenciji Aquaculture Europe u Riminiju.

> Dis Aquat Organ. 2021 Jul 15;145(165-172). doi: 10.3354/dao03606.

Histological assessment of systemic granulomatosis progression in meagre *Argyrosomus regius* during cage ongrowing phase

Andrea Gustinelli¹, Slavica Čolak, Francesco Quaglio, Rubina Sirri, Matko Kolega, Danijel Mejdandžić, Monica Caffara, Renata Barić, Maria Letizia Fioravanti

Affiliations + expand
PMID: 34263731 DOI: 10.3354/dao03606

Abstract

Meagre *Argyrosomus regius* is a potential candidate for Mediterranean aquaculture diversification, although several health issues still represent important bottlenecks for its sustainable production, including systemic granulomatosis (SG). To evaluate the SG progression in meagre during a 10 mo

 Aquaculture Reports
Volume 24, June 2022, 101105

First report of *Ktariella polyorchis* (Monogenea: Calceostomatidae) infection in farmed meagre *Argyrosomus regius* (Actinopterygii: Sciaenidae), with a review of calceostomatid parasites of wild and cultured fish

Perla Tedesco^{*, R. Sirri, Andrea Gustinelli^{*}, Monica Caffara^{*}, Matko Kolega^{*}, Slavica Čolak^{*}, Danijel Mejdandžić^{*}, Vicko Baranović^{*}, Maria Letizia Fioravanti^{*}}

Show more

+ Add to Mendeley Share Cite
<https://doi.org/10.1016/j.aqrep.2022.101105> Get rights and content
Under a Creative Commons license open access

Highlights

- First report on the occurrence of *Ktariella polyorchis* in farmed *Argyrosomus regius*.

 The effect of light intensity on the growth and survival of common dentex *Dentex dentex* (L., 1758)

B. Petani¹, S. Čolak¹, R. Barić¹, A. Uhoda¹, M. Kolega¹, D. Mejdandžić¹, B. Mustać¹, I. Župan¹, L. Bavčević¹, T. Šarić¹

¹Department of breeding, agronomy and aquaculture, University of Zadar, Trg Križevačkih 5, 51000 Zadar, Croatia. bruna.petani@unizd.hr
²Corresponding author. bavcevic@unizd.hr, Zadar

INTRODUCTION

- Common dentex (*D. dentex*) belongs to the family of the Sciaenidae (Pisces). It is characterized by rapid growth, high meat quality and it is a very important candidate for aquaculture farming (Petani, 2000).
- Common dentex rearing in the Republic of Croatia began in the 1990s but was not successfully implemented commercially.
- The assumption is that low survival rates were present due to inadequate food, breeding conditions and diseases (Borovic et al., 2004).

MATERIAL AND METHODS

- The research was conducted in the middle Adriatic, at 1800 Ljutrani fish farm, Brijuni National Park on the south side of the island of Ugljan, Croatia (Figure 1).
- 2 ponds with initial dentex weight were distributed in four feeding cages (5 x 5 x 5 m). 4 000 fish were stocked in each cage (Figure 2).
- Experimental design included two groups of common dentex where the first group was shaded (K1 and K2) and the second group was exposed to natural light (K3 and K4).

RESULTS

- The experiment was conducted from January to June 2020. In the period of our research, sea surface temperatures oscillated from 13 °C in February to 19 °C in June when the sea temperature was the highest.
- The month of June showed the greatest improvement in the obtained average weight of all cages. K1 was the largest, K2 and K3 were in a slight difference from each other while K4 got the most on weight (Figure 3).

CONCLUSION

- The results we obtained do not confirm that light affects the growth of individuals because there is no statistically significant difference in the total growth of fish farmed under light and shade.
- There is no negative impact of light founded on the fish growth and survival of common dentex exposed to light compared to the group of common dentex that were in the shade. However, the experimental results can be useful for better future selection of aquaculture technology for this new species.

REFERENCES

1. Petani, B. (2000) Culture of common dentex (*D. dentex*). In: *Handbook of aquaculture*, 10-110.
2. Borovic, S., Šturmik, E., & Borovic, J. (2004) Growth and survival of meagre dentex (*Argyrosomus regius*) in Croatia. *Journal of Aquaculture*, 10(1), 1-10.

U 2022. godini nastavlja se suradnja s Institutom Ruđer Bošković na projektu “AqADAPT – Prilagodba uzgoja bijele ribe klimatskim promjenama” te Hrvatskom gospodarskom komorom na projektu “Perform FISH – Proizvodnja po mjeri potrošača: integriranje inovativnih pristupa za

konkurentnu i održivu proizvodnju u cijelom lancu vrijednosti mediteranske akvakulture”. Naša je suradnja iznimno plodonosna i u nastavnim aktivnostima s obzirom na to da se naši stručnjaci redovno odazivaju na pozive za predavanja na sveučilištu, ali i na prezentiranje tvrtke apsolventima

preddiplomskih i diplomskih studija. Ostvarena je i internacionalna suradnja s nizozemskim sveučilištem Aeres University of Applied Sciences, talijanskim sveučilištima University of Trieste i University of Udine te Istituto Zooprofilattico Sperimentale delle Venezie, koji su tijekom

godine posjećivali Cromaris radi raznih projekata. U 2022. nastavljamo i dugogodišnju suradnju sa znanstvenicima iz Škotske na razvoju ključnih pokazatelja za odabir ribe najboljeg genetskog potencijala.

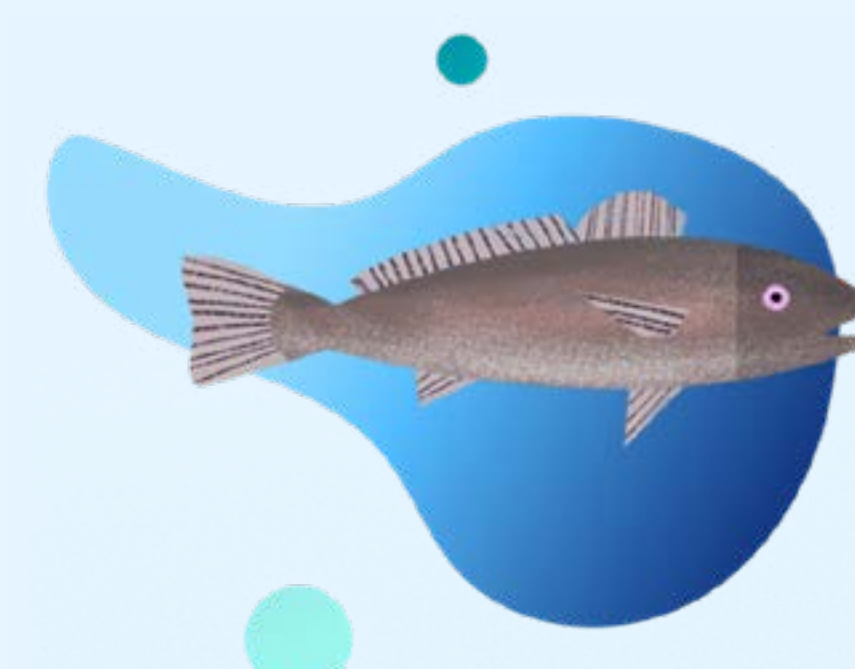
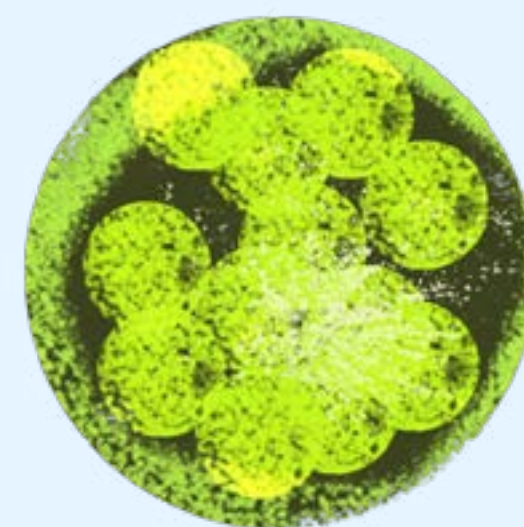
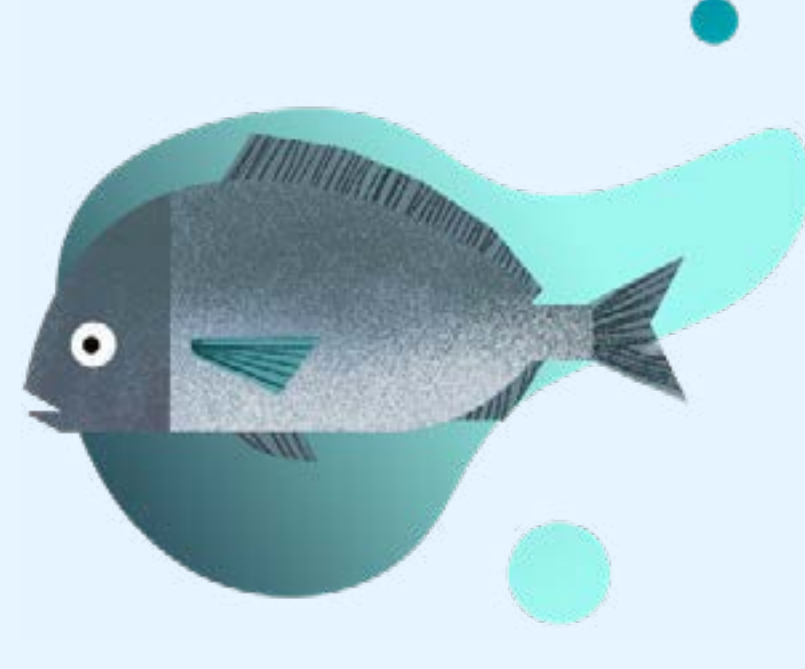
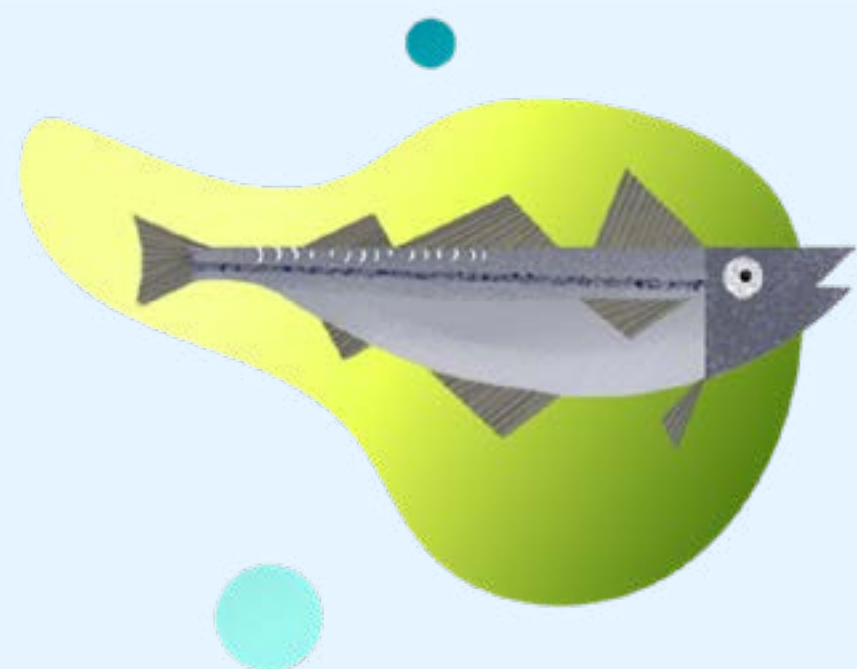
NewTechAqua

Naši veterinari i dalje kontinuirano surađuju s Sveučilištem u Bologni (UNIBO) na projektu "New Tech Aqua" za razvoj novih tehnologija, alata i strategija za održivu, inovativnu i otpornu europsku akvakulturu, koji se odvija pod

pokroviteljstvom Europske unije. I u 2022. godini provodio se projekt "New Tech Aqua" za razvoj zero waste hrane koji okuplja 26 partnera, znanstvenika i predstavnika industrije. Cromaris je na svojim pokusnim platformama na uzgajalištu u

2022. godini provodio ispitivanja različitih formulacija riblje hrane, a naglasak je bio na ispitivanju riblje hrane s isključivo održivim morskim sirovinama (nusproizvodi prerađivačke riblje industrije), alternativnim morskim proteinima (alge) i slično.

Cilj pokusa zero waste hrane jest istražiti utjecaj novih sirovina na proizvodne performanse uzgojne ribe (brancin) te utjecaj takvih sirovina na organoleptičke i senzorne značajke ribe.

Cilj 2022.:
Podrška obrazovnim ustanovama

GRI 413

Cromaris je tijekom godine posjetilo više stotina učenika, studenata i ostalih posjetitelja s ciljem obilaska pogona, terenske nastave, stručnog usavršavanja, studentske prakse i raznih edukacija.

Učenici Poljoprivredne, prehrambene i veterinarske škole Stanka Ožanića iz Zadra odrađivali su stručnu praksu u Cromarisu u suradnji s odjelom Istraživanja i razvoja. Praksa je na neke učenike ostavila iznimno pozitivan dojam pa su čak dvije učenice odlučile završni rad odraditi pod mentorstvom stručnjakinja iz Cromarisa, s kojima su imale priliku surađivati i tijekom prakse. Ove smo godine iznimno ponosni

na zajednički rad naših stručnjaka i učenika škole koji su sudjelovali u zajedničkoj analizi i ocjenjivanju kvalitete uzgojene i divlje ribe. Škola je Cromarisu ustupila svoje prostorije za održavanje senzoričke, nužne za ispitivanje roka trajnosti proizvoda.

U suradnji s Ministarstvom poljoprivrede sudjelovali smo u projektu TECHERA. Odjel Ljudskih potencijala pripremio je i održao tematsku radionicu u kojoj su sudjelovali učenici osnovnih i srednjih škola s predstavnicima sektora ribarstva s ciljem upoznavanja učenika, budućih nositelja gospodarskog razvoja, s mogućnostima zapošljavanja u

području akvakulture.

Cromaris prepoznaje i važnost suradnje sa srednjim školama ugostiteljskog i turističkog programa. Zahvaljujući Cromarisu učionica i kabinet kuhinjarstva Ugostiteljsko-turističkog učilišta u Zagrebu početkom 2022. oslikani su edu-

kativnim vizualnim sadržajima. Učenici te škole sudjeluju na domaćim i međunarodnim natjecanjima, u čemu im pomaže Cromaris donacijom ribe. Projekt se nastavlja i u 2023. suradnjom s Hotelijersko-turističkom i ugostiteljskom školom Zadar.

Odgovornost prema lokalnoj zajednici i humanitarne akcije

GRI 413

Cromaris je predvodnik industrije u očuvanju prirodnog okruženja i partnerskom odnosu prema zajednici u kojoj posluje, prije svega na području Zadarske županije. Pritom poseban senzibilitet ima za male otočne zajednice. U svojim društveno odgovornim programima osobitu pozornost pridaje poticanju ekološke svijesti djece, svijesti o zdravoj prehrani te podršci obrazovanju i usavršavanju u području marikulture i znanosti o moru. Organiziraju se različite tematske aktivnosti, radionice i projekti te donira oprema za škole, vrtiće i knjižnice.

Dio su tih napora i redovite volonterske akcije čišćenja obale i mora na različitim lokacijama na otocima u blizini Cromarisovih uzgajališta, u kojima je u 2022. sudjelovalo 13 % naših zaposlenika, a koje se provode u suradnji sa stanovnicima i službama s otoka. Cromarisovi su zaposlenici s otočanima tijekom godine čistili i prikupljali otpad na više lokacija na Tkonu, Pašmanu i Ižu. U suradnji s udrugom Ž.I.L. i mještanima iz mjesta Luka na Dugom otoku zaposlenici su sa svojom djecom krajem godine čistili obalu na nekoliko lokacija – u uvalama Kabel i

Pećina te na otočiću Luški. Slične aktivnosti Cromaris planira provoditi i ubuduće.

Cromaris također aktivno podupire sportske klubove. Drugu je godinu zaredom sponzor KK Zadar, a u 2022. postaje sponzorom Škole nogometa HNK Zadar, i to mlađih selekcija. Dodajmo i pokroviteljstva sportskih manifestacija na širem zadarskom području, pri-

**15 % veći iznos
izdvojen za
donacije u
odnosu na
prošlu godinu**

mjerice trail utrke na Dugom otoku i Pašmanu, Glow run u Splitu te nogometne škole mladih u Zemuniku. Početkom svibnja Cromarisovi

EKOLOŠKA AKCIJA NA DUGOM OTOKU

Drage kolege,
U organizaciji Cromarisa i u suradnji sa udrugom Ž.I.L. Iz Luke na Dugom otoku, organiziramo čišćenje obale i morske površine u mjestu Luka.

Stoga vas pozivamo da se pridružite ekološkoj akciji i pomognete našim otočanima da imaju lijepu i čistu obalu. Broj prijava je ograničen na maksimalno 20 ljudi stoga se požurite uloviti svoje mjesto na brodu i boravak na čistom otočkom zraku.

DATUM
Subota, 05.11.2022.

- Polazak iz Gaženice Cromaris brodom u 8:00 h
- Povratak Cromaris brodom u popodnevnim satima u Gaženicu

Prijave na mail: marketing@cromaris.hr ili na broj: 091 253 0029

Vaš Cromaris

PRIJEVOZ I HRANA OSIGURANI, PONESITE SAMO DOBRU VOLJU

trkači tradicionalno su sudjelovali na utrci Wings for life, međunarodnoj utrci s ciljem pronalaska lijeka za ozljede leđne moždine.

NA IŽ, IDEMO NA IŽ!

Nedaleko od otoka Iža smještena je Kudica, naše uzgajalište specijalizirano za organski uzgoj ribe. Cromaris organizira izlet na Iž kako bismo uredili okoliš uz pristanište Kudici i tako uljepšali radnu svakodnevicu svojim kolegama. Osigurane su karte za katamaran i ručak, a svi koji žele sudjelovati, mogu poslati potvrdu na mail u nastavku: marketing@cromaris.hr do suta u 13:00 sati ili se javiti na broj mobitela 091 253 0928

MJESTO RADNJE - Veli Iž
VRIJEME RADNJE - subota 02.04.2022.

PROGRAM:
10.00 - polazak katamaranom iz centra Zadra
10.55 - dolazak na Veli Iž
11.00 - druženje uz kavu
11.30 - transport do lokacije za rad
15.00 - ručak
16.20 - polazak katamaranom iz Velog Iža
18.20 - dolazak u Zadar

CILJ
Uređenje okoliša uz pristanište uzgajališta

MODUS OPERANDI
Druženje s kolegama, okopavanje i čišćenje raslinja te boravak na prošetnom suncu

Idemo na Iž i svojim malim doprinosom uljepšajmo radnu svakodnevicu kolegama s Kudice!

cromaris

U 2022. Cromarisovi zaposlenici drugi su put obilježili internacionalni "Bike to work" dan. Ponosni smo na svoje zaposlenike u

VOLONTIRAMO NA DUGOM OTOKU!

Drage kolege,

Nastavno na naše volontiranje u čišćenju obale na otoku Ižu, nastavljamo sa pomaganjem lokalnoj zajednici.

Ovog puta mjesto radnje je Dugi otok!

PRIGODA: DUGI OTOK TRAIL, SUBOTA 28.05.2022.

MODUS OPERANDI
Volontiranje na punktovima za dijeljenje hrane i pića natjecateljima utrke
06.00 h - polazak brodom za Zaglav iz centra Zadra
08.00-16.00h - volontiramo na punktovima predviđenim za dijeljenje hrane pića
19.00 h - povratak brodom iz Zaglava u Zadar

Karte i ručak osigurani.
Pokažite još jednom Cromarisovo veliko srce i prijavite se u što većem broju na mail: marketing@cromaris.hr ili na broj mobitela: 091 253 0029

Molimo vas da vaše prijave pošaljete do srijede 25.05.2022., do 16 h.

cromaris

Hrvatskoj i Italiji koji su na posao došli biciklom promovirajući bicikliranje kao zdravu i ekološki prihvatljiviju alternativu vožnji automobilom.

Aktivno se povezujemo s lokalnom zajednicom i surađujemo s turističkim zajednicama u organizaciji raznih manifestacija s ciljem promocije lokalne baštine i običaja te autohtonih recepata primorske kuhinje koji će se na taj način oteti zaboravu. U 2022. godini ističemo sudjelovanje na sljedećim događanjima: Sushi Tuna & Wine festival u Zadru, Gastronom u Ninu, Festival mora i soli te Saljske užance u Salima na Dugom otoku, Tunuara u Kalima te na brojnim ribarskim večerima i drugim gastromanifestacijama. Izravan doprinos dobiti za-

jednice jest i sustavno ulaganje u zajedničku (javnu) infrastrukturu. Tijekom 2022. Cromaris je uložio u obnovu cestovnog puta od mjesta do uzgajališta u Općini Veli Lž te postavljanje nadstrešnice za vatrogasna vozila u DVD-u Tkon. U Tkonu je obnovljen i kolnik uz dječje igralište, dok je u Općini Kali sredstvima koje je donirao Cromaris izgrađeno dječje igralište. Početkom 2022. godine, kada je započela ruska agresija na Ukrajinu, u znak solidarnosti s ukrajinskim narodom Cromaris je donirao deset tona svojih proizvoda. Pošiljka vrijedna više od pola milijuna kuna, u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem, dostavljena je u Harkiv na krajnji istok Ukrajine.

Donacije u ribi u 2022. godini iznose 13,5 t, što je za 34 % više nego 2021.

Drage kolegice i kolege,

Kao što ste sigurno upoznati u srijedu u 11h Hrvatska nogometna reprezentacija igra svoju prvu utakmicu na Svjetskom nogometnom prvenstvu.

S obzirom da se ipak radi o najbitnijoj sporednoj stvari na svijetu odlučili smo za sve nas koji radimo u to vrijeme osigurati praćenje utakmice.

Pozivamo sve kojima radne obveze to dopuštaju da dođu u prostor za održavanje mreža (kod IT-a) kako bi zajedno pogledali utakmicu.

Prigodno je taj dan doći u Cromaris u obilježjima Hrvatske.

Vidimo se i navijajmo zajedno.

HRVATSKA

P.S. molimo rukovoditelje da na oglasne ploče stave obavijest za kolege koji nemaju pristup mailu.

BIKE TO WORK DAY

20.5.2022.

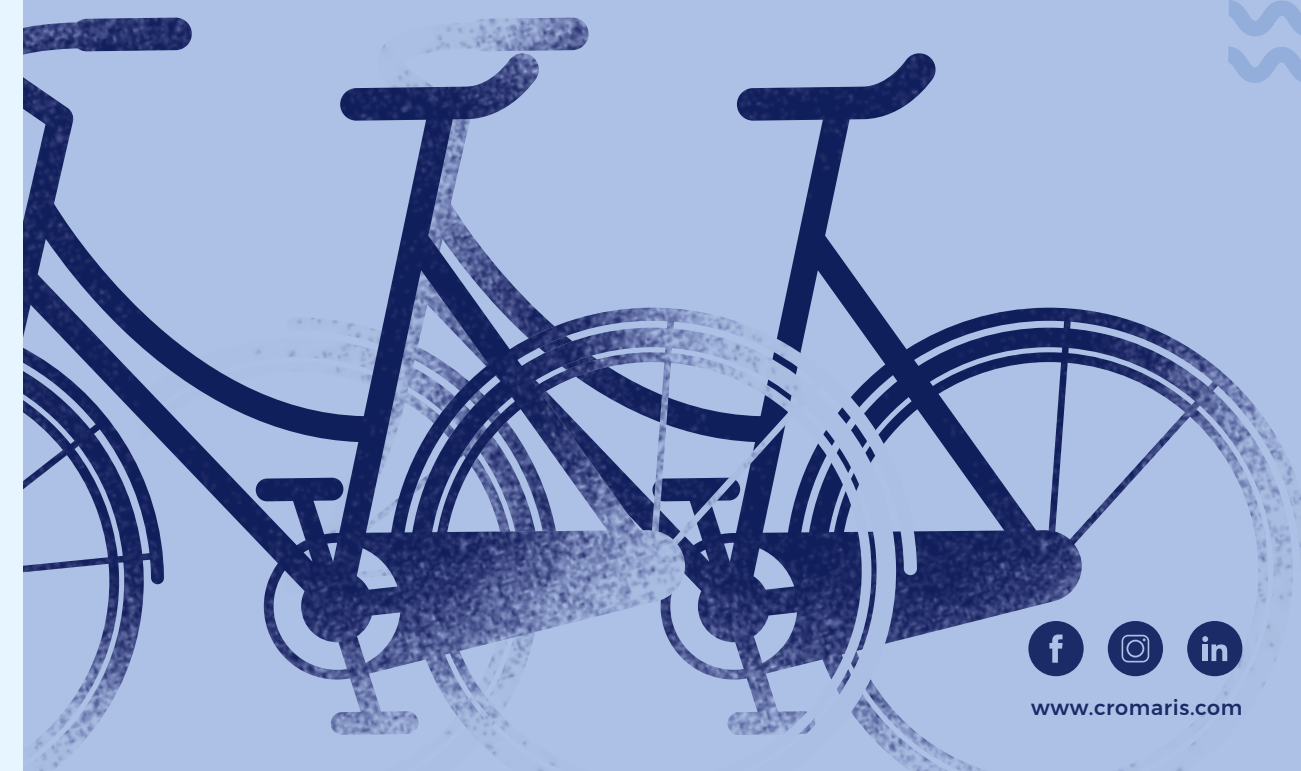
Dragi Cromarisovci,

Podržimo zajedno 20.5.2022. svjetski dan "Biciklom na posao". Našim dolaskom na posao biciklom ili električnim romobilom podržavamo inicijative za zdrav i aktivan život, te pridonosimo očuvanju naše planete. Time ujedno pridonosite i očuvanju naše planete i brinete za svoje zdravlje.

Pozivamo sve vas koji radite u Gaženici da u što većem broju dođete u petak biciklom ili romobilom na posao.

Za sve vas koji podržite inicijativu očekuju prigodni pokloni, a imamo i nekoliko posebnih iznenađenja za najsretnije. Kada dođete na posao 20.5. preuzmite svoj broj na porti u Gaženici i vidimo se na izvlačenju u pauzi za ručak u 11.30h na glavnom ulazu. Svakako su dobrodošle i ostale podružnice da nam se priključe u dolasku na posao biciklom ili romobilom.

Pošaljite nam slike vaših dvokotačnih ljubimaca. Najbolje ćemo objaviti na društvenim mrežama Cromarisa.

www.cromaris.com

Drage kolegice i kolege,

Cromaris ponosno trči u jedinstvenoj svjetskoj utrci - Wings for Life World Run.

Pridružimo se u što većem broju i budimo dio velike svjetske priče s plemenitim ciljem.

Start iz Zadra je u 13:00 sati 8. svibnja 2022. godine. Profesionalci i rekreativci trče zajedno protiv Catcher Cara koji svoju potjeru počinje 30 minuta nakon starta. Sav iznos od startnina i donacija ide izravno za istraživanja u svrhu pronalaska lijeka za ozljedu ledne moždine.

Cromaris pokriva troškove sudjelovanja svim svojim zaposlenicima. Molimo sve zainteresirane da pošalju svoju potvrdu do 25.03.2022. na mail u nastavku: marketing@cromaris.hr ili se jave na broj mobitela: 091 253 0928.

Ne moraš biti maratonac da bi sudjelovao, važno je dati podršku hvalevrijednom cilju, a svi oni koji neće sudjelovati u utrci, dobrodošli su dati podršku kolegama i ostalima navijajući uz stazu.

Ponesi dobru volju i ne propusti biti dio velike svjetske utrke za dobre svrhe!

Članstva Cromarisa u udrugama i strukovnim udruženjima

GRI 2-28

LAG MARETA
Cromaris je član lokalne akcijske grupe koja zastupa interese stanovništva određenog područja unaprjeđujući kulturnim, društvenim, gospodarskim, infrastrukturnim i edukativnim projektima kvalitetu života lokalnih stanovnika.

LAGUR PLODOVI MORA
Cromaris je član akcijske skupine na području lokalnog ribarstva, putem koje su održane specifične edukacije zaposlenika na temu sigurnosti plovidbe i zaštite zaposlenika.

FEAP (Udruženje europskih proizvođača u akvakulturi)
Predstavnici tvrtke Cromaris aktivno sudjeluju u skupini proizvođača akvakulture pri Hrvatskoj gospodarskoj komori koja djeluje u sklopu XFNM-a. XFNM podupire i promovira odgovoran razvoj akvakulture i omogućuje koordinaciju neophodnih aktivnosti za razvoj i unaprjeđenje akvakulture.

KLASTER MARIKULTURE SPLIT
Udruga koja zastupa zajedničke interese svih uzgajivača te posebno uzgajivača tune, bijele morske ribe i školjkaša. Cromaris aktivno sudjeluje u radu udruge, prepoznaje interese industrije, daje prijedloge državnim tijelima te sudjeluje u pripremi zakonske regulative, usklađujući pritom potrebe i interese industrije, znanstvene zajednice i državnih tijela.

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA
HGK je neovisna strukovna i poslovna organizacija koja promiče, zastupa i usklađuje zajedničke interese članova pred državnim i drugim tijelima u Hrvatskoj i inozemstvu. Cromaris je član HGK unutar grupacije akvakulture, koja se na nacionalnoj razini bavi ključnim pitanjima i problematikom uzgoja i uzgajivača te koordinira aktivnosti među znanstvenim tijelima, državnom upravom i gospodarstvom.

Sigurnost i zdravlje potrošača

GRI 416

Utjecaj proizvoda na zdravlje i sigurnost korisnika/potrošača procjenjuje se kontinuirano za sve kategorije proizvoda.

Provodi se:

1. ispitivanje zdravstvene ispravnosti proizvoda
2. ispitivanje senzorskih parametara proizvoda
3. ispitivanje nutritivnih parametara proizvoda i određivanje nutritivnih tablica, iz čega proizlaze prehrambene tvrdnje za pojedinu kategoriju proizvoda
4. ispitivanje roka trajnosti po kategorijama proizvoda
5. ispunjavanje zahtjeva raznih standarda za sigurnost hrane koji utječu na zdravlje krajnjih potrošača

Osiguravanje najviših standarda kvalitete, zdravstvene ispravnosti proizvoda i sigurnosti za potrošače temelji se na sustavnoj evaluaciji rizika, sustavu mjerenja, redovitim provjera i uzorkovanja, izradi studija i pravilniku postupanja. Najviše standarde zaštite zdravlja i osiguranja sigurnosti naših proizvoda potvrđuju i brojni certifikati i oznake (IFS Food standard, Global G.A.P., Živjeti zdravo).

U skladu sa zahtjevima implementiranih standarda i zakonske regulative EU i RH Cromaris za svaku kategoriju proizvoda izrađuje specifikaciju

proizvoda koja uključuje sve informacije koje mogu utjecati na okoliš ili društvo (naziv i opis proizvoda, sastojke, nutritivne parametre, tj. hranjive vrijednosti proizvoda, zdravstvene karakteristike, podatke o alergenima, podatke o pakiranjima i vrsti ambalažnog materijala, uvjete čuvanja i distribucije te način i rok upotrebe). Specifikacije proizvoda šalju se kupcima. Svaki pojedini artikl koji se stavlja na tržište ima deklaraciju koja mora uključivati naziv i opis proizvoda, sastojke, podatke o alergenima, uvjete čuvanja i rok trajanja proizvoda, informacije o

ambalažnom materijalu te načinu na koji se upravlja ambalažom kada postane otpadna. Podrijetlo sirovine (*Uzgojeno u Hrvatskoj*) također mora biti navedeno na deklaracijama.

Sve kategorije pritužbi Cromaris je dužan evidentirati, utvrditi uzrok nesukladnosti, ako je potrebno, poduzeti korekcije i korektivne radnje u svrhu uklanjanja uzroka nastanka nesukladnosti. Cromaris ima uspostavljen protokol za reklamacije proizvoda i pritužbe kupaca i potrošača koje se zaprimaju putem elektroničke pošte, a rješavaju u Odjelu kontrole kvalitete.

Ispitivanje zdravstvene ispravnosti proizvoda

GRI 416-1

Zdravstvena ispravnost gotovih proizvoda i prikladnost za konzumaciju osigurava se praćenjem mikrobioloških i senzorskih parametara kod izlova, na kraju proizvodnog procesa i na zadnji dan roka trajanja. Rezultati se ocjenjuju prema mikrobiološkim kriterijima koji su usklađeni sa specifikacijama kupaca i zakonskom regulativom, a senzorska ocjena dodjeljuje se prema internoj radnoj uputi.

Sve kategorije proizvoda ispitane na zdravstvenu ispravnost i prikladnost za konzumaciju u 2022. godini bile su sukladne.

Da bi osigurao visoku kvalitetu i zdravstvenu ispravnost svojih proizvoda, Cromaris dva puta godišnje šalje uzorke svih svojih uzgojnih vrsta sa svih uzgajališta na mikrobiološku i parazitološku analizu te analizu prisutnosti teških metala, rezidue antibiotika i poliklorirane bifenile u ovlašteni

laboratorij. Rezultati svih provedenih analiza u 2022. godini bili su sukladni.

Kvartalno se svi proizvodi šalju na mikrobiološku analizu u ovlašteni laboratorij, a ista analiza provodi se i za vodu za ljudsku potrošnju i led. Mikrobiološka analiza kvartalno se provodi i na svim površinama koje su u doticaju s proizvodima. Sve analize provode se u referentnim laboratorijima i u skladu s propisima koji definiraju zahtjeve vezane uz

sigurnost hrane. Za zdravstvenu ispravnost proizvoda bitna je higijena pogona koja se kontrolira redovnim mikrobiološkim ispitivanjima radne površine i opreme. U ovlaštenom eksternom laboratoriju i internom Cromarisovu laboratoriju u 2022. napravljeno je 2395 brisova, a za sve prikupljene podatke provode se analize trenda. Trend je pozitivan, odnosno higijena pogona kontinuirano se poboljšava.

IFS Food Standard verzija 7

IFS Food Standard prepoznat je standard kvalitete i sigurnosti proizvoda za proizvođače privatnih i vlastitih marki na globalnoj razini. Certificirane tvrtke isporučuju sigurne, kvalitetne proizvode u skladu sa zakonodavstvom i specifikacijama kupaca. U 2022. godini implementirana

je IFS Food verzija 7 u kojoj se fokus s dokumentacije prebacuje na pregled lokacije i pogona. Poboľšan je i bolje definiran sustav bodovanja te se na zahtjev Cromarisa svaki IFS audit provodi bez najave. Cromaris je osmu godinu zaredom certificiran prema standardu IFS Food, i to s vrlo visokom ocjenom od 98,33 %.

Godina	IFS Food ocjena
2015.	89,38%
2016.	94,40%
2017.	96,06%
2018.	97,31%
2019.	97,81%
2020.	98,49%
2021.	97,26%
2022.	98,33%

Nutritivna vrijednost proizvoda

U skladu sa znanstvenim spoznajama o povoljnom djelovanju masnih kiselina (omega-3 i omega-6) iz ribe na zdravlje ljudi Cromaris želi povećati udio tih sastojaka u svim vrstama ribe koje proizvodi. Tijekom 2022. godine u internom Cromaris laboratoriju provedeno je oko 300 kemijskih analiza. Ispitivao se sastav masnih kiselina u ribljem mesu s naglaskom na udjele EPA i DHA koje dokazano utječu na pravilan razvoj fetusa, funkcije nervnog, očnog, imunosnog i kardiovaskularnog sustava te preventivno djeluju na razvoj

Alzheimerove bolesti. Cilj je našeg nutritivnog tima održavanje proizvoda bogatog omega-3 masnim kiselinama u skladu s Uredbom EU Parlamenta i Vijeća 1924/2006 o prehranbenim i zdravstvenim tvrdnjama koje su navedene na ambalaži proizvoda. Osim udjela masnih kiselina u proizvodu redovito se kontrolira i omjer omega-3 i omega-6 koji treba biti uravnotežen za pravilno funkcioniranje ljudskog organizma. Brancin i orada imaju omjer omega-3 i omega-6 na razini postavljenih ciljeva, a suma EPA

i DHA masnih kiselina višestruko prelazi postavljeni cilj. Veći sadržaj omega-3 od sadržaja omega-6 imali su organski brancin i orada, hama i organska hama, gof i zubatac. Zubatac je imao najviši omjer omega-3 i omega-6 koji je prelazio vrijednost od 3 : 1. Uz kemijske analize interni laboratorij provodi usporedbu Cromaris ribe s ribom konkurencije prema indeksu kondicije, obliku tijela, udjelu masti u trbušnoj šupljini i mesu, nutritivnom sastavu, iskoristivosti, udjelu oštećenja i deformacija kako bi pozicionirali Cromaris ribu s obzirom na kvalitetu u odnosu na

konkurenciju te pratili trendove i konstantno poboljšavali sirovinu i finalni proizvod. Od nutritivnih parametara ističe se nizak sadržaj natrija i nizak sadržaj zasićenih masnih kiselina, zbog čega je Cromarisova riba nositelj znaka "Živjeti zdravo". U 2022. godini sve vrste Cromarisove ribe imaju visok sadržaj vitamina D koji je važan za zdravlje kostiju i imunitet, a slabo je zastupljen u prehrani. Rezultati pokazuju da se dnevne potrebe za vitaminom D mogu zadovoljiti jednim do dvaju obroka Cromarisove ribe.

Odgovorno korisničko iskustvo

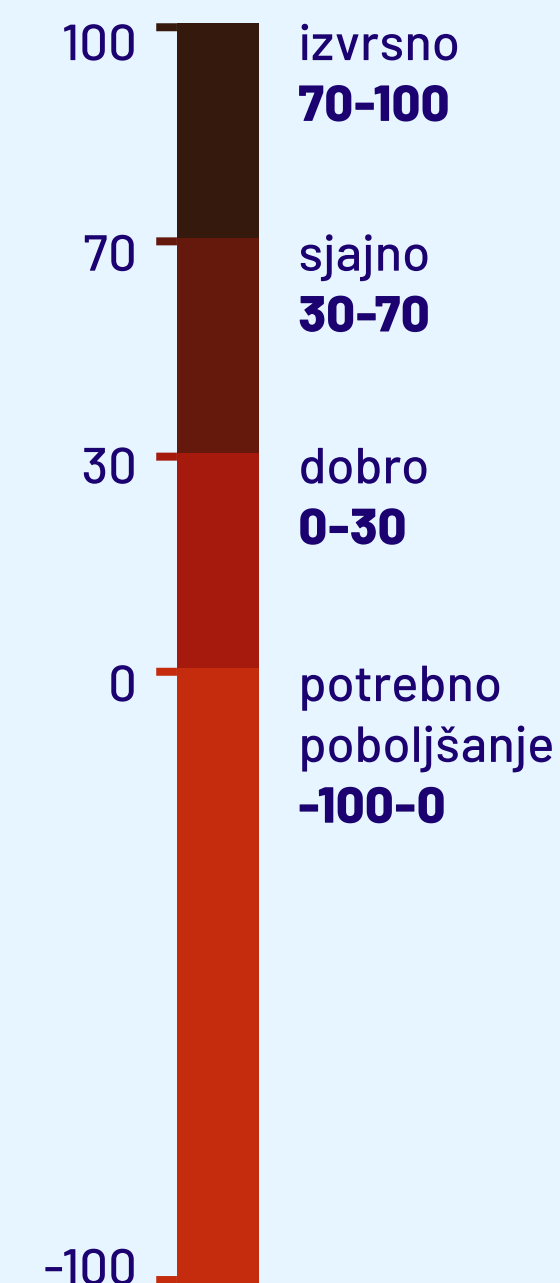
Ispitivanje zadovoljstva kupaca u RH i Italiji

Krajem 2022. provedeno je kvalitativno i kvantitativno istraživanje među ključnim kupcima/partnerima Cromarisa u Italiji i Hrvatskoj prema metodologiji koja će se primjenjivati i u sljedećim godinama.

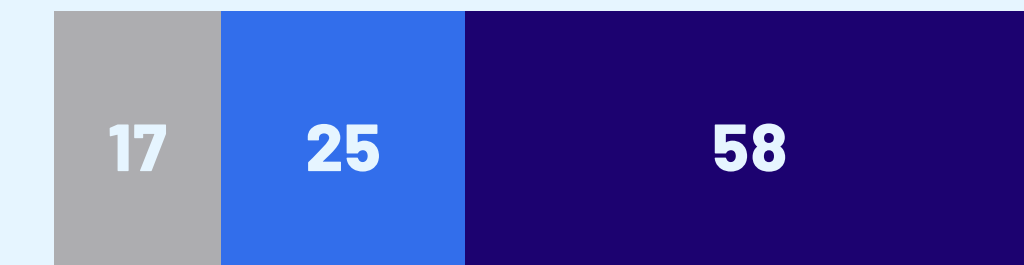
Zadovoljstvo Cromarisom iznosi 4,00 u Hrvatskoj, odnosno 3,98 u Italiji na skali 1 – 5, što pokazuje da su Cromarisovi kupci uglavnom veoma zadovoljni suradnjom. Od svih ispitivanih aspekata kupci su najzadovoljniji prodajnim

predstavnicima i proizvodima, a najmanje promotivnim akcijama i cijenama. NPS (Net promotor score) vjerojatnost je preporuke ili razina lojalnosti te u 2022. iznosi 42 u Hrvatskoj, što je vrlo dobar rezultat. Kao glavni razlog visoke preporuke kupci navode kvalitetu Cromaris proizvoda, svježinu ribe i dostupnost te ljudske odnose. Ono što poslovni partneri ocjenjuju malo nižom ocjenom jest dostupnost svih pecatura ribe i cijena. Rezultat u Italiji jest 31. Kupci također ističu kvalitetu i vrhunsku svježinu Cromaris proizvoda, dobar omjer cijene i kvalitete te kvalitetnu komunikaciju.

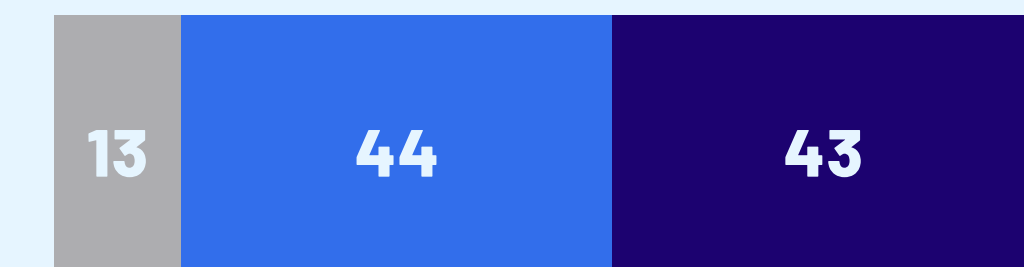
Što je dobar NPS rezultat?

Cromaris NPS Hrvatska 43

Cromaris NPS Italija 31

Superior Taste Award 2022.

Zadovoljstvo proizvodima i njihovu kvalitetu potvrđuju i nagrade. Još jednu godinu zaredom Cromaris je dobio priznanje za vrhunsku kvalitetu svojih proizvoda – najprestižniju svjetsku nagradu u segmentu prehrane Superior Taste Award koju dodjeljuje International Taste Institute iz Bruxellesa od 2005. Proizvodi se ocjenjuju tzv. metodom slijepog testiranja, pri čemu sucima, odabranima iz najprestižnijih europskih kulinarskih udruženja, nisu poznati brend ni podrijetlo testiranog proizvoda. Ocjenjuje se na temelju izgleda, mirisa, teksture i okusa. I ove godine Cromaris brancin

i hama dobili su maksimalne tri zlatne zvjezdice za izniman okus i kvalitetu, a izvrsne ocjene dodijeljene su i oradi. Cromarisov brancin petu je godinu zaredom dobio najviše tri zlatne zvjezdice, čime Cromaris postaje jedini među proizvođačima mediteranske bijele ribe s prestižnom nagradom Crystal Taste Award.

Zahvaljujući okusu, teksturi i izgledu naše je proizvode (brancin, oradu i hamu) petu godinu zaredom nagradio International Taste Institute, najpoznatija svjetska institucija za neovisno ocjenjivanje hrane i pića.

	Brancin	Orada	Hama
2018	90,2 / ***	86,2 / **	86,9 / **
2019	91,3 / ***	87,4 / **	88,5 / **
2020	92 / ***	88,8 / **	84,5 / **
2021	90,3 / ***	86,9 / **	90,4 / ***
2022	90,3 / ***	87,8 / **	93,1 / ***

Kampanja "Fit uz fit ribu"

U Cromarisu mnogo truda ulažemo u educiranje naših pratitelja na društvenim mrežama o brizi za zdravlje, u čemu odabir kvalitetne hrane ima glavnu ulogu. Kao proizvođači ribe visoke nutritivne vrijednosti naša je misija potaknuti naše pratitelje na pozitivne promjene kako bi postali najbolja verzija sebe.

Stoga smo udružili snage s onima koji promiču takav stil života u projektu FIT uz FIT ribu:

- U suradnji s renomiranom nutricionisticom dr. sc. Martinom Linarić educiramo svoje pratitelje o nutritivnim benefitima Cromaris ribe.
- Trener fitnessa Edin Mehmedović upućuje nas na to da je, uz zdravu prehranu, vježbanje ključni faktor poboljšanja kvalitete života.
- Lifestyle influencerica Nina Martina Korbar pridružuje se našem timu kako bi pokazala zdravu prehranu i brigu o sebi u užurbanoj svakodnevici.

Da Cromarisova riba zaista jest zdrava i da je zbog nutritivnog sastava idealna za zdravlje i profesionalnih sportaša na putu postizanja vrhunskih rezultata, svjedoči i Mirela Kardašević, svjetska rekorderka u ronjenju na dah. Ljubav prema moru, zdravlju i vrhunskim rezultatima povezuje Cromaris i Mirelu, koja je izvrstan ambasador Cromarisovih vrijednosti.

Ostale aktivnosti

Strateške odrednice Cromarisova poslovanja, orijentiranost prema izvoznim tržištima i najviša razina industrijske učinkovitosti, kao i kontinuirane stope rasta količinske prodaje stručna je zajednica prepoznala i ove godine pa su Cromarisu dodijeljena priznanja **Zlatna košarica i Zlatni ključ**. Zlatna košarica godišnja je nagrada za najbolja ostvarenja u maloprodaji i industriji robe široke potrošnje koju dodjeljuje portal Ja Trgovac, a Cromaris je u konkurenciji snažnih domaćih tvrtki već drugu godinu zaredom pobjednik u kategoriji Proizvođač godine. Povrh toga Cromaris više od 50 posto prodaje ostvaruje u Italiji,

najvećem svjetskom tržištu brancina i orade. Ti iznimni prodajni rezultati prepoznati su na konvenciji hrvatskih izvoznika koji su Cromaris treću godinu zaredom proglasili dobitnikom nagrade Zlatni ključ u kategoriji Najbolji izvoznik u Italiji. Istodobno s pronalaženjem novih rješenja za odgovorniju i održiviju proizvodnju Cromaris intenzivno radi na kampanjama za širenje svijesti o zdravoj prehrani temeljenoj na ribi i ribljim proizvodima iz provjerenih izvora. Hrvati prosječno godišnje konzumiraju samo 20,82 kg ribe, što je tek 25 posto EU prosjeka. Zdrave navike iznimno je važno

stjecati već u najranijoj dobi pa se Cromaris pritom ciljano obraća djeci i mladima. Nakon što je 2021. objavljena serija recepata *Back to school* prilagođenih mlađoj djeci, Cromaris se ovoga puta obraća malo starijima koji već i samostalno eksperimentiraju u kuhinji. **Kulinarski serijal radionica za mlade od 14+ godina** uklonio je sve zablude o zahtjevnosti izbora i pripreme svježe mediteranske ribe. Ujedno, Cromaris putem društvenih mreža i svojih internetskih stranica svakodnevno nastoji doprijeti do što više potrošača i educirati ih o nutritivnom sastavu i pripremi ribe.

Cromaris je 2022. godine producirao vlastiti event pult kako bi na brojnim food eventima prezentirao svoje kvalitetne proizvode i činjenicu da je zahvaljujući brojnim inovacijama Cromarisova riba iznimno nutritivno vrijedna, zdrava i ukusna te se lako i brzo priprema uz pomoć kreativnih recepata nadahnutih svjetskim kuhinjama. Na Weekend Food Festivalu (travanj 2022.) i Weekend Media Festivalu (rujan 2022.) u Rovinju Cromarisov ambasador brenda pripremao je azijska fusion jela od Cromaris gofa i zubatca, novih uzgojnih vrsta u portfelju. Cromaris je sudjelovao i na Food truck festivalu koji je održan u rujnu na Jarunu, gdje su gurmani prvi put mogli kušati kreativna jela od hame.

Jeste li znali?

Dizajn našeg inovativnog skin pakiranja, koji potpisuje Bruketa & Žinić & Grey, nagrađen je srebrom na međunarodnom natjecanju "Graphis Packaging". Tom se prestižnom medaljom Cromaris našao u društvu uspješnih svjetskih brendova koje okupljaju kompanije poput PepsiCo, Moët Hennessy, Xbox i Mars Wrigley. Graphis je ugledan njujorški izdavač s tradicijom od 1944. koji svake godine nagrađuje i objavljuje istaknute projekte na području dizajna, oglašavanja, fotografije i ilustracije. Cromarisova ambalaža time je ušla u Graphisov repozitorij koji sadržava više od

Cromarisova skin ambalaža među najbolje dizajniranima na svijetu!

150 tisuća nagrađenih projekata iz cijeloga svijeta, kao i u Graphisov godišnjak, nerijetko predmet kolekcionarskih zbirki koji iz tiska izlazi u kolovozu.

Cromaris je dio novog izdanja popularne kulinarske emisije "MasterChef Italia", a Cromaris brancin, orada i hama među glavnim su proizvodima koje natjecatelji koriste u pripremi kreativnih i ukusnih jela. Član je Masterchef žirija i chef Giorgio Locatelli s kojim je Cromaris predstavio medijsku kampanju prošle godine i koji je ambasador Cromarisova brenda za talijansko tržište. Upravo će projekti poput Masterchefa podići svijest talijanskih potrošača o brendu Cromaris i omogućiti prezentaciju Cromaris proizvoda.

Održiva nabava

Cilj 2022.: Ugradnja elemenata održivosti u nabavne procese

Održivi lanci nabave Cromarisa

U 2022. godini naglasak je bio na izradi potpuno novih Općih uvjeta nabave (OUN) te njihovoj implementaciji u sustav e-nabave (Ensolva). U njima su obuhvaćena društveno odgovorna ponašanja, poput radnih i ljudskih prava, zaštite okoliša i mjera sigurnosti kao preduvjet za mogućnost suradnje dobavljača s Cromarisom. U 2022. godini osmišljen je e-upitnik koji će u prvoj fazi obuhvatiti deset najznačajnijih dobavljača (75 %

ukupnog nabavnog volumena) s komercijalnim, proizvodnim, ali i pitanjima o njihovim ESG politikama i praksama, utjecajima, ugljikovom otisku, društvenoj odgovornosti i sl.

GRI 308-1

100 % novih dobavljača u 2022. godini provjereno je na temelju kriterija o utjecaju na okoliš.

GRI 2-6

Strukturu nabavnog *spenda* Cromarisa, kao proizvođača i prerađivača morske ribe, najviše čini riblja hrana (60 %), investicije u proizvodnu opremu, prijevoz i

ambalaža te održavanje. Godinu 2022. obilježio je kontinuirani rast cijena riblje hrane, uzrokovan najprije rastom cijena žitarica zbog pandemije, a zatim ratom u Ukrajini. Na naše poslovanje utjecale su i visoke cijene sirove nafte, koje su potaknule snažan rast gotovo svih naftnih derivata, što se pak prelilo u visoke cijene prijevoza i prijevoznčkih usluga, ali i stiroporne ambalaže.

Kategorije nabave	Cromaris
sirovine za proizvodnju	✓
mlač	✓
ambalaža	✓
usluge prijevoza	✓
održavanje	✓
sitni inventar i potrošni materijal	✓
osnovna sredstva	✓
ostali troškovi i usluge	✓

GRI 204-1

Udio nabave lokalnih dobavljača

U nabavi Cromarisa nastojimo što više uključiti domaće odnosno lokalne dobavljače. U nabavnim kategorijama prijevoza, ambalaže i MRO-a dobavljači su uglavnom s područja RH. Nažalost, to nije slučaj s najvećom vrijednosnom komponentom nabavnog spenda s obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji proizvođač riblje hrane. Isto vrijedi i za ostale kategorije nabave koje ne možemo pronaći na lokalnom tržištu pa prednost dajemo dobavljačima iz EU. Najveći udio u ukupnoj nabavi u 2022. godini čine dobavljači riblje hrane iz Grčke i Italije. U 2022. godini na nabavni spend snažno je utjecala generalna inflacija (+ 10 %), a još snažnije

rast cijena riblje hrane (uzrokovan najprije rastom cijena žitarica zbog pandemije, a zatim ratom u Ukrajini), kao i rast cijena prijevoza i gotovo sve ambalaže (ponegdje i više od 100 %). Unatoč gotovo obustavljenim investicijama nabavni spend ostao je na razini onog iz 2021. godine.

Procjena novčane vrijednosti izvršenih uplata prema dobavljačima tijekom izvještajnog razdoblja

	mil. HRK
Ukupne uplate	625,90

Udio nabave od lokalnih dobavljača tijekom izvještajnog razdoblja (u mil. HRK)

Države	Ukupna godišnja nabava (mil. HRK)	Ukupna godišnja nabava od lokalnih dobavljača (mil. HRK)
Hrvatska	187,3	187,3
Italija	157,9	0,0
Slovenija	1,0	0,0
Grčka	243,0	0,0
Ostale zemlje	36,7	0,0
UKUPNO	625,9	187,3

Ukupan udio nabave od lokalnih dobavljača tijekom izvještajnog iznosi 30 %.

Ukupan broj dobavljača kroz cijeli opskrbeni lanac na kraju izvještajnog razdoblja

Cromaris Zemlja	Ukupno
Republika Hrvatska	799
Bosna i Hercegovina	1
Srbija	4
Makedonija	0
Italija	29
Francuska	13
Ostale zemlje	123
UKUPNO	969

Cilj 2022.: Nastavak suradnje s isključivo FSC certificiranim dobavljačima kartonske ambalaže

Svi naši dobavljači kartonske ambalaže u 2022. godini certificirani su prema normi FSC (Forest Stewardship Council). Želimo da naši proizvodi budu što održivije pakirani, a upotreba FSC kartona vodi nas korak bliže ispunjenju tog cilja. U 2022. godini 22,9 % kartonske ambalaže bilo je od 100 % recikliranog kartona. U 2022. godini utrošeno je 76,6 % kartonske ambalaže od 60 % recikliranog kartona.

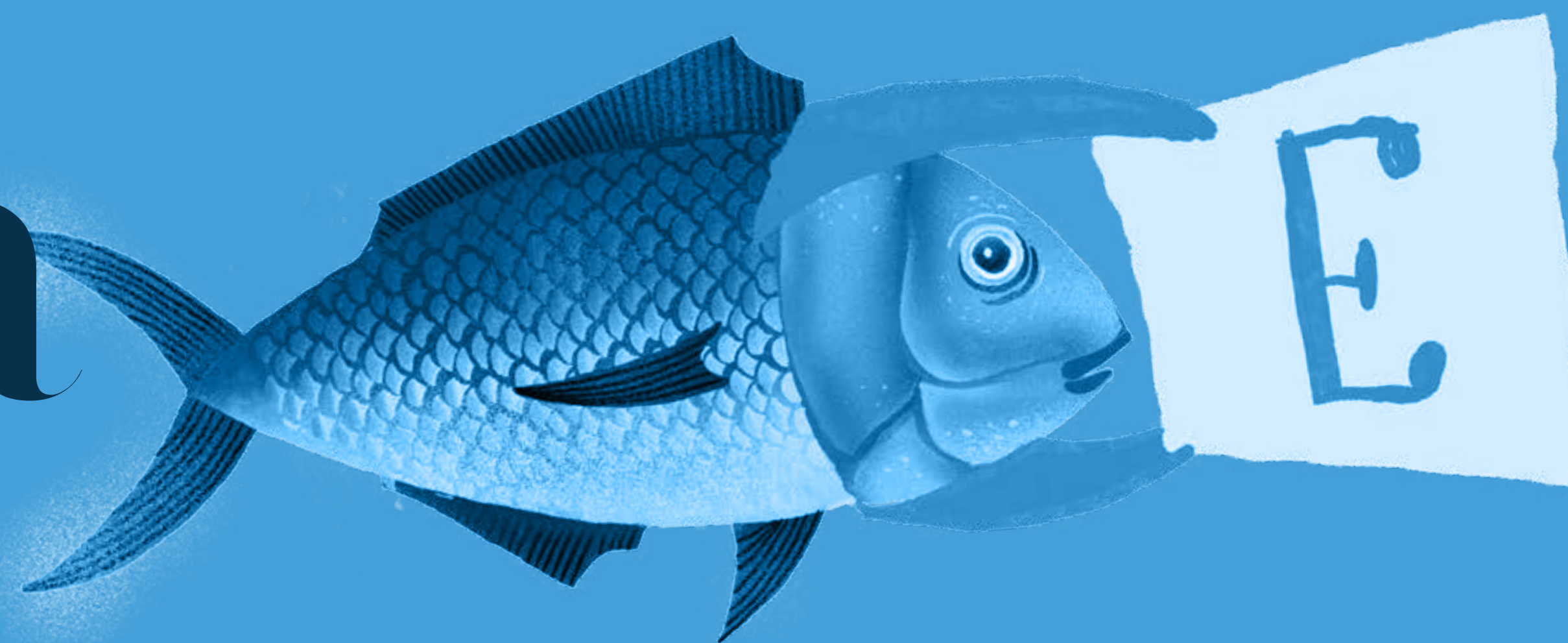
Jedan od postavljenih ciljeva za 2023. godinu odnosi se na unaprjeđenje sustava upravljanja ambalažom u svrhu postavljanja smjernica kako bismo koristili ambalažu koja će što manje utjecati na okoliš te razvili pakiranje proizvoda u skladu sa smjernicama održivog poslovanja.

Projekt – Optimizacija vrijednosti portfelja

Plastična ambalaža jamči sigurnost hrane, ali svakako zabrinjava to što na godišnjoj razini milijuni tona plastike završavaju u prirodi i morima. Projektom “TP09 – Optimizacija vrijednosti portfelja” u sklopu Transformacijskog programa, u 2022. godini umjesto MAP proizvoda “Orada 720 g” kupcima je ponuđen MAP egalizirani proizvod “Orada 600 g” i MAP varijabilni proizvod “Orada

550 – 650 g” koji su pakirani u PET pliticu manjeg formata. Optimizacijom ambalaže smanjen je udio plastike u ambalaži po jedinici proizvoda za 38 %. U skladu s količinom prodaje tog proizvoda na tržište se plasiralo **21,2 tone plastike manje**. Promjenom mase ambalaže utjecalo se i na smanjenje utrošenog kartonskog materijala za 18,5 %.

Odgovornost za zaštitu okoliša

Uvod u upravljanje okolišem

U poslovnoj politici (*Politika kvalitete, sigurnosti hrane, zaštite okoliša i društvene odgovornosti*) koju je Cromaris usvojio i sustavno primjenjuje istaknuta je briga o okolišu kao jedno od najvažnijih načela odgovornog poslovanja. Sustavna zaštita okoliša i odgovornije korištenje prirodnih resursa strateška je odrednica naše tvrtke. Kvaliteta svih parametara koji se mjere u morskom stupcu, visoka razina otopljenog kisika te čisto more i morsko dno bez zagađivača i plastike željene su karakteristike okoliša u kojem želimo uzgajati

našu ribu s obzirom da je zdravo more preduvjet poslovanja Cromarisa. Cromaris je od 2011. certificiran prema standardu ISO 14001 (Sustav upravljanja okolišem) zahtijeva da tvrtka proaktivno identificira i razumije okolišne aspekte svojih aktivnosti i proizvoda te s njima povezane utjecaje na okoliš. Imenovani su koordinatori sustava za zaštitu okoliša te njihovi zamjenici na svim lokacijama Cromarisa. Iz godine u godinu postavljaju se ciljevi i programi zaštite okoliša te se identificiraju i ocjenjuju

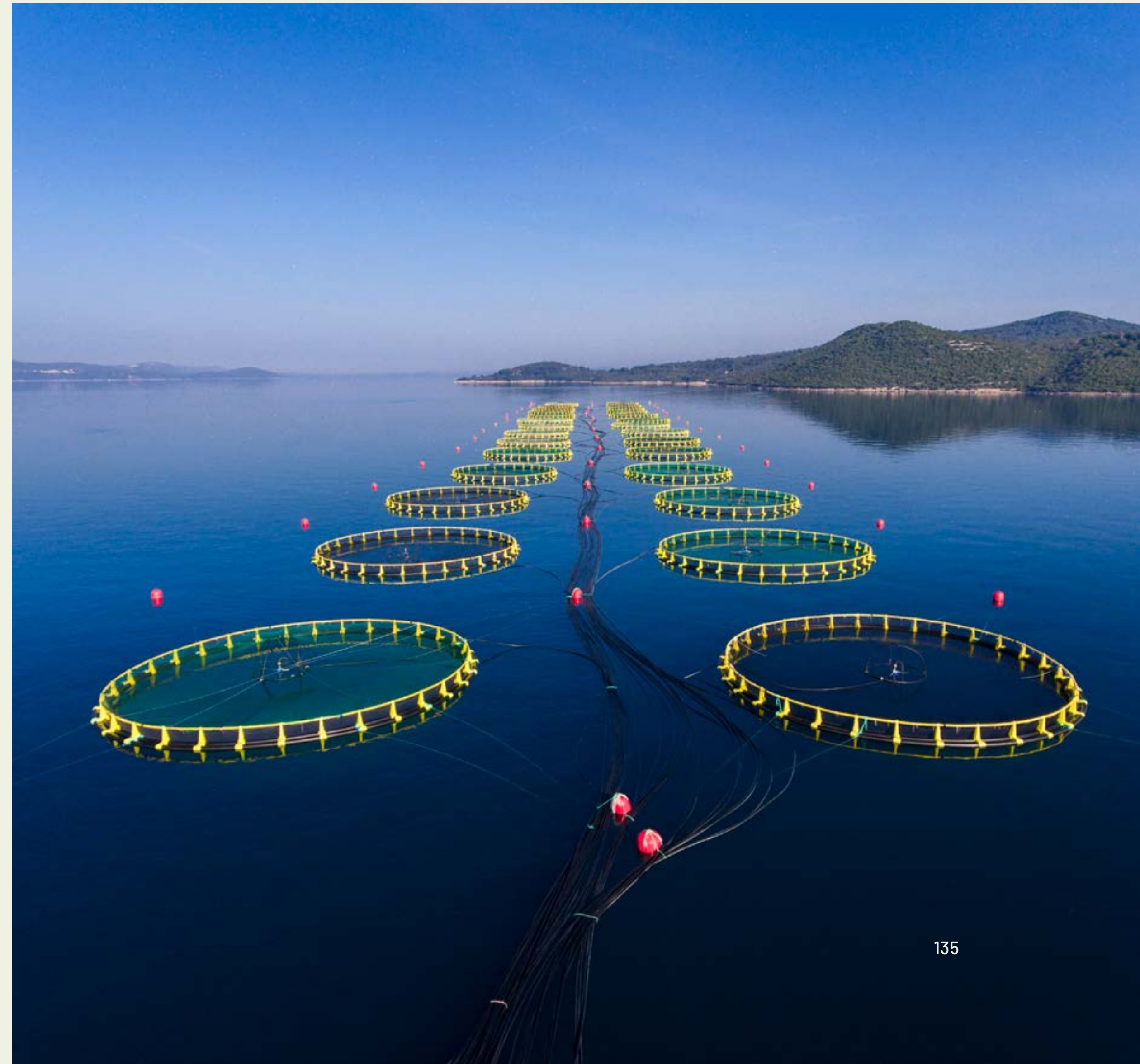
aspekti okoliša koji utječu ili mogu utjecati na okoliš. Svaka lokacija ima operativni plan interventnih mjera u slučaju izvanrednog i iznenadnog onečišćenja. Svake se godine također odrađuju edukacije zaposlenika te vježbe u slučaju izvanrednih događaja. U poslovanju vodimo računa o očuvanju bioraznolikosti i morska morskih staništa. Pratimo i upravljamo svojim utjecajem na okoliš, pridržavamo se dobrovoljnih certifikata o održivosti koji uzimaju u obzir biološku raznolikost (ASC i Global

GAP), sprječavamo bjegove, koristimo sirovine u ribljoj hrani koje dolaze iz održivih izvora, radimo na aktivnostima smanjenja ispuštanja stakleničkih plinova te okrećemo se reciklabilnim materijalima u proizvodnji s ciljem smanjenja svih vrsta otpada.

Brojni certifikati koje Cromaris posjeduje potvrđuju djelovanje u skladu s prirodom (ISO 14001, GlobalGAP, Aquaculture Stewardship Council).

U 2022. godini Cromaris je u okviru FEAP-ove radne skupine sudjelovao u izradi smjernica za održivu akvakulturu ("Tehnički kriteriji za provjeru održive akvakulture: doprinos tržišnim standardima EU-a, prema održivom prehrambenom sustavu i taksonomiji EU-a"). Razvijeno je 16 tehničkih kriterija provjere i 35 pokazatelja koji bi trebali osigurati da se ne nanosi bitna šteta (do no harm načelo) u odnosu na ekološke i društvene ciljeve. Odgovornost i predanost održivosti prije svega vezano uz okoliš preduvjet je uspješnog poslovanja te konkurentska

prednost Cromarisa. Temeljna djelatnost, uzgoj, odvija se u moru, dio je morskog ekosustava pa je zaštita mora i morskog okoliša imperativ poslovanja.

Smanjenje ugljičnog otiska

Cromarisove emisije stakleničkih plinova

GRI 305-1, 305-2, 305-3

Za uspješno upravljanje emisijama stakleničkih plinova prvi korak za tvrtke izračun je emisija i postavljanje bazne (polazne) godine. **Cromaris je za baznu godinu odabrao 2020., kada je prvi put, u suradnji s Energetskim institutom Hrvoje Požar, izračunao emisije stakleničkih plinova.** U 2020. godini također je izrađena Strategija upravljanja ugljikovim otiskom i od 2020. na snazi je *Akcijski plan za smanjenje emisije*

stakleničkih plinova, koji se redovito ažurira dodavanjem novih mjera. Za korporativno izvješćivanje odabran je pristup operativne kontrole.

Staklenički plinovi uključeni u izračun i faktori emisija

Za izračun direktnih emisija stakleničkih plinova iz poslovnih jedinica tvrtke za 2022. godinu korišteni su faktori emisije iz metodološkog priručnika Međuvladina panela o klimatskim promjenama (engl. Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC). Fugitivna emisija radne tvari

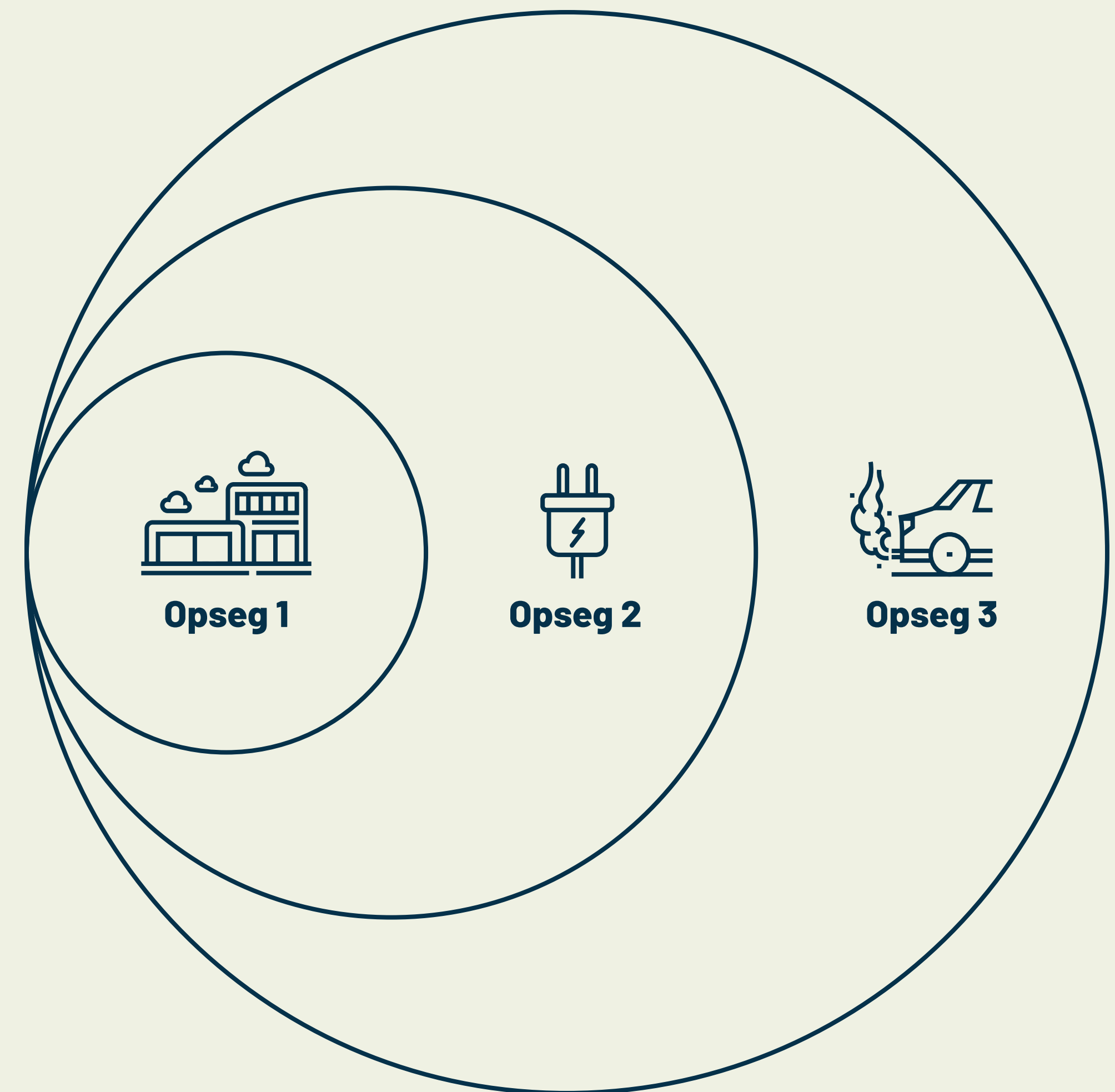
R404A te emisije CH₄ i N₂O svedene su na ekvivalentnu emisiju CO₂, primenom potencijala globalnog zagrijavanja za stogodišnje razdoblje, koji je preuzet iz četvrtog izvješća IPCC-a i iznosi 25 za CH₄, 298 za N₂O, 3.922 za R404A, dok za CO₂ iznosi 1. **U ukupnim emisijama stakleničkih plinova Cromarisa oko 99 % odnosi se na emisiju CO₂.**

Prema podacima Europske agencije za okoliš specifični faktor emisije stakleničkih plinova za proizvodnju električne energije u Hrvatskoj za 2021. godinu iznosio je 138 g CO₂e/kWh, a za Italiju 247 g CO₂e/kWh. Do trenutka pisanja izvještaja nisu bili dostupni podaci za 2022. godinu pa su korišteni faktori emisije za 2021. godinu.

U izračunima za 2022. godinu, u skladu s GHG protokolom (Protokol o stakleničkim plinovima) i ISO 14064-1:2018 standardom, u opsezima 1, 2 i 3 uključene su:

- 1. Direktne emisije stakleničkih plinova Opsega 1** (Kategorija 1) nastaju na lokacijama tvrtke zbog izgaranja goriva u nepokretnim i pokretnim energetske izvorima te gubitaka radne tvari u rashladnim sustavima,
- 2. Indirektne emisije stakleničkih plinova Opsega 2** (Kategorija 2) nastaju izvan lokacija tvrtke, a povezane su s nabavom i potrošnjom električne energije,
- 3. Dio indirektnih emisija stakleničkih plinova Opsega 3** (Kategorija 4) nastaju izvan lokacija tvrtke, a povezane su s proizvodnjom riblje hrane.

Emisija stakleničkih plinova iz aktivnosti Opsega 1 i Opsega 2 za Cromaris u 2022. godini iznosila je 6.445,9 t CO₂e.

U 2022. godini organizacijske granice i granice izračuna emisija proširene su i na tvrtku Cromaris Italia te skladišta u najmu koja su se koristila tijekom 2022. Bez obzira na povećanje opsega u 2022. ukupne emisije bile su za 7,8 % niže od emisija u prethodnoj 2021. godini, ali za 5,9 % više s obzirom na bazu 2020. godinu.

Donedavno je fokus tvrtki bio isključivo na emisijama iz vlastitih operacija (Opseg 1 i 2) GHG protokola, no sve više shvaćaju potrebu da moraju uzeti u obzir i emisije stakleničkih plinova duž svojih vrijednosnih

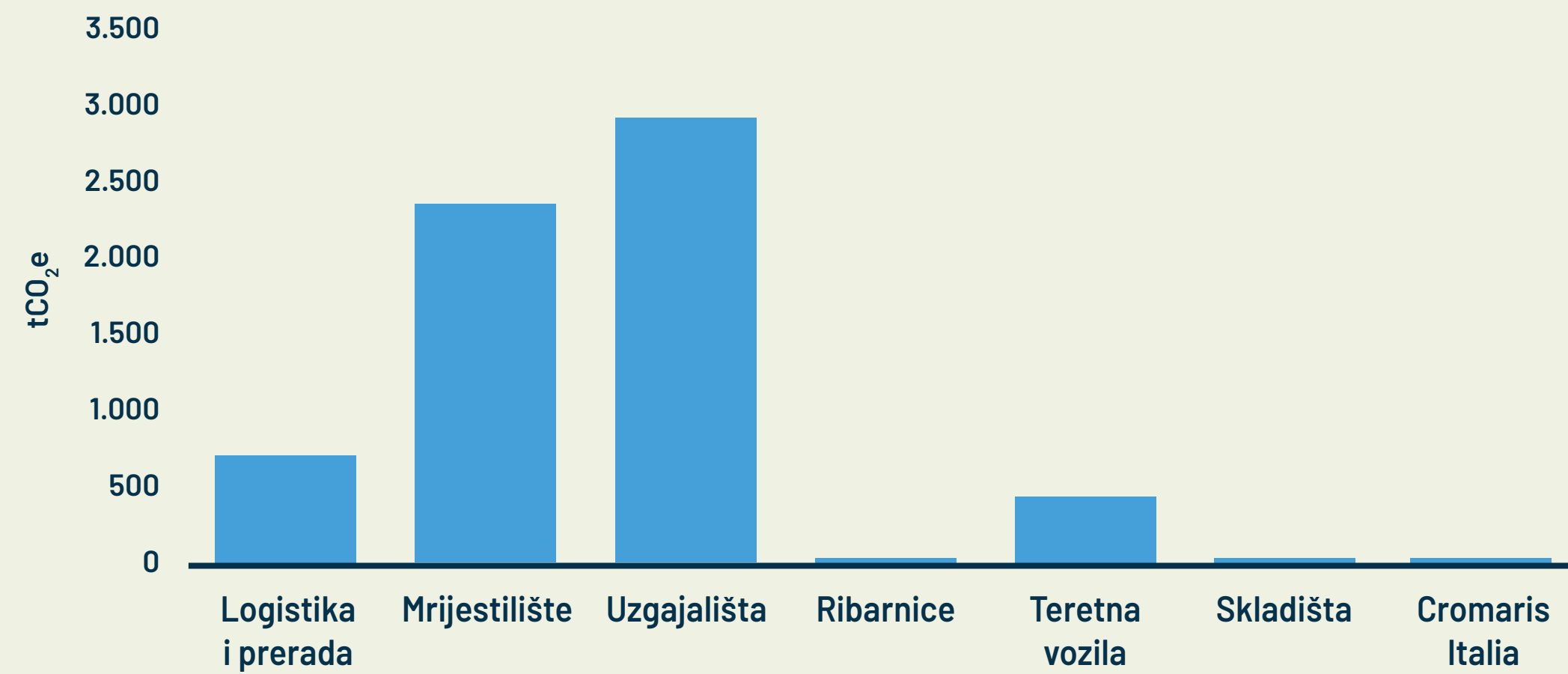
lanaca i portfelja proizvoda kako bi sveobuhvatno upravljale rizicima i prilikama povezanim sa stakleničkim plinovima. U 2022. godini Cromaris je izmjerio emisije iz Opsega 3 koje se odnose na dobavljače riblje hrane, na koje ujedno odlazi najveći udio nabave Cromarisa.

Najveći doprinos emisijama stakleničkih plinova Cromarisa imaju uzgajališta (45,1 %), zatim mrijestilište (36,4 %), logistika i prerada (11,0 %), teretna vozila (6,7 %), Cromaris Italia (0,4 %), ribarnice (0,4 %) i unajmljena skladišta (0,1 %), kao što prikazuje graf.

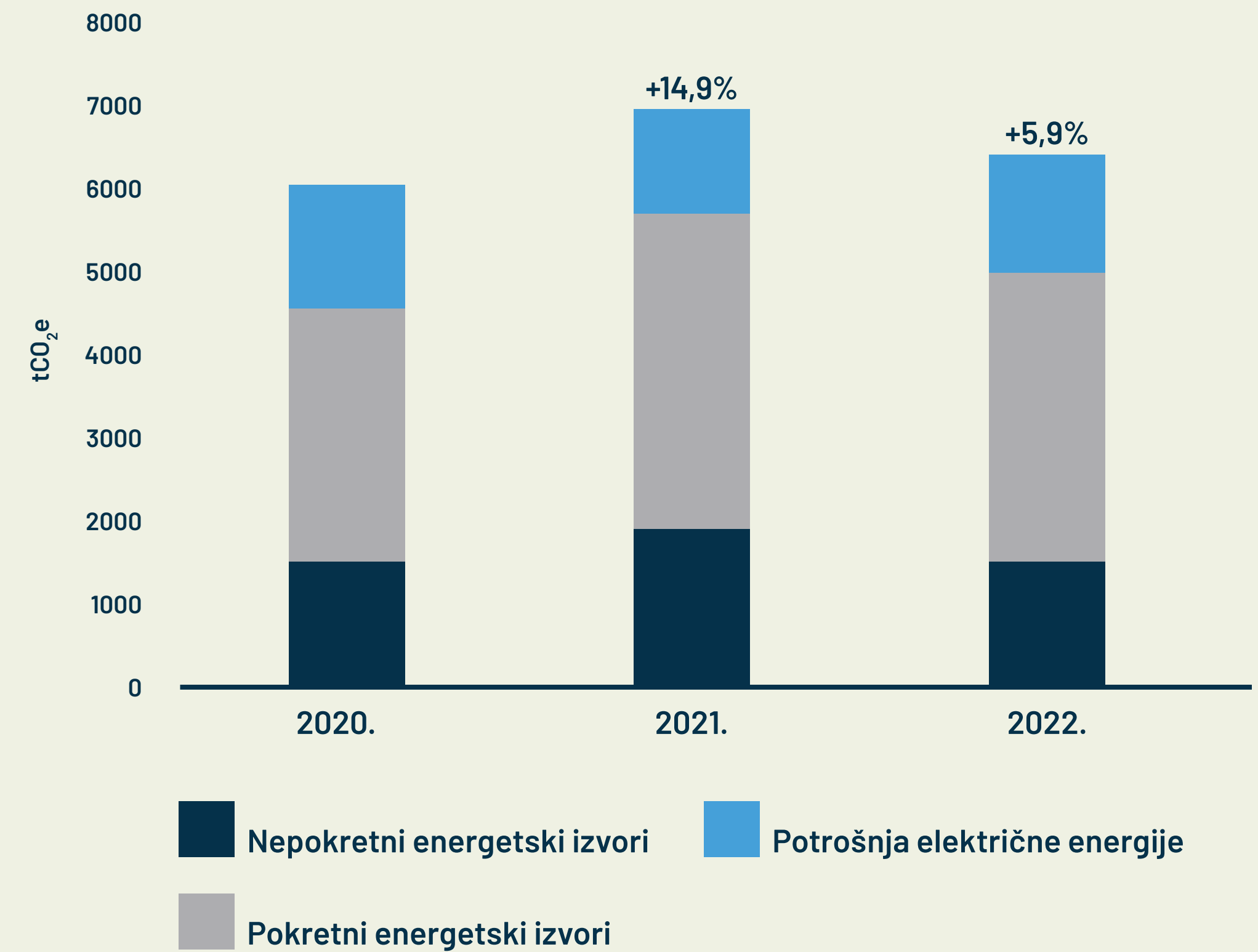
U planu za 2023. godinu su pripreme za proširenje obuhvata Opsega 3.

Indikatori	Mjerna jedinica	2020.	2021.	2022.
Specifična emisija po toni proizvedene ribe	t CO ₂ e / t WFE	0,626	0,584	0,508
Emisije stakleničkih plinova Cromarisa (Opseg 1 + Opseg 2)	t CO ₂ e	6.086,9	6.992,7	6.445,9
Opseg 1	t CO ₂ e	4.635	5.738	5.036
Opseg 2	t CO ₂ e	1.452	1.255	1.409
Opseg 3 (dobavljači riblje hrane)	t CO ₂ e	/	43.053,8	39.535,5

Doprinos poslovnih jedinica emisijama stakleničkih plinova Cromarisa, 2022. godina

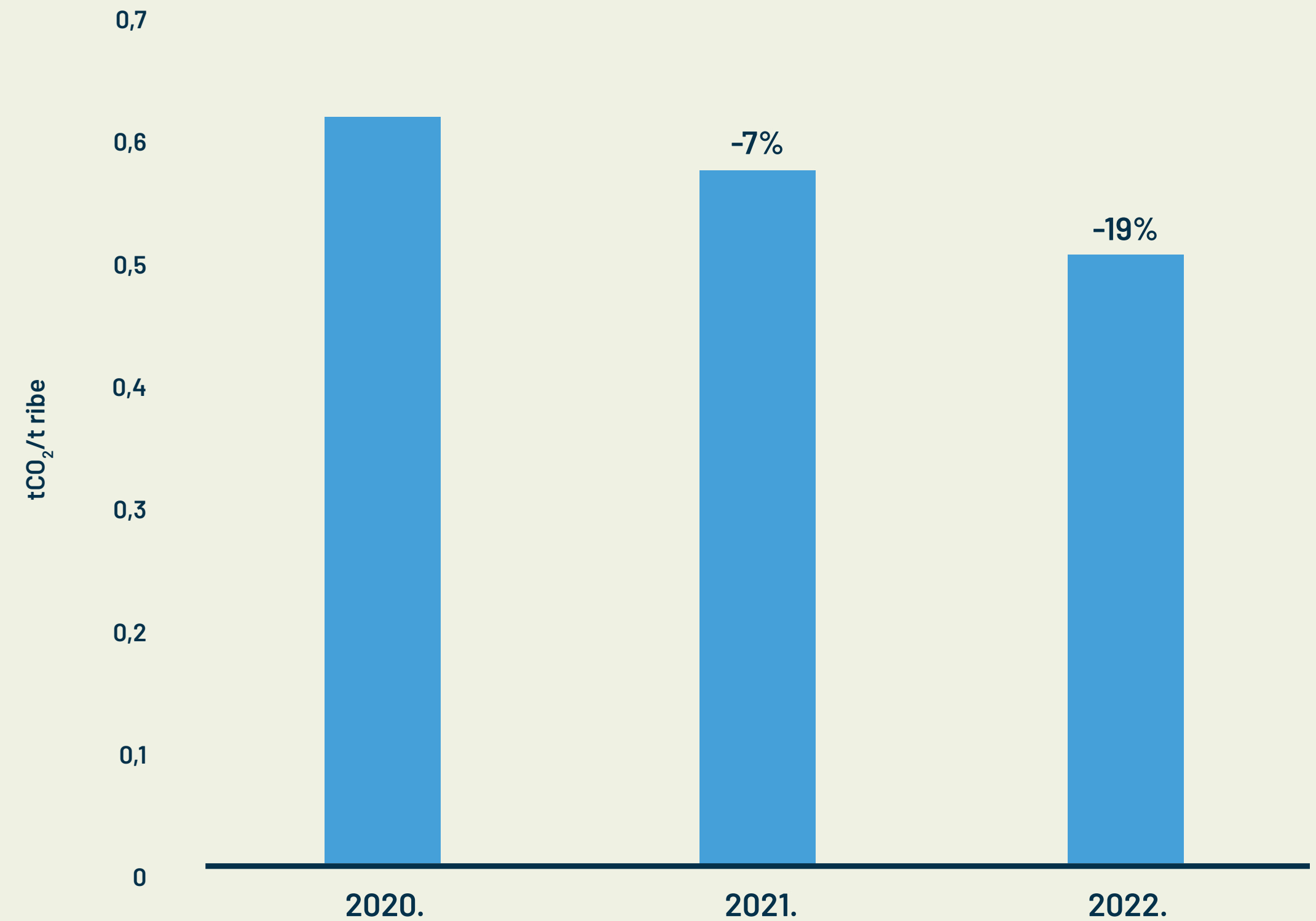
Emisije stakleničkih plinova po izvorima emisije u 2020., 2021. i 2022. godini

GRI 305-4

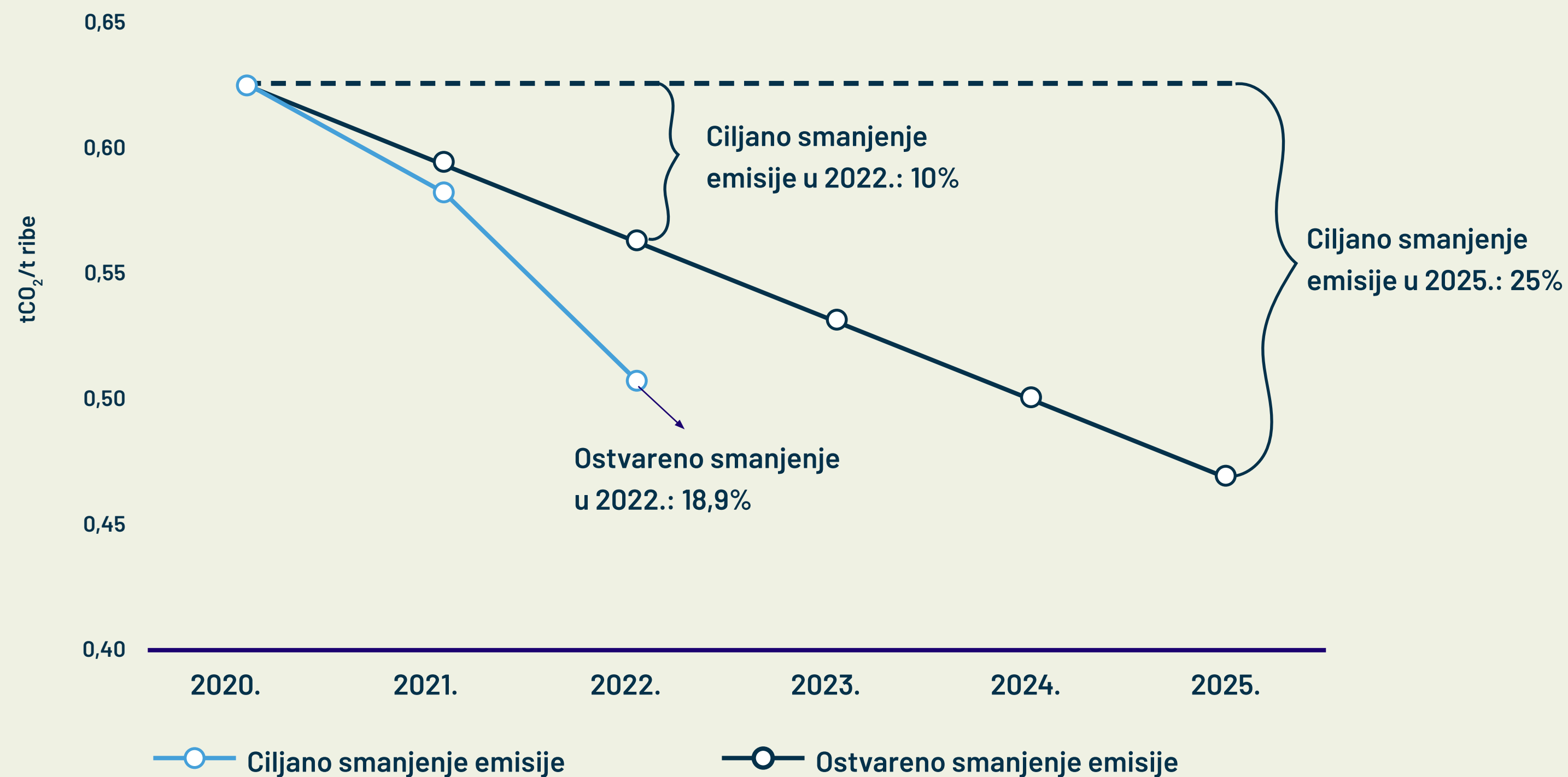
Usporedbom specifične emisije stakleničkih plinova (po toni proizvedene ribe) od 2020. do 2022. godine vidljivo je da se u 2022. godini **smanjila za 19 % u odnosu na baznu 2020. godinu.** Prema Akcijskom planu smanjenja emisija stakleničkih plinova ciljano smanjenje specifičnih emisija jest 25 % do 2025. godine.

Indikator	2020.	2021.	2022.
Specifična emisija po toni proizvedene ribe (t CO ₂ e / t WFE)	0,626	0,584	0,508

GRI 305-5

Dugoročni cilj Cromarisa jest ugljikova neutralnost koja se može postići ponajprije provedbom mjera na lokacijama poslovnih jedinica Cromarisa tako da se ostvari znatno smanjenje emisije stakleničkih plinova po toni proizvedene ribe (60 – 90 % u 2050.). Preostale emisije stakleničkih plinova, koje nije moguće izbjeći, anulirale bi se kupnjom jedinica smanjenja emisije stakleničkih plinova, odnosno tzv. carbon offset kredita. U svakom slučaju najprije treba iskoristiti potencijal vlastitih mjera za smanjenje emisije.

Mrijestilištu zamijenjena postojeća **klimatizacijska komora** novom visoke energetske učinkovitosti.

Započeo **projekt optimizacije i upravljanja flotom vozila i plovila (Fleet Management)** u sklopu kojega će se ugraditi mjerna oprema na sva Cromarisova teretna vozila, sve barže i dva najveća broda.

Cromarisov službeni vozni park broji **pet hibridnih vozila.**

Započela testna faza **nove fotonaponske elektrane** koja omogućuje izravnu pretvorbu sunčeve energije u električnu, a nalazi se na krovu pogona mrijestilišta u Ninu. S kapacitetom 700kW zadovoljavat će 20 % potreba za električnom energijom mrijestilišta.

Na teretnom vozilu **zamijenjene gume onima energetske viših razreda**

Mjere smanjenja ugljičnog otiska provedene u 2022. godini

U Cromarisu su tijekom 2022. provedene aktivnosti i mjere povezane s većom energetske učinkovitošću, predložene *Akcijskim planom za smanjenje emisija stakleničkih plinova.*

U mrijestilištu **36 postojećih rasvjetnih tijela zamijenjeno je LED rasvjetom.** Zamjenom fluorescentnih lampi LED lampama potrošnja energije smanjuje se i do 50 %.

U Gaženici instaliran **fotonaponski (FN) sustav**, koji je počeo raditi u lipnju 2022. godine. Korišteni su FN moduli SOLVIS FNM SV120-375 E F HC9B i inverter SMA SUNNY BOY 3.0-1AV-41. U 2022. godini proizvedeno je 2.234 kWh električne energije i sve je (100 %) potrošeno na lokaciji, bez direktnih emisija stakleničkih plinova.

U skladu sa smjernicama za uštedu energije u RH (na temelju preporuka Europske komisije i plana REPowerEU) usvojene i provedene **mjere za racionalnije korištenje električne energije u uredskim i proizvodnim prostorima.**

Tražena **potencijalna rješenja za uvođenje hibridnih ili električnih plovila** u Cromarisovu flotu te održavane radionice s temom smanjenja potrošnje goriva u floti.

Započelo s radom **novo skladište gotovih proizvoda i trafostanica u Gaženici** s ugrađenim elementima koji doprinose energetske učinkovitosti i održivosti – sustav hlađenja koristi ekološku prihvatljivu radnu tvar (propan) s niskim faktorom GWP, transformatori s manjim gubicima energije, FN sustav na krovu, LED rasvjeta u cijelom objektu.

Smanjena potrošnja lož-ulja u mrijestilištu za 22 % zbog učinkovitijeg rada dizalica topline i povećanja efekta rekuperacije otpadnog mora.

Potrošnja energije u Cromarisu

GRI 302-1, 302-3

Ukupna potrošnja energije Cromarisa u 2022. godini iznosila je 104,0 TJ, dok je specifična potrošnja energije po toni ribe bila 8,19 GJ/t ribe.

Ukupna potrošnja goriva unutar organizacije iz neobnovljivih izvora U 2022. godini u Gaženici je proizvedeno 2.234 kWh električne

energije iz obnovljivih izvora i sve je potrošeno na lokaciji. Proizvodnja i potrošnja energije iz obnovljivih izvora u 2022. je zanemariva i iznosi svega 0,02 %.

Poslove energetskeg nadzora i upotrebe energenata obavljaju vođitelji održavanja u poslovnim jedinicama. Sustavno se vodi i prati potrošnja svih energenata u Cromarisu, od kojih najveći udio čine plavi dizel, loživo ulje i električna energija.

Potrošnja energije (GJ)	2021.	2022.
Nepokretni izvori	25.811,10	20.528,50
Pokretni izvor	50.869,20	46.686,00
Električna energija	33.757,60	36.753,80
Ukupno	110.438,00	103.968,30

Gospodarenje otpadom

GRI 306-1, 306-2

Prvi su koraci za odgovorno gospodarenje otpadom sprečavanje nastanka otpada i odvojeno skupljanje otpada. Opasni i neopasni otpad razvrstava se i skladišti na propisno označenim spremištima na svim lokacijama Cromarisa. Kružno gospodarstvo teži ponovnoj upotrebi, prenamjeni i reciklaži postojećih proizvoda i materijala što dulje kako bi se stvorila dodatna vrijednost proizvoda i produljio životni ciklus. Samim time utječe se pozitivno

na okoliš, smanjuje se potrošnja energije i sirovina, kao i stvaranje otpada i njegova štetnost. U tvrtki se ne provodi reciklaža navedenih materijala, nego ih odvoze za to ovlašteni skupljači. Prioritet u Cromarisu odgovorno je gospodarenje otpadom, odnosno promicanje recikliranja i ponovne upotrebe materijala. Na taj način smanjuje se ukupna količina otpada otpremljena na odlagališta. Odvajanjem plastičnih folija, kartona, plitica i stiropornih kašeta smanjuje se komunalni

otpad. Također, smanjuje se ukupan volumen glomaznog otpadnog kartona i papira press kontejnerima u preradbeno-logističkom centru Gaženica. Brojne su koristi press kontejnera – otpad se odvozi jednom mjesečno umjesto prijašnjih tri puta tjedno, što rezultira smanjenjem emisija stakleničkih plinova, poboljšava se higijena te urednost kruga, štedi vrijeme, prostor i radna snaga. Primjer dobre prakse sprečavanja nastanka otpada naš je zahtjev

dobavljačima riblje hrane da vreće dodatno ne omataju plastičnom folijom koja odmah pri dolasku u Cromaris postaje otpad. Vreće u kojima dolazi riblja hrana prodaju se nakon upotrebe i koriste u graditeljstvu i poljoprivredi. Dio vreća koji je oštećen i nije prikladan za prodaju predaje se ovlaštenom skupljaču na reciklažu, tj. koriste se za izradu novih materijala.

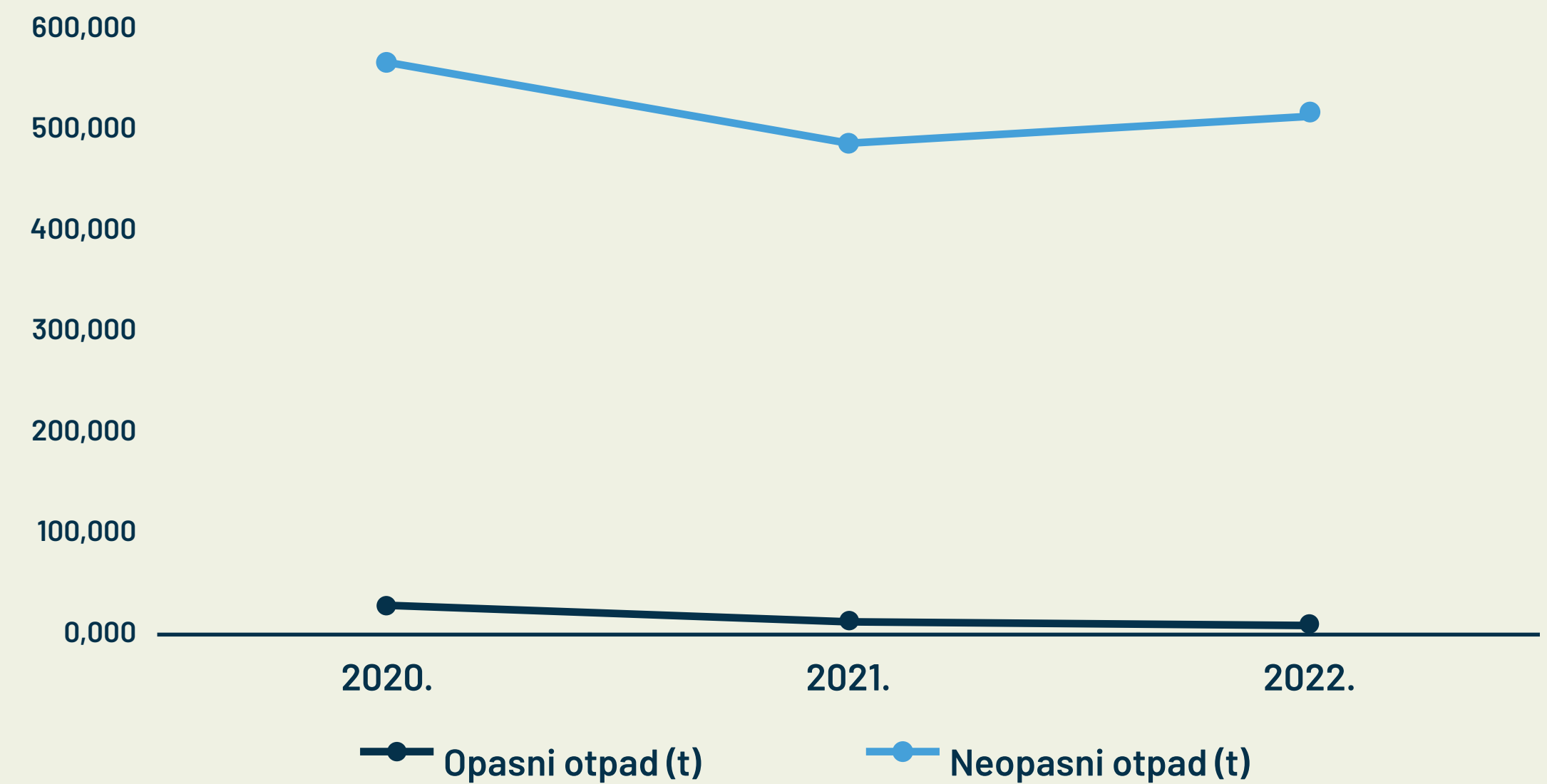
Bitno je prepoznati da postoje vrste otpada koje se ne mogu reciklirati, ali se mogu ponovno upotrijebiti u drugu svrhu. Mulj iz pročišćivača u pogonu prerade preuzima tvrtka koja ga koristi za stvaranje sirovine pogodne za prekrivanje odlagališta otpada i nasipanje šumskih puteva. Podaci o otpadu nadziru se uz pomoć pratećih listova koje je ovlaštenom skupljaču izdala tvrtka i očevidnik. Izrađeni su prema ovjerenim pratećim listovima, na temelju čega se svake godine provodi analiza ukupnog odloženog i recikliranog otpada.

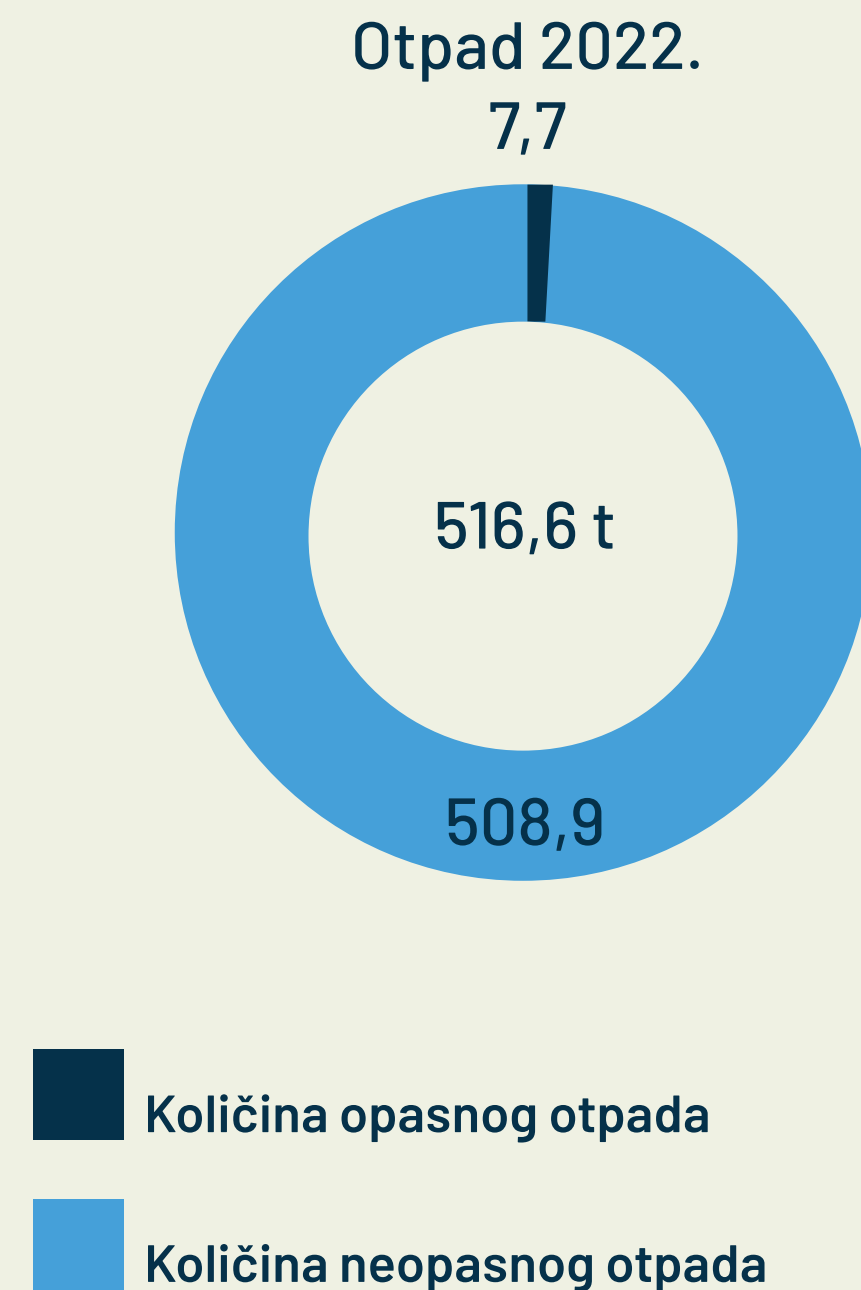
GRI 306-3, GRI 306-4, GRI 306-5

Proizvedene količine ukupnog otpada, u tablici niže, odnose se na sve lokacije Cromarisa.

	Mjerna jed.	2020.	2021.	2022.
Opasni otpad	tona	26,6	12,6	7,7
Neopasni otpad	tona	557,8	481,6	508,9
Ukupno	tona	584,3	492,2	516,6
Udio opasnog otpada	%	4,5	2,6	1,5

Opasni otpad u Cromarisu ponajprije se odnosi na otpadno ulje i maziva te olovne baterije nastale servisiranjem strojeva i uređaja.

Nakon odvojenog skupljanja 78 % neopasnog otpada proizvedenog u Cromarisu se reciklira. 36 % opasnog otpada (IT oprema, fluorescentne cijevi, olovne baterije) oporabljuje se, tj. rastavlja na komponente i služi za izradu novih materijala.

100 % skupljene plastične, papirne i kartonske ambalaže sa svih Cromarisovih lokacija odvoze ovlaštene skupljači na daljnu reciklažu.

Kategorija	MJ	Količina otpada
Neopasan otpad koji se reciklira	tona (t)	395,13
Neopasan otpad koji se ne reciklira (odlaganje)	tona (t)	113,78
Opasan otpad koji se reciklira	tona (t)	2,78
Opasan otpad koji se spaljuje uz proizvodnju energije	tona (t)	4,89

Ključni broj otpada	Kategorija	Naziv otpada	MJ	2021.	2022.
15 01 01	Neopasni otpad	Papirna i kartonska ambalaža	tona (t)	25,47	29,11
15 01 02	Neopasni otpad	Plastična ambalaža	tona (t)	43,85	68,91

Nusproizvodi životinjskog podrijetla

Otpad od hrane već je desetljećima glavna prepreka postizanju globalne sigurnosti hrane i ekološke održivosti. Smanjenje otpada od hrane znatno utječe na nekoliko ciljeva održivog razvoja UN-a, uključujući 2. cilj "Svijet bez gladi" i 12. "Odgovorna potrošnja i proizvodnja". Podciljevi 12. cilja usmjereni su upravo na znatno smanjenje generiranja otpada

do 2030. godine sprječavanjem ili smanjenjem gubitaka hrane u proizvodnji i opskrbnim lancima, odnosno tako što će se otpad prerađivati i ponovno upotrebljavati. Od 2019. godine Cromaris doprinosi kružnom gospodarstvu pretvaranjem proizvodnog "otpada" u vrijedan resurs. Nusproizvodi prerade i čišćenja ribe te riba neodgovarajuće

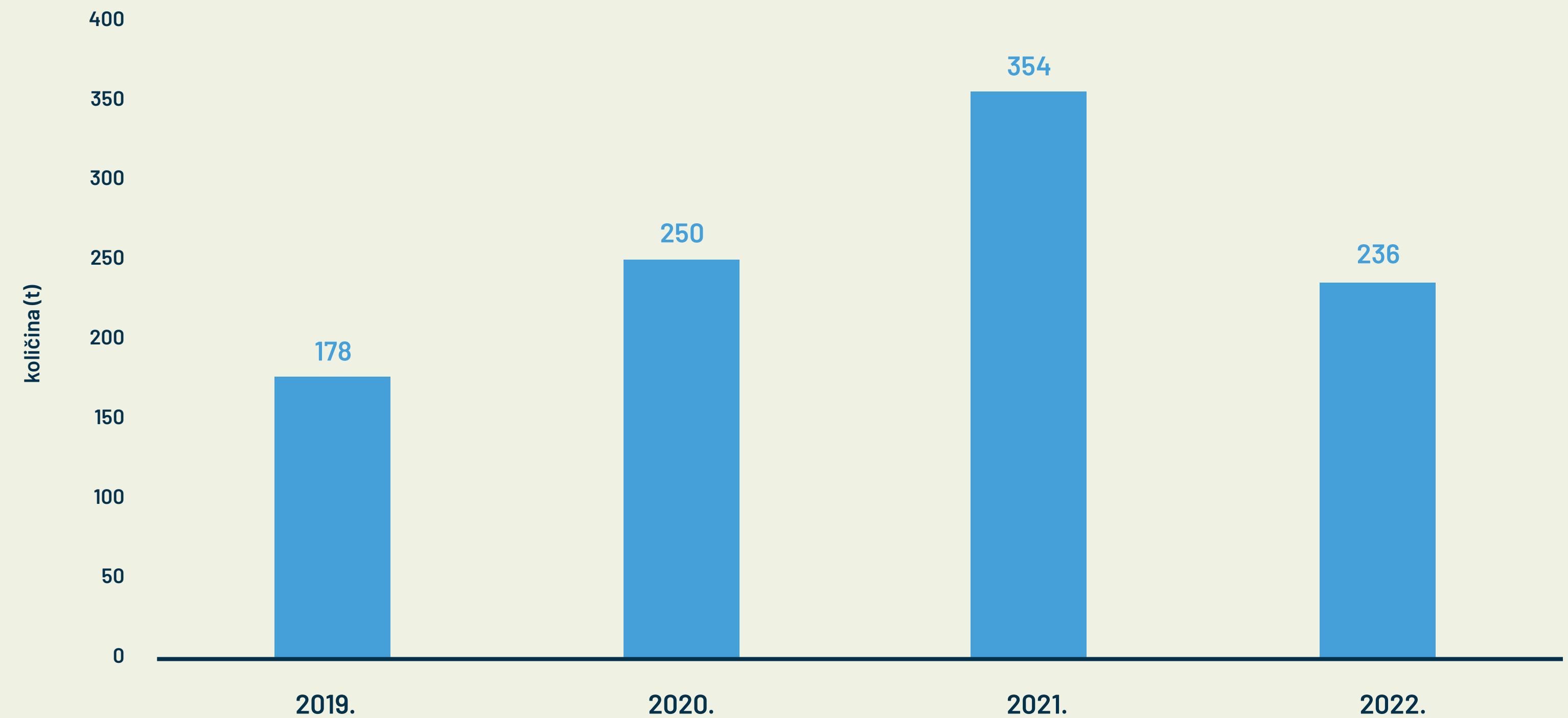
kvalitete prodaju se kao sirovina za proizvodnju hrane za kućne ljubimce. Zbog hranjive vrijednosti nusproizvoda pogodna su sirovina u industriji hrane za pse i mačke. Zbog problema s pripremom sirovine i otpremom u 2022. godini prodana je manja količina nusproizvoda prerade od planirane. Krajem 2022. započeta je suradnja s novim kupcem,

potpisan je ugovor za 2023. godinu kojim će se sve količine ostataka životinjskog podrijetla iz prerade isporučivati u svrhu iskorištenja u industriji hrane za kućne ljubimce te se očekuje značajan porast prodanih količina u odnosu na protekle godine. Dobrim gospodarenjem produljuje se životni vijek nusproizvoda i istodobno smanjuju količine otpada koje treba zbrinuti.

Jeste li znali?

EU Komisija uspostavila je akcijski plan za smanjenje rasipanja hrane. Jedna je od inicijativa, kojom se ne konkurrira opskrbi banaka hrane, iskoristiti vrijednost hranjivih tvari u hrani koja zbog komercijalnih razloga, poteškoća pri proizvodnji ili određenih nedostataka više nije namijenjena prehrani ljudi njezinom sigurnom upotrebom za prehranu životinja, bez ugrožavanja zdravlja životinja i ljudi.

Prodaja konfiskata prerade (t)

Zaštita bioraznolikosti

Praćenje utjecaja na okoliš

GRI 304-2

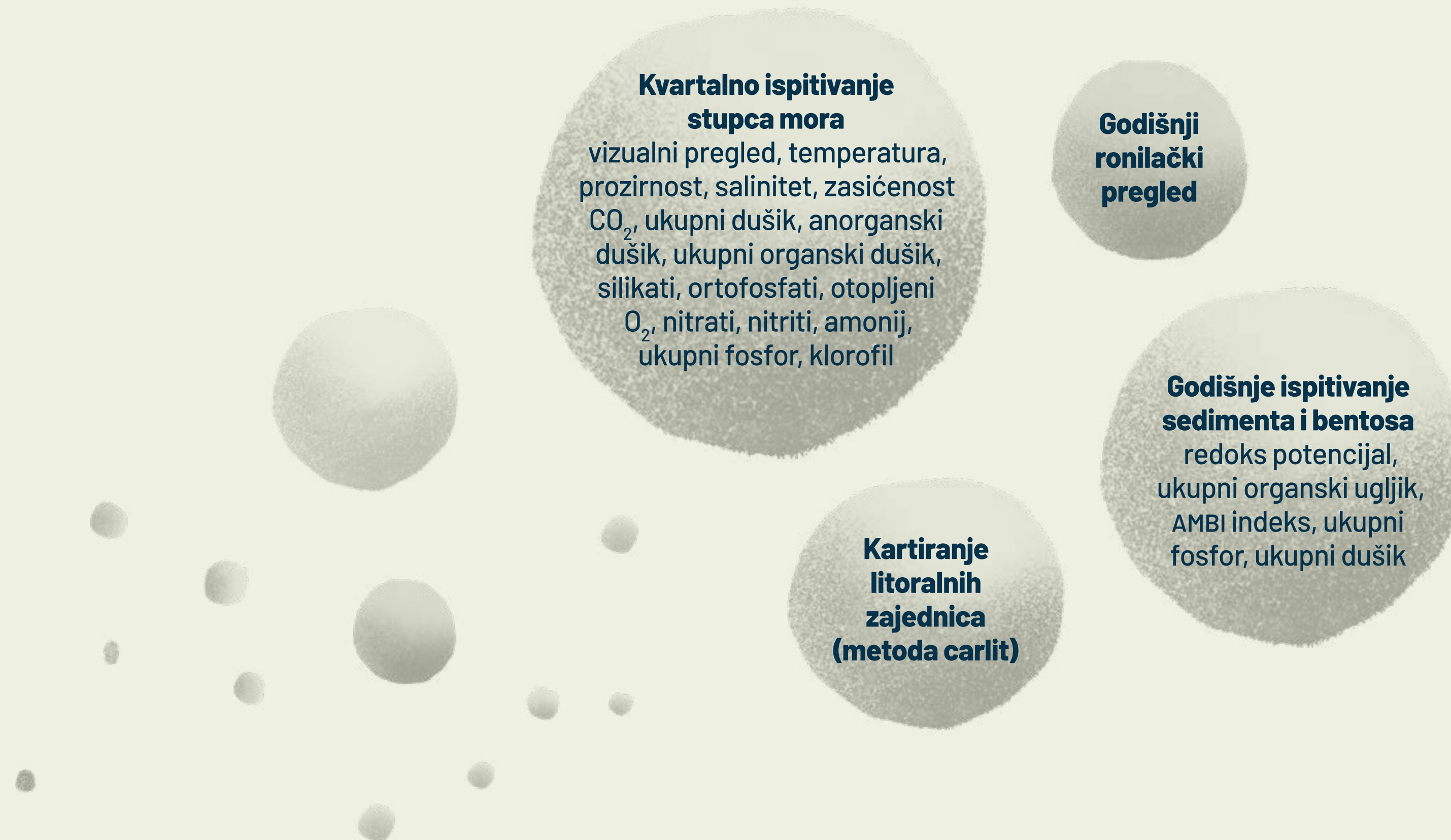
Ljudske i poslovne aktivnosti snažno utječu na biološku raznolikost pa je važno osvijestiti i bolje razumjeti svoje utjecaje, uključiti zainteresirane strane te donijeti odluke i promjene koje štite biološku raznolikost na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini. Kada se njome pravilno upravlja, akvakultura može značajno doprinijeti ekološkom cilju zaštite i obnove bioraznolikosti i ekosustava osiguravanjem hrane i smanjenjem pritiska na riblji fond te njegovim obnavljanjem.

Cromarisov kavezni uzgoj odvija se u morskom okolišu, dio je ekosustava, a smanjenjem utjecaja na okoliš jamče se poželjni uzgojni parametri. Da bi navedeno osigurao, Cromaris provodi mjerenja, biološke ronilačke preglede i godišnji nadzor stanja morskog okoliša, uključujući stupac mora i sediment. Od 2019. dodatno se provodi godišnja kontrola biološke raznolikosti bentosa i njegova statusa. Uzorci sedimenta uzimaju se tijekom vršne biomase i analiziraju u akreditiranom laboratoriju. Ronilačkim pregledima utvrđuje se stanje morskog dna. Poštuju se svi pozitivni propisi iz područja pomorske plovidbe, obavljanja aktivnosti uzgoja, održavanja plovila te dobra praksa i propisi vezani uz pravilno zbrinjavanje otpada.

Kao posljedica aktivnosti uzgoja riba stvara se biocenoza na morskom dnu karakteristična za područja u blizini uzgajališta riba i školjkaša te obraštajnih zajednica na instalacijama marikulture (G.3.8.4. Infralitoralne zajednice ispod marikulturnih zahvata: G.3.8.4.1. Uzgajališta riba; G.3.8.4.2. Uzgajališta školjkaša; G.3.8.4.3. Obraštajne zajednice na instalacijama marikulture). Od organizama koji mogu poslužiti kao bioindikator utjecaja uzgoja ribe na uzgajalištima u 2022. godini primijećena je zastupljenost trpova roda *Holothuria*, dagnje *Mytilus galloprovincialis*, ježinaca *Paracentrotus lividus* i zvjezdača *Marthasterias glacialis* ili *Astropecten aurantiacus*. Prisutnost navedenih vrsta i utjecaj uzgojnih aktivnosti vid-

ljiv je samo na ograničenom području (ispod samih kaveza i do otprilike 30 metara od kaveza), upućuje na izrazito lokaliziran utjecaj aktivnosti uzgajališta na morski okoliš, dok je u ostalom dijelu sastav zajednica uobičajen za dio Jadrana u kojem se nalazi. Optimizacijom hranjenja i uzgojnih procesa utjecaj rada uzgajališta u vidu emisija organske tvari i utjecaj na bioraznolikost smanjuje se na najmanju mjeru. Prema rezultatima godišnjeg monitoringa iz 2022. godine navedeno stanje upućuje na brigu uzgajivača o pravilnom hranjenju, nije zabilježen utjecaj na zakonom zaštićene i ugrožene vrste, a stanje morskog okoliša oko uzgajališta identično je onima iz prethodnih godina istraživanja.

Godišnji monitoring na uzgajalištima

Utjecaj na okoliš koji nastaje radom uzgajališta jest reverzibilan, što znači da će se nakon prestanka rada uzgajališta i uklanjanja uzgojnih instalacija nakon određenog vremena životne zajednice koje su pod utjecajem vratiti u prvotno stanje.

GRI 304-1, GRI 304-4

Cromarisova uzgajališta ne nalaze se u zaštićenim područjima prirode, određenim Zakonom o zaštiti prirode. Područja visoke vrijednosti za očuvanje (HCVA – High Conservation Value Areas) nisu smještena u blizini uzgajališta. Izrađena je procjena utjecaja s naglaskom na bioraznolikost koja uključuje i evidenciju ugroženih vrsta (prema IUCN-ovu popisu i Crvenoj knjizi morskih riba Hrvatske) koje obitavaju u blizini Cromarisovih uzgajališta, a status ugroženosti revidira se svake godine prema podacima dostupnim na IUCN-ovoj crvenoj listi.

Cromarisova uzgajališta smještena su u blizini sljedećih područja ekološke mreže Natura 2000:

Kod područja	Područja Ekološke mreže Natura 2000	Blizina uzgajališta	Opis područja, očuvanje staništa/vrste
HR3000419	J. Molat - Dugi - Kornat - Murter - Pašman - Ugljan - Rivanj - Sestrunj - Molat	Uzgajalište Košara Uzgajalište Lamjana Uzgajalište Velo žalo Uzgajalište Kudica Uzgajalište Žman Uzgajalište Lavdara	dobri dupin / preplavljene ili dijelom preplavljene morske špilje, grebeni
HR3000473	Babuljaši i okolni grebeni	Uzgajalište Košara	grebeni
HR2000522	Luka Budava - kopno	Uzgajalište Budava	šume 9340 <i>Quercus ilex</i> i <i>Quercus rotundifolia</i>
HR2001388	Budava	Uzgajalište Budava	kopneni puž <i>Vertigo moulinsiana</i>

Interakcije s divljim vrstama

Utjecaj na biljne i životinjske vrste koje obitavaju, odnosno u interakciji su s Cromarisovim uzgajalištima nastoji se svesti na minimum. Na svojim uzgajalištima Cromaris ne koristi uređaje za akustično uznemiravanje grabežljivaca. Osobita pozornost posvećuje se pri postavljanju zaštitne mreže na riblje kaveze. Pažljivijim zatezanjem zaštitnih mreža, pojačanim nadzorom kaveza, krpanjem i izmjenom zaštitnih mreža te zahvaljujući predanim zaposlenicima koji redovito oslobađaju ptice zapletene u zaštitne mreže

sprječava se stradavanje životinjskih vrsta na uzgajalištima. U 2022. godini na uzgajalištu Košara, koje je prepoznato kao najrizičnija lokacija zbog blizine Vranskog jezera (cca 9,5 m zračne udaljenosti), zamijenjen je dio pokrovnih mreža učinkovitijima, drugog materijala i manjeg oka, a u planu je u 2023. godini zamijeniti i ostale kako bi se maksimalno smanjila interakcija s pticama. Na više kaveza instalirana su strašila za ptice u obliku ptica grabežljivica kako bi se smanjio broj ptica u blizini uzgajališta.

Bijeg ribe iz kaveza

Kako bi se spriječio bijeg ribe iz kaveza na Cromarisovim uzgajalištima, redovito se pregledavaju sidrišta, kavezi i mreže. Svake godine vanjski stručnjaci dodatno pregledavaju stanje sidrenih sustava na svim uzgajalištima tvrtke Cromaris. Prema propisanim procedurama preventivan pregled obavezan je prije i nakon teških vremenskih nepogoda. U Cromarisu se nalazi i vlastita stanica za servis mreža za pregled, ispitivanje prekidne

čvrstoće svake mreže i popravke prije vraćanja u kaveze. Podaci o bijegu ribe za sva uzgajališta tvrtke Cromaris javno se objavljuju svake godine na internetskim stranicama tvrtke u sklopu ASC izvješća. Posljednji zabilježen bijeg dogodio se 2019. godine kao rezultat ekstremnih vremenskih nepogoda, a najveća šteta zabilježena je na uzgajalištu Žman.

GRI standard

Grupa standarda	Objava	Naslov objave	Lokacija u izvještaju
GRI 2: Opće objave, 2021.	2-1	Informacije o organizaciji	9
	2-2	Organizacijske jedinice uključene u izvještaj	9
	2-3	Izvještajno razdoblje, frekvencija izvještavanja i kontakt	11
	2-5	Vanjska verifikacija	11
	2-6	Aktivnosti, lanac vrijednosti i drugi poslovni odnosi	46, 130
	2-9	Struktura upravljanja i sastav upravljačkih tijela	12
	2-12	Uloga najvišeg tijela upravljanja u nadgledanju upravljanja utjecajima	55
	2-13	Delegiranje odgovornosti za upravljanje utjecajima	55
	2-14	Uloga najvišeg tijela upravljanja u izvještavanju o održivosti	55
	2-28	Članstvo u udruženjima	118
	2-29	Pristup uključivanju dionika	60
GRI 3: Materijalne teme, 2021.	3-1	Proces utvrđivanja materijalnih tema	57
	3-2	Popis materijalnih tema	58
GRI 204: Nabavne prakse, 2016.	204-1	Udio potrošnje na lokalne dobavljače	131
GRI 302: Energija, 2016.	302-1	Potrošnja energije unutar organizacije	143
	302-3	Energetski intenzitet	143
GRI 304: Bioraznolikost, 2016.	304-1	Lokacije poslovanja u vlasništvu, zakupu, pod upravom ili u neposrednoj blizini zaštićenih područja te područja visoke vrijednosti u pogledu biološke raznolikosti izvan zaštićenih područja	152
	304-2	Opis znatnih utjecaja djelatnosti, proizvoda i usluga na biološku raznolikost u zaštićenim područjima ili područjima visoke vrijednosti u pogledu biološke raznolikosti izvan zaštićenih područja	150
	304-4	Vrste s Crvenog popisa IUCN-a i vrste s nacionalnog popisa očuvanja sa staništima u područjima zahvaćenim operacijama	152
GRI 305: Emisije 2016.	305-1	Direktne emisije	136
	305-2	Indirektne emisije	136
	305-3	Ostale neizravne (Opseg 3) emisije stakleničkih plinova	136
	305-4	Intenzitet emisija	140
	305-5	Smanjenje emisija	141
GRI 306: Otpad, 2016.	306-1	Nastajanje otpada i značajni utjecaji povezani s otpadom	144
	306-2	Upravljanje značajnim utjecajima povezanim s otpadom	144
	306-3	Stvoreni otpad	146
	306-4	Otpad preusmjeren s odlaganja	146
	306-5	Otpad usmjeren na odlaganje	145
GRI 308: Procjena utjecaja dobavljača na okoliš, 2016.	308-1	Novi dobavljači koji su provjereni prema okolišnim kriterijima	130
GRI 401: Zapošljavanje, 2016.	401-2	Beneficije osigurane zaposlenicima koji rade puno radno vrijeme, a koje nisu osigurane zaposlenicima zaposlenima privremeno ili na djelomično radno vrijeme	102
GRI 403: Zdravlje i sigurnost na radnom mjestu, 2016.	403-1	Sustav upravljanja zaštitom zdravlja i sigurnošću na radu	97
GRI 404: Obuka i obrazovanje, 2016.	404-2	Programi za nadogradnju vještina zaposlenika i programi pomoći pri tranziciji	106
GRI 405: Raznolikost i jednake mogućnosti, 2016.	405-1	Sastav upravljačkih tijela i struktura zaposlenika	107
GRI 406: Nediskriminacija, 2016.	406-1	Ukupan broj slučajeva diskriminacije i poduzetih korektivnih mjera	107
GRI 413: Lokalne zajednice, 2016.	413-1	Poslovne jedinice na pojedinim lokacijama s programima uključivanja zajednice i procjene utjecaja te razvojnim programima	113, 114
GRI 416: Zdravlje i sigurnost potrošača, 2016.	416-1	Procjena utjecaja proizvoda i usluga na zdravlje i sigurnost	119, 120
GRI 417: Marketing i označavanje, 2016.	417-2	Označavanje proizvoda i usluga te zahtjevi za informacije o proizvodima i uslugama	-

